

T.C.

**SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM
DALI**

**TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI KAPSAMINDA UYGULANAN
SOSYAL POLİTİKALAR IŞIĞINDA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE
DAYANIŞMA VAKFININ GERÇEKLEŞTİRDİĞİ SÜREKLİ YARDIMLARIN
ETKİNLİĞİ: ISPARTA İLİ ÖRNEĞİ**

**Fulya ÇINAR
1430225079**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK**

ISPARTA, 2017

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	FULYA ÇINAR	
Anabilim Dalı	ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ	
Tez Başlığı	Türkiye'de Sosyal Devlet Anlayışı Kapsamında Uygulanan Sosyal Politikalar Işığında SYDV'nin Gerçekleştirdiği Sürekli Yardımların Etkinliği: Isparta İli Örneği	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Türkiye'de Sosyal Devlet Anlayışı Kapsamında Uygulanan Sosyal Politikalar Işığında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın Gerçekleştirdiği Sürekli Yardımların Etkinliği: Isparta İli Örneği	
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında jürimiz 26/5/17 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için; ☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU² ile aşağıdaki kararı almıştır. ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	DOÇ.DR.MUSTAFA ÖZTÜRK	
Jüri Üyesi	PROF.DR.KÜRŞAT ÖZDAŞLI	
Jüri Üyesi	YRD.DOÇ.DR.MURŞİT IŞIK	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

YEMİN METNİ SAYFASI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışı Kapsamında Uygulanan Sosyal Politikalar Işığında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Gerçekleştirdiği Sürekli Yardımların Etkinliği: Isparta İli Örneği” adlı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’ da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Fulya ÇINAR

ÖZET

TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI KAPSAMINDA UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR IŞIĞINDA SYDV’NİN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ SÜREKLİ YARDIMLARIN ETKİNLİĞİ: ISPARTA İLİ ÖRNEĞİ

Fulya ÇINAR

Tezli Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2017

Danışman: Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Bu çalışmada sosyal devletin tarihsel çerçevesi ve gelişimi açıklanarak Türkiye’de sosyal devlet uygulamasına neden ve ne zaman ihtiyaç duyulduğuna yer verilerek, Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından sunulan sürekli yardımların etkinliği ölçülmüştür. Türkiye’de sosyal devlet olma yolunda yoksulluğu ve gelir dağılımdaki adaletsizliği önlemek ve insan onuruna yaraşır hayat standartlarını sağlayabilmek amacıyla uygulanan sosyal politika araçlarından biri olan sosyal güvenlik sisteminin açıklarını kapatıcı sosyal yardım programlarının yasal çerçevesi incelenmiştir. Devletin dezavantajlı gruplara sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları eliyle yapmış olduğu sürekli yardımların etkinliğini ölçebilmek amacıyla Isparta İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan yardım alan dezavantajlı grupların demografik profili oluşturularak onlara vakfın etkinliklerini nasıl değerlendirdikleri yönünde üçlü likert tipi sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtlarını analiz etmek üzere yöntem olarak Ki-Kare Bağımsızlık Testi uygulanmıştır. Çalışmanın 8 hipotezi, söz konusu yöntem kullanılarak analiz edilmiş ve Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın etkin olduğu alanlar bu yöntem doğrultusunda tespit edilmiştir.

Araştırma sonucuna göre Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının yardımları sunma sırasında genel olarak adaletli davrandığı ve özellikle yakacak ve gıda yardımı sunumunda etkin faaliyetler gerçekleştirdiği söylenebilmektedir. Buna karşın vakfın sosyal yardım faaliyetlerinin belirli alanlarla sınırlı kaldığı sonucuna ulaşılmış ve vatandaşların sosyal yardım programlarının çoğundan haberdar olmadıkları problemiyle

karşılaşmıştır. Ayrıca Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı inceleme ekibinin yoksul kimselerin tespiti aşamasında yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının etkin olarak görev alamadığı bu alanlara yönelik olarak çalışmanın sonuç bölümünde bu durumlara çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Devlet, Sosyal Yardım, Refah, Sosyal Politika, Sosyal Hizmet, Küreselleşme, Muhtaçlık.

ABSTRACT

EFFECTIVENESS OF CONSTANT ASSISTANCES ACTUALISED BY SOCIAL ASSISTANCE AND SOLIDARITY FOUNDATIONIN CONSIDERATION OF SOCIAL POLICIES WITHIN THE SCOPE OF SOCIAL STATE COMPREHENSION IN TURKEY: SAMPLE OF ISPARTA

Fulya ÇINAR

Masterswith Thesis, Isparta, 2017

Süpervisor: Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

In the study, by being explained historical framework and improvement of social state, it was included why and when there has been a need for implementation of social state in Turkey and measured the effectiveness of continuous aids offered by Isparta Social Assistance and Solidarity Foundation. Legislative framework of public aid programs that deficit financing of social security system was examined. This is also one of the social policy instruments to prevent injustice and in poverty and income distribution and to provide humanely living conditions in the way of being social state in Turkey. In order to determine the effectiveness of the continuing aids that the state has made to the disadvantaged groups through social assistance and solidarity foundations, the triple likert-type questions were asked to the disadvantaged groups, who were assisted by the Isparta Social Assistance and Solidarity Foundation, to created a demographic profile and to analayse how they assessed the activities of the foundation. Chi-Square Independence Test was applied as a method to analyze participants' responses. The 8 hypothesis of the study were analyzed by using the method mentioned and the fields where the Isparta Social Assistance and Solidarity Foundation was active were determined according to this method.

According to the results of the research, we can say that the Isparta Social Assistance and Solidarity Foundation has generally acted fairly in the course of providing aid and has realized efficient activities, especially in fuel and food aid distribution. On the other hand, results showed that the social assistance activities of the foundation were limited to specific fields and it was a problem that the citizens were not aware of most of the social assistance programs. In addition, it was inferred that the Social Assistance and Solidarity Foundation investigation team was inadequate in the detection of the poor persons. In the conclusion of this research solution proposals were presented towards fields where the Isparta Social Assistance and Solidarity Foundation can not actively take part.

Key Words: SocialState, Social Assistance, Welfare, SocialPolicies, SocialWork, Globalization, Destituteness.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacını toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik olarak devlet eliyle sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından sunulan sosyal yardımların etkinliğinin ölçülmesi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım almakta olan yoksul kişilere anket çalışması uygulanmıştır. Çalışmada kişilerin demografik özelliklerini ve vakıf faaliyetlerine yönelik algılarını ölçen sorular yöneltilmiştir. Çalışmanın analiz yöntemi olarak Ki-Kare bağımsızlık testi kullanılmıştır.

Bu tezi hazırlarken, tecrübesini ve güler yüzünü esirgemeyen, danışman hocam Sayın Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK'e, çalışma sırasında ihtiyaç duyduğum her anda içtenlikle yardımlarını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Murşit IŞIK'a ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Özgür KOŞKAN'a teşekkür ederim.

Tüm öğrenim hayatım boyunca benden maddi ve manevi hiçbir desteğini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan sevgili aileme ve bu süreçte beni her zaman destekleyen sevgili eşim Fıratcan ÇINAR'a teşekkür ederim.

Çalışmanın tamamlanabilmesi için anketleri içtenlikle yanıtlayan, “en temel ihtiyaçları özleme dönüşmüş, insanca yaşama arzusuyla dolu” güzel insanlara teşekkür ederim.

Ülkemizde bilimin önemini vurgulayarak onun aydınlığında bizlere yol gösterici olan ve bu bilimsel çalışmayı yapmama olanak tanıyan ulu önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. MODERN DEVLET KAVRAMI VE SOSYAL DEVLET	3
1.1.1. Modern Devletin Ortaya Çıkışı	4
1.1.2. Liberal Devlet	6
1.1.2.1. Liberalizmin Temel Fikirleri	8
1.1.2.1.1. Bireycilik İlkesi	8
1.1.2.1.2. Özgürlük İlkesi	9
1.1.2.1.3. Piyasa Ekonomisi İlkesi	11
1.1.2.1.4. Sınırlı Devlet İlkesi	11
1.1.3. Sosyalist Devlet	12
1.1.4. Sosyal Devlet	13
1.1.5. Neoliberal Devlet	15
1.2. SOSYAL DEVLET	16
1.2.1. Sosyal Devletin Tarihsel Gelişimi	18
1.2.1.1. 1880 ile 1945 Arası Sosyal Devlet	20
1.2.1.2. 1945-1975 Arası Sosyal Devlet	21

1.2.1.3. 1975'ten Günümüz Dönemine Sosyal Devlet.....	23
1.2.2. Esping-Andersen'in Refah Devleti Türleri	24
1.2.2.1. Liberal Refah Devleti	25
1.2.2.2. Korporatist Refah Devleti	26
1.2.2.3. Sosyal Demokrat Refah Devleti	26
1.3. SOSYAL POLİTİKA	27
1.4. SOSYAL YARDIM	31
1.4.1. Sosyal Yardım İle İlgili Kavramlar	31
1.4.1.1. Sosyal Yardım - Sosyal Politika İlişkisi.....	32
1.4.1.2. Sosyal Yardım - Sosyal Güvenlik İlişkisi	33
1.4.1.3. Sosyal Yardım - Sosyal Hizmet İlişkisi	36
1.4.2. Sosyal Yardımın Tarihi Gelişimi	37
1.4.3. Sosyal Yardımın Temel Özellikleri.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI

2.1.TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI VE GELİŞİMİ.....	42
2.1.1.Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sosyal Devlet Oluşturma Çabaları	44
2.1.2. Türkiye Cumhuriyeti'nde Sosyal Devletin Gelişimi.....	46
2.1.2.1. 1923-1960 Dönemi Sosyal Devlet Anlayışı.....	47
2.1.2.2. 1960-1980 Dönemi Sosyal Devlet Anlayışı.....	50
2.1.2.3. 1980'den Günümüze Sosyal Devlet Anlayışı	51
2.2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE SOSYAL POLİTİKALARIN TARİHSEL GELİŞİMİ	52
2.2.1. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Politikaların Tarihsel Gelişimi.....	53
2.2.1.1. 1923-1960 Dönemi Sosyal Politika Uygulamaları.....	54
2.2.1.2. 1960-1980 Dönemi Sosyal Politika Uygulamaları.....	55
2.2.1.3. 1980'den Günümüze Sosyal Politika Uygulamaları.....	56
2.3. GÜNÜMÜZ TÜRKİYESİNDE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARININ YASAL DAYANAKLARI.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	64
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	64
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖLÇEĞİ.....	65

3.4. HİPOTEZ.....	65
3.5. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	66
3.6. BULGULAR	67
3.6.1. Demografik Bulgular.....	67
3.6.2. Hipotez Testi Bulguları	76
SONUÇ	91
KAYNAKÇA	97
EKLER.....	107
EK-1 ANKET FORMU	107
ÖZGEÇMİŞ	113

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASBP	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
Vb	Ve benzeri
YURTKUR	Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 3.1. Sosyal Yardım Alanların Bağımsız Değişkenlere Göre Frekans Dağılımı ...	68
Tablo 3.2. Ailenin Ortalama Aylık Gelirine Dair Frekans Dağılımı	70
Tablo 3.3. SYDV'nin Yardım Programlarından Haberdar Olma Durumu Frekans Dağılımı	71
Tablo 3.4. Elde Edilen Gelir Türüne Dair Frekans Dağılımı	71
Tablo 3.5. Yardımın Süresine Dair Frekans Dağılımı	73
Tablo 3.6. Yardımın Nakdi Olması Durumunun Değerlendirilmesi	72
Tablo 3.7. Ailede Bakıma Muhtaç Durumda Olanların Saptanması	73
Tablo 3.8. Faydalanılan Sosyal Yardım Faaliyetleri	75
Tablo 3.9. Eğitim Düzeyi ile Sosyal Yardımdan Faydalanma Algısı Frekans Dağılımı	76
Tablo 3.10. Eğitim Düzeyi- Sosyal Yardımdan Faydalanma Algısı Anlamlılık Düzeyi	77
Tablo 3.11. Cinsiyet İle Yardım Alma Nedenleri (Ekonomik Yoksunluk) Arasındaki Frekans Dağılımı	78
Tablo 3.12. Cinsiyet-Yardım Alma Nedeni (Ekonomik Yoksunluk) Arasındaki Anlamlılık Düzeyi	79
Tablo 3.13. Cinsiyet- Sosyal Yardım Alma Nedeni (Engellilik Durumu) Arasındaki İlişki	79
Tablo 3.14. Cinsiyet-Yardım Alma Nedeni (Engellilik Durumu) Arasındaki Anlamlılık Düzeyi	80
Tablo 3.15. Yaş İle Yakacak Yardımı Alma Arasındaki İlişki	80
Tablo 3.16. Eğitim Düzeyi- Yardım Faaliyetlerini Faydalı Bulma Frekans Dağılımı ...	81
Tablo 3.17. Eğitim İle Yardım Faaliyetlerini Faydalı Bulma Arasındaki Anlamlılık Düzeyi ..	82
Tablo 3.18. Eğitim Düzeyi-SYDV Yardımlarının Yoksulluğun Azaltılmasında Yardımcı Olma Durumu Frekans Dağılımı	83

Tablo 3.19. Eğitim Düzeyi - Yardımların Yoksulluğu Azalttığı Algısı Arasındaki Anlamlılık Düzeyi.....	84
Tablo 20. Eğitim Düzeyi-Muhtaçlık Kriterinin Belirlenmesinde Tarafsız Davranma Algısı- Frekans Dağılımı.....	85
Tablo 3.21. Eğitim Düzeyi - Muhtaçlık Kriterinin Belirlenmesinde Tarafsız Davranma Algısı Arasındaki Anlamlılık Düzeyi.....	86
Tablo 3.22. Vatandaşların SYDV'nin Yardımlarından Haberdar Olma Durumu Frekans Dağılımı	87
Tablo 3.23. Yaş- Sosyal Yardım Faaliyetlerinden Haberdar Olma Frekans Dağılımı ...	87
Tablo 3.24. Yaş-Sosyal Yardımdan Haberdar Olma Arasındaki Anlamlılık Düzeyi	88
Tablo 3.25. Yaş-Sosyal Yardım Faaliyetlerini Niteliksiz ve Özensiz Bulma Durumu Frekans Dağılımı.....	89
Tablo 3.26. Yaş-Sosyal Yardım Faaliyetlerini Niteliksiz ve Özensiz Bulma Arasındaki Anlamlılık Düzeyi.....	90
Tablo 3.27. Hipotez Red-Kabul Durumları.....	90

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Yardım Sürecinde En Rahatsız Olunan Konu	74
Şekil 3.2. Sosyal Yardıma İhtiyaç Duyulduğunda İlk Başvurulan Kurum/Kuruluşlar ...	75

GİRİŞ

1929 ekonomik buhranından önce piyasa ekonomisinin geliştirilmesi tezi kriz ve sonrasında yerini refah devleti anlayışının gelişmesine bırakmıştır. Bu dönemlerde dünya genelinde temelleri atılan sosyal devlet anlayışı 2. Dünya savaşıyla beraber merkezi ve yerel yönetim kuruluşları aracılığıyla uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle Büyük Buhrandan 1970'lerde ortaya çıkan enflasyon içindeki durgunluğa (stagflasyon) kadarki dönemde Keynes'in öncülüğünde ekonomik ve sosyal hayata devlet müdahalesi düşüncesi gelişmiştir. Ancak yaşanan Petrol Krizi yeni bir liberal devlet yapısının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Özellikle Batılı ülkelerde uygulanan devletin küçülmesine ve piyasa ekonomisinin gelişmesine yönelik politikalar, yeni liberal devlet anlayışının oluşumuna zemin hazırlamıştır.

Sosyal devlet anlayışına özellikle kapitalizmin yol açtığı yoksulluktan kurtulma çabaları yol açmıştır. Kapitalizmle beraber değişen üretim ilişkileri ve çalışma yöntemleri emek sömürüsüne yol açmaya başlamış ve emekçilerin geleceğini güvence altına alabilmesi için sosyal güvenlik sistemi ortaya çıkmıştır. Sosyal güvenlik sistemiyle kişilerin mevcut dönemde ve gelecekte karşılaşacakları yoksulluk ve yoksunluk riskini en aza indirmek, böyle dönemlerde kişilere yardımı toplumun vicdanına bırakmak yerine bu yardımlaşmayı kurumsallaştırma amacı gözetmek amaçlanmıştır. Fakat sosyal güvenlik sisteminin de yetersiz kaldığı durumlar mevcut olabilmektedir.

İşte böyle durumlarda sosyal güvenlik sisteminin açıklarını gidermek amacıyla sosyal hizmet ve sosyal yardım programları oluşturulmuştur. Sosyal yardım programları, devletin yoksullukla mücadele için geliştirdiği programlar olup yararlanıcıları sisteme bir katkıda bulunmamaktadır.

Sosyal yardımlar, geçinme güclüğü içinde olup sosyal hayattan dışlanma sorunuyla karşı karşıya kalan vatandaşların hayatlarını idame ettirebilme durumlarının devlet tarafından güvenceye alınması amacıyla oluşturulan politiklardır.

Sosyal yardımlar, toplumun dezavantajlı durumda olan gruplarına onların sosyal hayata daha rahat ve çabuk bir şekilde adapte olabilmeleri ve "İnsan onuruna yaraşır

hayat standartları”na en kısa zamanda ulaşabilmeleri için gerçekleştirilen sosyal politiklardır.

Bu bağlamda tez 3 ana bölümde kaleme alınacaktır. Birinci bölümde tez konusunun kavramsal çerçevesi çizilerek, devletin ortaya çıkışı, liberal devlet, sosyalist devlet ve sosyal devlet anlayışının ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi açıklanacaktır. Ayrıca sosyal politika kavramı açıklanarak ülkemizde uygulanan sosyal politikalara değinilecek ve sosyal yardım programının ortaya çıkışı ve gelişimi anlatılacaktır.

İkinci bölümde sosyal yardım programlarının ülkemizde cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası dönemde gelişimi, sosyal politika uygulamalarının tarihsel gelişimi ile ülkemizde uygulanan sosyal yardım programları hakkındaki yasal düzenlemeler anlatılacaktır.

Son olarak üçüncü bölümde de alan araştırması bulgularının analiz edilmesi ve yorumlanması yer alacaktır. Bu çalışmada “ Demografik özelliklerin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın etkinliğine dair oluşan algıları etkilediği” hipotezleri üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. MODERN DEVLET KAVRAMI VE SOSYAL DEVLET

Kavramsal olarak devlet, bölgedeki egemen iktidar ve nüfusun devamlı olarak örgütlenmesine bağlı bir durumdur. Devlet, kurumsal açıdan ele alındığında ise belli bir coğrafyada yerleşik olan ve belli bir amaç için sürekli bir örgütle donanmış egemen otorite olarak ifade edilebilir.¹ Devlet fikrinin oluşması toplumların gelişimine paralel bir yapı sergilemekle beraber bu yapı bazen koruyucu bazen de sert bir devlet kimliğiyle bireylerin zihnine yerleşmiştir.² Daha sonra devlet fikri toplumda daha insani bir görüntüyle ortaya çıkmaya başlamış, zamanla sert ve koruyucu kimliğinden sonra müşfik görüntüsü de ekleyerek; koruyucu güven verici bir devlet görüntüsü toplumlarda yer edinmeye başlamıştır. Toplamların zamanla çoğalan istekleri devleti müdahaleci olmaya doğru yöneltmiş ve refah devletinin temelleri atılmıştır.³

Geçmişten bugüne kadar bakıldığında toplumların yükselme kademesi olarak kabul gören devlet kavramı, insanoğlunun bir düzen içerisinde yaşaması ve kargaşa olmadan devamlılığını sürdürebilmesi için gerekli olan bir müessesedir. Devlet kavramı için farklı zamanlarda farklı anlamlar atfedilmiştir. Kapitalizm, devleti, “toplumsal zıtlıkların arasını bulma ve uzlaştırma amacıyla, toplumun çıkarları için kurulmuş bir kurum” olarak ifade etmiştir. Faşizm ise, devleti, “yüce bir varlık” olarak yorumlarken; Komünizm, “sınıfsal zulmün zalim bir kurumu” olarak ele almıştır.⁴

Yapılarına göre bakıldığında örgütlenme biçimi olarak en basit yapıda olan üniter devlettir ve üniter devlet biçiminde kendi altında yalnızca sınırlı yetkileri devletin kendisi tarafından belirlenen kolektiviteler bulunmaktadır. Federal devlet ise egemen

¹Renaud Denoix De Saint Marc, *Devlet*, Çev. İsmail Yerguz, Dost Yayınevi, Ankara,2009, s.7.

² Aslıhan Nakiboğlu - Nurbanu Çetinkaya, “Sosyal Devlet (Refah Devleti) Anlayışında Türkiye’de Eğitim Harcamaları (2000-2015)”, *Route Educational and Social Science Journal*, C.3, S.2, 2016, s.108.

³ Ramazan Gökbunar vd., “Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, c.9, S.2, 2008, s.158.

⁴ Nuran Koyuncu, “İslam- Osmanlı Hukukunda Devlet Kavramı”, http://www.universite-toplum.org/pdf/pdf_UT_325.pdf , (06.11.2016).

devlet olduklarını iddia edebilen bir veya birçok bağımsız topluluğun özgürce birleşmeleriyle yalnızca bir devlet oluşturmalarını ve böylece bir taraftan da devlet yetkilerini taşımaları fikrine dayanmaktadır.⁵ Geçmişten günümüze kadar insanlık tarihi incelendiğinde devlet, vazgeçilmez bir müessese olarak ifade edilmektedir. Devlet yapısı, bu süreç içerisinde basit bir yapıdan karmaşık bir yapıya doğru bir yol izlemiştir. Gelişen bu süreç içerisinde insanoğlunun sosyal düzen ihtiyacını karşılayan kolektif fikirler, merkezileşme ve ferdileşme kavramı çevresinde yoğunlaşmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak devlet, gitgide daha kapsamlı ve geniş bir düzen içerisinde yerini almıştır.⁶

Sosyal devlet kavramı ilk olarak 1941 yılında Archbishop Temple tarafından kullanılmıştır. Sosyal refahın en iyi şekilde kullanılması amacıyla devletin ekonomiye faal ve geniş kapsamlı müdahalelerde bulunmasını söyleyen bir devlet anlayışını açıklamaktadır. Sosyal devletin genel amaçları arasında öncelikle; piyasa ekonomisinin başarısızlıklarını ve yetersizliklerini en aza indirme veya tamamıyla ortadan kaldırma düşüncesi vardır.

- ✓ Sosyal devlet, düzenleyici bir devlet anlayışına sahiptir.
- ✓ Sosyal devlet, girişimci bir devlet anlayışına sahiptir.
- ✓ Sosyal devlet, müdahaleci bir devlet anlayışına sahiptir.
- ✓ Sosyal devlet, yeniden dağıtıcı bir devlet anlayışına sahiptir.
- ✓ Sosyal devlet, kişilere hak ve özgürlüklerin sağlanması bakımından ise pozitif bir devlet anlayışına sahiptir.⁷

1.1.1. Modern Devletin Ortaya Çıkışı

Devletin varlığı, bir kavram olarak nitelikleri, kökeni, şekli, sınırları vs. tartışılan bir olgu olmuştur. Devlet, genel bir açıdan bakıldığında iktidarın kaynağı ve siyasal toplumun çatısı olarak benimsenmiştir ve aynı zamanda, tarihsel süreç boyunca devlet, siyasal olarak birleşmeyi ve bütünleşmeyi ele alan bir sembol olmuştur. Devletin

⁵Marc, *a.g.e.*, s.8.

⁶ Nuran Koyuncu, “İslam - Osmanlı Hukukunda Devlet Kavramı”, http://www.universite-toplum.org/pdf/pdf_UT_325.pdf, (06.11.2016).

⁷Coşkun Can Aktan, *21.Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru Optimal Devlet, Kamu Ekonomisinin ve Yönetiminin Yeniden Yapılanması ve Küçültülmesine Yönelik Öneriler*, İstanbul TÜSİAD Yayınları, 1995, s.73-74, Aktaran, Serdar Yay, “Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet”, *21. Yüzyılda Eğitim e Toplum Dergisi*, c.3, S.9, 2014, s. 148.

oluşum sürecini gösteren kanıtlar incelendiğinde, özellikle devletlerin, ileri bir düzeyde toplumsal işbölümlerine ayrıldığı gözlemlenmiştir. İncelenen göstergeler sonucu temel olarak devlet örgütlenmesinde işbölümü içerisinde bir uzmanlaşma durumunu ve aynı zamanda iktidar ilişkilerini göstererek yönetici-yönetilen, alt-üst ilişkileri göze çarpmaktadır.⁸

Devlet tanımı, belirli bir insan topluluğunun, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olmasıyla meydana gelen, hukuki kişiliğe sahip sürekliliği olan bir teşkilattır.⁹ Bir araya gelen bireylerin ortak amaç ve çıkarı doğrultusunda sorumluluklarını yerine getirmek için devlet, şartların gerektirdiği örgütleri meydana getirir ve en ana işlevleri olan yasama-yürütme-yargı erklerini kullanırlar. Bununla birlikte devlet, toplumun içinden doğan ve toplumu örgütleme sorumlulukları ve işlevi ile toplumun üstünde bir ilerleme yeteneği kazanan bir olgudur.¹⁰

Devlet egemenlik imkânlarını var etmeye ve ilk önce belirlediği sınırlar içinde kamu düzenini oluşturmaya, uluslararası toplumda diğer devletler karşısında yaşamını sürdürmeye yönelik devamlı bir örgütlenme içinde temsil edilmektedir.¹¹

İlke olarak tekeli bir devlette olan halksal güce halkın öncelikli ihtiyaçlarını karşılamaya ve sosyal grubun birliğini ve düzenini sağlamaya yönelik kamu hizmetleri eklenir. Devlet kurumunun devamlılığı devletin yurttaşlara ve diğer devletlere uygulanan hukuksal ve özel bir şahsiyete sahip olmasını gerekli kılar. Bu şahsiyet sürekli; güç kullanımı ile ortaya çıkan rejim değişikliklerinde bile devam etmektedir.¹²

Devlet konusunda yapılan tanımlarda en belirgin ve kabul göreni Georg Jellinek'in 1900 yılında yayınlanan "Üç Unsur Teorisi" olarak bilinen tanımıdır. Bu teoriye göre devlet insan, toprak ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşmuş bir varlık olarak tanımlanmıştır.¹³

⁸ Zafer Durdu, "Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke)*, S.22, 2009, s. 37-38.

⁹ Kemal Gözler, *Devletin Genel Teorisi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2012, s.6

¹⁰ Selim Çapar -Şükrü Yıldırım, "Hobbes ve Lock'un Devlet Düşüncesine Katkıları", <http://www.bingol.edu.tr/media/205127/HobbesLocke-Capar-Yildirim-.pdf>, (24.12.2016), s.3.

¹¹ Marc, *a.g.e.*, s, 8.

¹² Marc, *a.g.e.*, s, 8

¹³ Kemal Gözler, *Devletin Genel Teorisi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2012, s.4.

Devlet biçimi; gelişmiş kapitalist ülkelerde refah devleti, azgelişmişlerde sosyal devlet olarak adlandırılarak, kapitalizmin kendini dünya sosyalist sisteminin baskısıyla biçimlendirmek durumunda olduğu bir asrın yapısı olmuştur. Refah devleti/sosyal devlet olgusunda bu faktörün varlığı büyük önem taşımaktadır; bundan dolayı bu yönüyle sosyal devlet sermaye zorunluluklarının doğal sonucu değil, genel bir açıdan yürüyen geniş kapsamlı bir toplumsal ve sınıfsal mücadele zorlamasının siyasal ürünlerinden biri olarak söylenebilir.¹⁴

1.1.2. Liberal Devlet

Liberalizm, kökeni İngilizce olan liberty sözcüğünden türemiştir. Liberty sözcüğü İngilizce’de özgürlük, hürriyet ve serbestlik anlamları taşımaktadır. Bundan yola çıkılarak liberalizm özgürlüğü savunan bir düşünce olarak tanımlanabilir.¹⁵ Liberalizm, ortaçağda meydana gelen ulus devletlerin sosyal, ekonomik ve siyasi organizasyon arayışı içerisinde, eski düzenin yerine gelebilecek yeni bir düzen meydana getirme uğraşının, her alanda yeni meşruiyet dayanakları aramanın bir neticesi olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir.¹⁶ Liberalizmin tarihine bakıldığında, bireyin sosyal, siyasal ve ekonomik hayatını, sınırlandıran ve bu alanlardaki özgürlüğünü ortadan kaldıran ya da kısıtlayan her türlü olguya karşı mücadelenin tarihidir.¹⁷ Liberalizm, her ferдин özgürleşmesi ve devletin fertler üzerindeki egemenliğinin sınırlandırılması süreci olarak ele alınmaktadır.¹⁸ Liberalizm, en kapsamlı ve öz olarak sınırlı devlet demektir. Devletin ekonomiye müdahalelerinin en alt seviyede kalması, kişisel hak ve hürriyetlerin korunması için şarttır.¹⁹ Liberalizm hem bireyselliği hem çokluğu, hem özgürlüğü hem toplumsal çıkar ve dayanışmayı, hem devletin sınırlılığını bununla birlikte zorunluluğunu savunması, bu özgürlük açısından bir salınım içinde gerçekler ve idealler arasında yer alışı göstermektedir. Bununla birlikte liberalizm tarihsel bir süreç

¹⁴Birgül Ayman Güler, “Sosyal Devlet Ve Yerelleşme”, <http://www.yayad.org/uploads/yuklemeler/msy-2-3.pdf> , (25.11.2016).

¹⁵Coşkun Can Aktan, “Klasik Liberalizm, Neo- Liberalizm ve Libertarianizm”, *Amme İdaresi Dergisi*, c.28, S.1, 1995, s.3. ss.3-32

¹⁶ Halis Çetin, “Liberalizmin Tarihsel Kökenleri”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, c.3, S.1, 2002, s.81. ss79-96.

¹⁷Çetin, 2002, s.80.

¹⁸Çetin, 2002, s.94.

¹⁹Aktan, *a.g.m.*, s.29.

ve gerçeklik olarak varlığını hızlı bir biçimde geliştirmektedir. Aynı zamanda liberalizm tarihsel birikime ve geçmişe sahip, felsefi bütünlüğü içinde yaşayan bir siyasal sistem olarak her alanda yer edinmeye çalışmaktadır.²⁰

Liberalizmin felsefi kökenleri Locke, Hume, Smith, Mill, Bentham, Spencer, Constant gibi düşünürlerin görüş ve fikirleriyle şekil bulmuştur. Liberalizmin öncüsü olarak; John Locke, kabul edilmektedir.²¹ Genel bir açıdan bakıldığında, liberalizmin bir siyasi teori olarak ortaya çıkmasında en büyük pay İngiliz filozofu John Locke'a (1632-1704) aittir. Locke'un teorisinde yatan temel fikir liberalizmin hem doğal haklar doktrininin ve "öz-sahiplik" düşüncesinin, hem hoşgörü fikrinin, hem de bununla birlikte "rıza dayalı yönetim" anlayışının ilk fikrini oluşturmasıdır.²² Locke, devletin asıl amacının özgürlüğü garanti altına almak olduğunu ve devletin kaynağının, toplum sözleşmesinde aranması gerektiğini, iktidarın bireysel kabulü hedeflemek zorunda olduğunu belirten fikirleriyle liberal düşüncenin kuruluşuna katkı sağlamıştır.²³

Locke'un liberal siyasi fikrindeki önemi, toplumsal ve siyasi varoluşu, en başta doğa halinde yaşayan ve "doğal haklar"a sahip olan bireylerin kendi çerçevelerinde fikir birliğini meydana getirerek devleti kurdukları hipoteziyle temellendirmesinden kaynaklanmaktadır. Locke'ye göre, insanlar doğa halinden uygar bir siyasi topluma geçiş yaparken doğal haklarını saklı tutmuşlar ve devleti bu hakları korumakla yükümlendirip görevlendirmişlerdir. Locke, öz-sahiplik'ten türeyen bu hakları "hayat, hürriyet, mülkiyet" üçlemesiyle açıklamıştır. Locke'un düşüncesinde doğal haklar, temel ve vazgeçilmez değerler olarak belirtilmiş ve sözleşmeyle kurulan siyasi yönetimin bunları sistematik olarak ihlâl etmesi bireylere o yönetime karşı "direnme hakkı" vermiştir.²⁴ Böylelikle liberalizmin günümüzde anlaşılan temel ilkelerinin belirginleşmesine katkı sağlanmıştır.²⁵

²⁰ Çetin, 2002, s.94.

²¹ Halis Çetin, "Liberalizmin Temel İlkeleri", *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Doç. Dr. Feramuz Aydoğan'ın Anısına, c. 2, S. 1, 2001, s.219.

²² Mustafa Erdoğan, "Liberalizme Yeniden Bakış: Tarihi ve Felsefi Temelleri", <http://www.liberal.org.tr/uploads/yuklemeler/Liberalizme-Yeniden-Bak%C4%B1s-Tarihi-ve-Felsefi-Temelleri-Mustafa-Erdogan.pdf> , (19.11.2016), s.2.

²³ Çetin, 2001, s. 220.

²⁴ Mustafa Erdoğan, "Liberalizme Yeniden Bakış: Tarihi ve Felsefi Temelleri", <http://www.liberal.org.tr/uploads/yuklemeler/Liberalizme-Yeniden-Bak%C4%B1s-Tarihi-ve-Felsefi-Temelleri-Mustafa-Erdogan.pdf> , (19.11.2016), s.2.

²⁵ Çetin, 2001, s. 220.

1.1.2.1. Liberalizmin Temel Fikirleri

Bireycilik ilkesi özgürlük ilkesi ile beraber liberalizmin temelini oluşturmaktadır. Piyasa ekonomisi ve sınırlı devlet ilkeleri ise bireycilik ve özgürlük ilkelerinin bir gereği olarak ifade edilebilir. Bundan dolayı, liberalizmin temel ilkeleri olarak kabul gören; bireycilik, özgürlük, piyasa ekonomisi ve sınırlı devlet ilkeleri arasında mantıksal bir bağ vardır.²⁶

1.1.2.1.1. Bireycilik İlkesi

Liberalizm yöntem bilim olarak bireyci yaklaşımı temel olarak alır. Bununla beraber sosyal, ekonomik ve siyasal olayları ele alırken esas olarak birey eylem ve davranışlarından yola çıkarak hareket etmektedir. Liberalizme göre kutsal sayılan devlet veya organik birimler değil asıl olan bireydir.²⁷

Liberalizmin de bireycilik ilkesi temel olarak iki anlama gelir. Bunlardan birincisi, liberalizm metodolojik anlamda bireycidir; başka bir deyişle toplumun, toplumsal düzenin ve toplumsal yapıların ancak bunların kurucu unsuru veya temel birimleri olan bireylerden ve onların davranışlarından hareketle açıklanabileceği fikrini kabul eder. Diğer anlamda ise, liberalizm ahlaki veya normatif anlamda da bireycidir ifadesi kullanılmaktadır. Normatif bireycilik her bir bireyin farklı bir değer olduğunun kabul edilmesini ifade etmektedir. Bir birey hayatında kendisi için neyin değerli olup olmayacağını ancak kendisi karar verebilmektedir.²⁸

Bireyciliğin doğuşuyla liberalizmin tarihi paralel bir şekilde ilerlemiştir ve bir anlamda aynı doğrultudadırlar. Liberalizmin temeline göre birey ana unsurdur. Bireyin varlığı sınıf, halk gibi varlıklarından daha kanıtlanır bir gerçektir. Birey, toplumların her türlü kurum ve yapılarının üstünde yer almaktadır. Liberalizmde birey kavramı herhangi bir toplumsal bütünden daha fazla ahlaki değere sahiptir ve bununla birlikte birey

²⁶ Ayşegül Tayyar - Birol Çetin, Liberal İktisadi Düşünce'de Devlet, *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, c.14, S. 1, 2013, s.112.

²⁷ Aktan, *a.g.m.*, s.4.

²⁸ Mustafa Erdoğan, "Liberalizme Yeniden Bakış: Tarihi ve Felsefi Temelleri", <http://www.liberal.org.tr/uploads/yuklemeler/Liberalizme-Yeniden-Bak%C4%B1s-Tarihi-ve-Felsefi-Temelleri-Mustafa-Erdogan.pdf> , (20.11.2016), s.4.

toplumdan önce var olmuştur aynı zamanda bireysel haklar toplumsal haklardan önce oluşmuştur. Bireye dayanmayan ve bireysel istek ve iradede yoksun her türlü toplumsal bütün liberalizm için en büyük tehdit oluşturmaktadır.²⁹

Diğer bir deyişle, liberalizm açısından kanunların nasıl yapıldığının, yönetimin nasıl işbaşına geldiğinin çok bir önemi yoktur. Devlette yönetim nasıl iş başına gelirse gelsin, kanunlar nasıl yapılırsa yapılsın, mühim olan o yönetimin ve çıkardığı kanunların bireysel özgürlükler açısından kısıtlayıcı bir etken olmamasıdır.³⁰ Liberal devlet bireycidir. Devletin ana kalkış noktası bireydir. Hedef bireydir. Bununla beraber varılmak istenen noktada bireyin mutluluğudur. Birey yaratıcıdır ve bu doğrultuda oluşan toplumu ve devleti bireyler kendi serbest iradeleriyle yaratmıştır. Birey öncelikli bir varlıktır. Toplum içine var olan her birey özgürlüklerine sahip ve doğuştan haklarıyla doğmaktadır ve bu haklar doğuştan kazanılmıştır. Birey için özgürlük, akıl ve irade bağımsızlığıdır. Liberalizm bu dünyaların beraber ve barış içinde yaşatılmasını amaçlamaktadır. Devletin görevi ise bu barışı sağlamakla yetkili olmasıdır.³¹

Kant ise, liberalizmin birey anlayışı hususunda, doğal ilişkilerin belirleyiciliği dışında deneysel, rasyonel ve politik açıdan üstün bir varlık olarak tanımlamıştır. Birey kendi kendine bir son, bir hedeftir, fakat bununla birlikte bir araç olmamıştır. İnsanoğlunun üstünlüğü onun akıl sahibi olmasından ileri gelmektedir. Bunun sonucu olarak tüm fikirler ve eylemler bireyin araç değil amaç olmasından kaynaklanmaktadır.³²

1.1.2.1.2. Özgürlük İlkesi

Bireyciliğin entelektüel gelişimi ilk olarak Locke ile başlamakla beraber, özgürlük de Locke'nin liberalizminin vazgeçilmez ilkesidir. Locke özgürlüğü üç doğal hak olan; hayat hakkı, mülkiyet hakkı ve özgürlük hakkı, içerisinde sayarak önemine değinmiştir. Bununla beraber, Locke'dan sonra gelen tüm liberal düşüncenin sosyal

²⁹ Çetin, 2001, s. 219- 221.

³⁰ Bülent Yavuz, "Çoğulcu Demokrasi Anlayışı Ve İnsan Hakları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* c. XIII, 2009, S. 1-2, s.293.

³¹ Çetin, 2001, s.228.

³² Immanuel Kant, *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1982, Ankara'dan Alıntıl原因, Halis Çetin, "Liberalizmin Temel İlkeleri", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Doç. Dr. Feramuz Aydoğan'ın Anısına, C. 2, S. 1, 2001, s.222.

teorilerin temelini yine özgürlük oluşturmuştur.³³ Liberalizmin en parlak dönemlerinde, özgürlük anlayışının derin bir anlamı vardır; bu anlayış ilk olarak özgür bireyin keyfi zorlamaya tâbi tutulmadığı anlamına gelmektedir. Herkes için özgürlük ancak, Immanuel Kant'ın deyimiyle, eğer her bir bireyin özgürlüğü diğer herkesin eşit özgürlüğü ile bağdaştığından daha fazla yer almadıysa kazanılabilir. Bu sebeple, liberal özgürlük anlayışı, her bir bireyin özgürlüğünü bütün bireyler için aynı özgürlüğü korumak amacıyla sınırlayan, hukukun koruması altında bir özgürlük anlayışıdır. Bu anlayış, birlikte yaşayan bireyler içinde mümkün ve diğer bireylerin özgürlüğünü korumak için mecburî olan kurallarla sınırlandırılmış özgürlük anlamına gelmektedir³⁴.

Liberalizmin özgürlük ilkesi temel olarak ekonomik özgürlüğe dayanmaktadır ve diğer özgürlüklerin buna bağlı olarak ilerlediği iddia edilmektedir. Ancak liberalizmin özgürlük anlayışı, oldukça tartışmalı bir konu aynı zamanda süreç olmuştur. Bunun sebebi liberal iktisadi düşüncede genel çerçeveden negatif özgürlük anlayışı kabul edilmiş olmakla beraber, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin olduğundan daha iyi korunmasıdır. Sosyal liberalizm, pozitif özgürlük anlayışına, klasik ve neoliberalizm ise, negatif özgürlük anlayışına dayanmaktadır. Negatif özgürlük anlayışının bir neticesi olarak da, devletin yansız olması gerektiği ileri sürülmektedir³⁵. Liberalizm; özgürlüğü öncelikli politik kıymet olarak nitelendiren bir düşünce ve politika geleneğidir. Kişilerin düşünce hürriyetinin var olduğu; din, devlet ve kurumların gücünün en aza indirildiği, düşüncenin özgür bir biçimde hareket ettiği, özel girişimcilğe imkân veren bir serbest piyasa ekonomisinin varlığının olduğu, hukukun üstünlüğünü geçerli olduğu, şeffaf bir devlet şekli ve toplumsal yaşam düzeni hedeflemektedir.³⁶

³³ Fikret Elma, “Liberal Düşünce Geleneğinin Oluşumu Ve John Locke”, http://journal.qu.edu.az/article_pdf/1028_437.pdf, (23.12.2016), s.7.

³⁴ FriedrichAugustVonHayek, Liberalizm, Çev. Ünsal Çetin, “Liberal Düşünce”, C.14, S.55, 2009, s.208.

³⁵ Tayyar - Çetin, *a.g.m.*, s.112,

³⁶ Hasan Yaylı -Emel Çınar, “Klasik Liberalizmde “Özgürlük” ve J.S.Mill’in Yerel Yönetimlere Bakışı”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 32 Eylül – Ekim, 2012 , s.6.

1.1.2.1.3. Piyasa Ekonomisi İlkesi

Bireycilik ve özgürlük ilkelerinin kaçınılmaz sonucu olarak, kendiliğinden doğan düzen ve piyasa ekonomisi anlayışı ortaya çıkmaktadır. Bireysel özgürlükle piyasa düzenine bağlı özel mülkiyet arasında özsel bir ilişki olduğu savı, klasik liberaller tarafından fazlaca savunulan bir sav olmuştur. Bu savın dayandığı temel dayanaklardan biri, piyasa düzenine dayalı özel mülkiyetin olmadığı bir yerde bireysel özgürlükten ve bununla birlikte özgürlüğün olası başka şekillerinden de söz edilemeyeceği biçimindedir.³⁷ Liberalizmin ekonomik sistem olarak savunduğu piyasa ekonomisi veya kapitalizm, model olarak; özel mülkiyet, rekabete dayalı, karı temel alan, miras, sözleşme yapma, teşebbüs ve tercih özgürlüğünün garanti altına alınmış olduğu ve devletin fiyat mekanizmasının işleyişine en alt seviyede müdahale ettiği ekonomik sistemdir³⁸. Serbest piyasa ekonomisinin çerçevesinde çıkarlarını gözetken özgür ve rasyonel bir birey anlayışı vardır. Bundan dolayı, piyasa ekonomisinde fiyat mekanizması aracılığıyla üreticiler hangi ürünü, ne miktarda üreteceklerine; tüketicilere ise, hangi ürünü ne miktarda tüketeceklerine kendileri karar vermesi fikri vardır. Böylece çıkarlarını en üst seviyeye ulaştırma amacıyla olan üretici ve tüketici etkenler, farkında olmadan, toplumsal refah düzeyinin artmasına da katkı sağlamış olmaktadır. Ancak bu var olan olayın söz konusu olabilmesi için piyasaya/ekonomiye devletin müdahale etmemesi gerekmektedir.³⁹

1.1.2.1.4. Sınırlı Devlet İlkesi

Liberalizmin devlet anlayışı sınırlı ve sorumlu devlet yaklaşımı olarak tanımlanabilir.⁴⁰ Sınırlı devlet ilkesi; devletin görevlerini adalet, savunma, güvenlik ve hukuk düzeninin sağlanması ile sınırlandırmasını, faaliyet alanının daraltılması anlamına gelmektedir. Bundan dolayı liberalizmin hem siyasi açısı hem de iktisadi açısı, devletin görev ve yetkilerinin sınırlandırılması anlamına gelen sınırlı devlet ilkesine dayanmaktadır. Liberalizmde, bireyin özgürlüğünü kısıtlayacak ve tehlikeye

³⁷ Murat İnce, “Piyasa Ekonomisi Ve Özgürlük”, *Sayıştay Dergisi*, s.98, Temmuz-Eylül, 2015, s.93.

³⁸ Aktan, *a.g.m.*, s.5.

³⁹ Tayyar - Çetin, *a.g.m.*, s.113.

⁴⁰ Aktan, *a.g.m.*, s.5.

sokabilecek en etkili varlık devlet olarak görülmektedir.⁴¹ Liberalizm, bireyin özgürlüğünü ve temel haklarını güvende tutmayı amaçlayan ve bu sebeple siyasal iktidarın kısıtlanması üzerinde duran bir düşünce yapısıdır. Bu düşünce ile bireylerin kendi tercihlerinde, inançlarında ve buna bağlı günlük yaşamı etkileyen ekonomik ve siyasi olaylarda özgür olma isteklerinin sonucunda gelişmiştir⁴². Aynı zamanda liberalizm, Batı’da Ortaçağ düzeninin sonuç bulması, reform hareketleri ve uluslaşma aşaması boyunca, burjuvazinin öncülüğünde gelişen bir ideoloji olmuştur. Liberal düşüncede devlet “nötr” bir hizmet kurumu olarak belirlenmekte ve temelde esas alınan en az yönetenin en iyi yönetim olduğu savı kabul görülmektedir.⁴³

1.1.3. Sosyalist Devlet

Kapitalist düzene tepki olarak ortaya çıkan Sosyalist sistem, kapitalist devlet düzeninde ülkedeki tüm vatandaşların refahı için iktisadi etkinlik ve tam kullanım ilkesinin tam olarak yerine gelemeyeceği düşüncesiyle, bir takım azınlığın refaha kavuşacağı ve bu durumda iktisadi yapıda istikrarsızlığın meydana geleceği tezini ileri sürmüştür.⁴⁴ Başlarda esnaf ve zanaatkarların menfaatlerini savunan sistem, daha sonra sanayi işçi sınıfıyla ilgilenir hale geldi. Bu sistemle hedeflenen kapitalist iktisadi düzeni yok etmek ve ortak mülkiyet esası üzerine inşa edilen sosyalist toplum yapısı oluşturmaktır.⁴⁵

Sistemin temelini Marksist kuram çerçevesinde devletin varoluşunu sağlayacak 3 aşama olduğu tezi oluşturur.⁴⁶ İlk aşamada işçi sınıfının siyasal iktidara sahip olma

⁴¹ Tayyar - Çetin, *a.g.m.*, s.113.

⁴² David Held, *Models of Democracy*, Cambridge: Polity Press, 1987, s. 41.’den Alıntılan, Fikret Elma, “Liberal Düşünce Geleneğinin Oluşumu Ve John Locke”, http://journal.qu.edu.az/article_pdf/1028_437.pdf, (15.10.2016), s.1.

⁴³ Fikret Elma, “Liberal Düşünce Geleneğinin Oluşumu ve John Locke”, http://journal.qu.edu.az/article_pdf/1028_437.pdf, (15.10.2016), s.1.

⁴⁴ Hüseyin Şahin, “İktisada Giriş”, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 2002, s.36-37.

⁴⁵ A. Heywood, *Siyaset*, (çev. Bekir Ö., Bican Ş., Mete Y.), Liberte Yayınları, Ankara, 2006, s.71.

⁴⁶ Abdurrahman Işık, “Sosyalist Ekonomik Sistemden Piyasa Ekonomisine Geçişin Nedenleri”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2013, c.11, S.20, s.107.

yolunda örgütlü yapıya geçmesi hedeflenmiştir.⁴⁷ Bu aşamada en temel şart özel mülkiyet anlayışının terk edilmesi ve üretim araçlarının devletleştirilmesidir.⁴⁸

Sınıfsız topluma geçişte 2. Aşama olan sosyalizm; emeğin toplumsallaşması ve planlanmış üretim piyasasının etkilerinden sıyrılarak toplumda ihtiyaç duyulan şeylerin giderilmesinden oluşan aşamadır. Marksist ideoloji, devletin gerekliliğinin sınıf ayrımının sona ermesi ile birlikte ortadan kalkacağını ileri sürmektedir.⁴⁹

Sistemin 3. Aşamasını komünizm oluşturmaktadır. Bu aşamada devletin tamamen ortadan kalkması ve hukuk kurallarına ihtiyaç kalmaması gerektiği savunulmuştur.⁵⁰

1.1.4. Sosyal Devlet

Sosyal Refah Devleti kavramı ilk defa Archbishop Temple tarafından 1941 yılında Nazi Almanyası'nın İkinci Dünya Savaşı esnasında otoriter devlet tanımı ile savaş sonrası müttefik devletlerin yeniden inşasını anlatmakta olan sosyal refah devleti tanımının birbirinden ayırt edilmesi için kullanılmıştır. Böylece bu kavram 1941 yılından daha önce yani 1880 yılında Bismarck Almanya'sında gündeme gelmiştir. Almanya, 1880'li yıllarda aktif olarak faaliyet gösteren modern sosyal sigortaya ve aynı zamanda 1920'li yıllardaki sosyal refah devleti kavramına öncülük etmiştir. Aynı zamanda sosyal refah devleti kavramı literatüre 1942 yılında hazırlanmış olan Beveridge Raporuyla birlikte girmiştir.⁵¹

Sosyal devlet, bir görünümüyle 19. Yüzyılda ortaya çıkmaya başlayan sosyal hakların çeşitlendirilerek sistematik bir tanıma konu edilmesidir ve diğer görünümüyle de, liberal devletin geleneksel konumunu terk ettiği yeni bir evreyi temsil etmektedir.

⁴⁷ Esat Çam, *Devlet Sistemleri*, DER Yayınları, İstanbul, 1987, s.191.

⁴⁸ Lev, Davidoviç, Trotsky, *İhanete Uğrayan Devrim* (çev: Ayla Ortaç), Yazın Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.75.

⁴⁹ Sungur Savran, "Devlet Mülkiyeti: Toplumsal Mülkiyete Giden Yol" Dünyada ve Türkiye'de Kamu Girişimciliğinin Geçmişi Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, 6-8 Ekim 1997, TMMOB, İstanbul, 1997, s.20.

⁵⁰ Marx. K-F.Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, Sol Yayınları, 1976, s.36.

⁵¹ Güngör Özcan, "Türkiye'de Kamu Harcamalarının Sosyal Refah Devleti Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Maliye Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009, s.18.

Gerçekten de, sosyal devlet anlayışının benimsenmesiyle liberal devletin, liberal fikrin devamlılığında olmakla beraber yeni bir paradigmaya geçişine tanık olunmuştur.⁵²

Sosyal devlet, 19.Yüzyıl'ın ikinci yarısında devlet eliyle çıkarılan yasalar ile daha çok kurumsallaşıp 20.Yüzyılın devamında ise gelişimini sürdürmüştür. Sosyal devlet anlayışında kişisel haklar korunurken, bir yandan da piyasa şartları serbest bırakılmaktadır. Bununla beraber bir noktada kendi varlığını azaltan ekonomik ve dolayısıyla sosyal ilerlemenin yaşanmasına sebep olmaktadır.⁵³ Aynı zamanda toplumların gelişim aşamalarında bireylerin devamlı olarak artan gereksinimleri ve bu gereksinimler doğrultusunda şekil alan istekleri daha da müdahaleci olma açısında etkilemiş ve refah devleti ya da sosyal devlet anlayışında temelini oluşturmuştur.⁵⁴

Sosyal devlet kavramında iki farklı bakış açısının varlığından bahsedilmektedir. Bu bahsedilen varsayımlara göre ise, daha kalıplaşmış bakış açısını benimseyenler sosyal devleti, sosyal yapılandırmanın geleneksel alanından görmektedir; yani gelir transferleri ve konut sorunlarının en az şekilde bahsedildiği sosyal hizmetler denilebilir. Daha geniş bakış açısında ise bu durum, sorunlarını genellikle ekonomi -politiğe göre oluşturur, onun ilgi alanlarını devletin ekonominin yönetiminde ve örgütlenmesindeki daha kapsamlı görevine odaklanır. Böylece daha geniş bakış açısında, istihdam, ücretler problemi ve genel makro-ekonomik yönetim refah devleti karmaşıklığının bütünleşmiş bileşenleri olarak ele alınmaktadır.⁵⁵

Giddens'in anlayışına göre ise refah devleti, toplumsal düzenin daha adil bir yaşam haline getirilmesi amacıyla devletin ekonomiye müdahale ederek refah oluşturma uğraşıdır. Bir başka ifadeyle refah devleti, müdahaleci, düzenleyici ve geliri yeniden dağıtıcı bir devlet olarak tanımlanabilir. Refah devleti modelinde yoksulluk, adalet ve eşitlikçi toplum olarak, toplumsal eşitliğin ve birliğin, insan onuruna yakışır bir yaşam sürme hakkının ihlali olarak düşünülmüş ve sosyal politika alanının en önemli konusu

⁵² Uğur Kara, *Sosyal Devletin Yükselişi ve Düşüşü*, Karahan Kitabevi, Adana, 2013, s.3.

⁵³ Gül Kayalıdere-Hande Şahin, "Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye'de Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk", *Siyaset, Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2014, Yıl.2, C.2, S.2, s.60.

⁵⁴ Nakiboğlu-Çetinkaya, *a.g.m.*, s.108.

⁵⁵ Gosta Esping Anderson, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge: Polity Press, 1977, s.1-2.

haline gelmiştir.⁵⁶ Huber'e göre ise sosyal devlet anlayışının gerisinde duran kavram, sanayi döneminin sosyal müdahalelere dayalı bir devlet anlayışı olmasıdır. Bununla birlikte bu düşünce, büyük sosyal sınıfların kolektif var olma çabalarından ve bu çabaların var olması için lazım olan devletsel önlemlerden beslenmektedir.⁵⁷

Sosyal refah devleti, Sanayi Devrimi'nin bir ürünü olarak ortaya çıkmasıyla beraber kitle halinde üretimle ürünlerin çeşitlenmesine yol açmış; teknolojik alandaki değişim ve yeniliklerle değişim gösteren bu dönem, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda önemli değişikliklerin var olmasını sağlamıştır. Bu durum özellikle sanayileşme ile beraber var olan sosyal yardım kurumlarının azlığı, oluşabilecek iş kazaları vb. risklerin oluşması durumunda temel gereksinimleri karşılayacak yeni kurumların ortaya çıkmasına neden teşkil etmiştir. Bu ortaya çıkan durumlar, bireyin kişisel ve politik haklarının ve özgürlüğünün önemli bir şekilde kabul görmesi, iktisadi ve sosyal hakların azlığı ve yoksulluğun neden olduğu sorunlar eleştirilere ortam sağlayarak, sosyal refah devletin altyapısını meydana getirmeye başlamıştır.⁵⁸

1.1.5. Neoliberal Devlet

Neoliberalizm kavramının kökeni olarak 1944 tarihli Bretton Woods anlaşmasına dayanmaktadır. Bretton Woods sistemi 2. Dünya Savaşı sonrasında küresel para sisteminin hızlı bir biçimde tekrar oluşturulmasını hedeflemiştir. Neoliberalizmin yükselme sebebi ise petrol krizi sonrası petrol piyasasının yükselişe geçmesi ile Keynesyen iktisat teorilerinin terk edilmeye başlanması olmuştur. Sosyal devlet anlayışından dolayı sermaye sahipleri istedikleri ölçüde kar edemedikleri için emek sömürüsü temelli fakat karlarını yükseltebilecekleri bir sisteme geçme kararı almışlardır.⁵⁹ Neoliberal iktisadi programlar 1980'li yıllarda yaygınlaştırılarak, serbest piyasa ekonomisi uygulamasına yönelik yeni yöntemler geliştirilmiştir. Bu yeni akım devletin küçülmesini, ekonomik ve sosyal hayata müdahale etmemesini savunarak

⁵⁶ Sertaç Güleç, "1945-1980 Yılları Arasında Türkiye'de Refah Devleti", <http://kadirgurbetci.com.tr/yonet/yuklemeler/76ae5206f1hmk.pdf>, (18.10.2016), s.48.

⁵⁷ Kayalıdere-Şahin, a.g.m.,s.59.

⁵⁸ Duriye Toprak, "Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, S.21, s.152.

⁵⁹ Sinem Acar, Neo-Liberalizm Nedir, <https://independent.academia.edu/SinemAcar>, (26.05.2017)

sosyal devlet uygulamasının sona ermesine zemin hazırlamıştır.⁶⁰ Öz bir ifadeyle Neoliberal devlet anlayışı, devleti küçültme ve deregülasyon politikaları ile devletin kamu yararına yaptığı müdahaleleri devre dışı bırakarak kapitalist sistemin kurulması amacındadır.⁶¹

Neoliberalizm bireyi müteşebbis olarak ele alır. Neoliberalizme göre müteşebbis birey kendi yaşamı üzerinde girişimlerde bulunarak yaşam standartlarını yükseltme hedefi olan rasyonel bireydir. Temel yönetim yolu olarak kişilerin kendi kendini yönetmesi esas alınmaktadır.⁶²

1.2. SOSYAL DEVLET

Sosyal devlet kavramı devletin, toplumun sosyal refahını en yüksek seviyede tutmak amacıyla önlemlerde bulunmasını öngören bir devlet modelidir. Tarihsel olarak eskilere dayanmasına rağmen, günümüzün de gelişmiş batılı sosyal devletleri kendini 19. Yüzyılın sonlarına doğru göstermeye başlamıştır. Geçmişten günümüze kadar sosyal devletler her zaman tartışma konusu olmuş, dünyadaki üzerindeki ilerlemeler ve özellikle 1970’li yıllarda yaşanmış olan ekonomik krizlerle beraber sosyal devletten uzaklaşmaya başlanmıştı.⁶³ Sosyal devlet kavramı, aynı zamanda 20. yüzyıl kapitalizminin devlet şekillerinden biridir. Kapitalist devletin bu şekilde yükselişini, sosyal devlet kavramıyla ele almak mümkündür.⁶⁴

Sosyal devlet veya refah devleti olarak da adlandırılan bu sistem, devletin bütün fertlerini ekonomik ve sosyal refah düzeyine çıkarmak için farklı faaliyetlerde bulunan, dolayısıyla da sosyal ve ekonomik risklere karşı tedbirler alan ve toplumun tek bir çatı altında ilerlemesini ve kalkınmasını hedef haline getiren ve bunu görev ve sorumluluk

⁶⁰ Naciye Yıldız, “Neoliberal Küreselleşme ve Eğitim”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.11, 2008, s.17.

⁶¹ Selime Güzelsarı, “Neo-Liberal Politikalar ve Yönetişim Modeli”, *Amme İdaresi Dergisi*, 2003, C.36, S.2, s.17.

⁶² Alev Özkazanç, <http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/tartisma/2005/neo-liberal.pdf>, (26.05.2017)

⁶³ Serdar Yay, “Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, C.3, S.9, 2014, s.147.

⁶⁴ Birgül Ayman Güler, Sosyal Devlet Ve Yerelleşme, <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/msy-2-2.pdf>, Erişim Tarihi: 15.10.2016, s.2.

edinen devlet olarak tanımlanabilir.⁶⁵ Bir başka ifadeyle fertlere ve ailelere asgari bir gelir güvencesi veren, onları toplumsal tehlike ve tehditlere karşı koruyan, onlara sosyal güvenlik imkânları sunan, toplumsal statüleri her ne olursa olsun bütün vatandaşlara, eğitim, sağlık, konut gibi sosyal hizmetler alanında belirli bir standart getiren devlet şeklidir.⁶⁶

Siyasi ve hukuki literatüre bakıldığında da çok fazla kullanılan bu kavram, tanımlaması zor bir kavramdır. Anayasamızda da kullanılan bir kavram olarak, sosyal devlet, vatandaşların sosyal imkânları, refahlarıyla ilgilenen, onlara en azından bir yaşama imkanı sağlamayı sorumluluk edinen bir devlet olarak tanımlanmaktadır.⁶⁷ Değerlendirilen her bir ülkenin kendi sosyal refah modeline göre farklı uygulamalarla yüz yüze gelinse de, refah devletinin esas olarak yoğunlaştığı konuların; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, gelirin yeniden dağıtımı ve sosyal refah hizmetleri alanlarında olduğu görülmektedir.⁶⁸

Sosyal devlet, sosyal refahın en üst düzeyde olması amacıyla devletin ekonomiye faal ve geniş içerikli müdahalelerde bulunmasını öngören bir devlet modelidir. Sosyal devletin asıl amacı piyasa ekonomisinin başarısızlıklarını ve eksikliklerini yok etmek ve bu amaç doğrultusunda, düzenleyici, girişimci ve yeniden dağıtımcı bir devlet anlayışını benimsemektedir.⁶⁹ Sosyal devlet genel olarak, faaliyet gösterdiği ülkeden ülkeye, dönemden döneme çeşitlilik göstermiş olup aynı zamanda sosyal politika rejimlerini açısından da farklı bir refah devleti modelleri ile biçimlenen bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.⁷⁰

Sosyal devlet, ekonomi politikası araçlarından öncelikle maliye politikasını kullanarak ekonomik ve sosyal hayata belirli bir düzen vermeye ve bu doğrultuda hedeflerini gerçekleştirmeye odaklanmaktadır. Genel bir bakış açısıyla sosyal devlet,

⁶⁵ Behçet Batur, “Sosyal Devlet Bağlamında Sosyal Politika ve Projelerin Sosyolojik Bir İncelemesi”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2011, s.7.

⁶⁶ Batur, a.g.t., s.7.

⁶⁷ Mümtaz Soysal, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1992, s. 231’den Alıntılan, Süleyman Erdal, “Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Maliye Programı Doktora Tezi, İzmir, 2012, s.16.

⁶⁸ Toprak, a.g.m., s.171.

⁶⁹ “Sosyal Devlet Kavramı”, <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/kavram.htm> , (15.10.2016).

⁷⁰ Toprak, a.g.m., s.171.

belirlenen en geniş sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmak için her türlü ekonomi politikası aracını takip etmek ve bunu yaparken de her politikanın kendine ait araçlarını kullanmaktır.⁷¹ Sosyal devletin en önde gelen amaçlarından biri, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanmasıdır. Sosyal devlet, ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı sağlamak için ekonomiye çeşitli müdahalelerde bulunarak üretim kapasitesini artırmaya çalışmaktadır. Sosyal devlet bu gibi faaliyetlerde bulunarak toplumsal refah düzeyini artırmayı amaçlamaktadır.⁷²

1.2.1. Sosyal Devletin Tarihsel Gelişimi

Sosyal devlet, tarihsel açıdan çok eskilere dayanıyor olmakla beraber, sanayi devriminin bir parçası olarak yorumlanabilir. Fakat, bu durumun merkezîyetçi bir yapı ve kurumsal olarak ele alınmasıyla gerçekleştirilmesi 19. ve 20. Yüzyıldaki gelişmelerin bir ürünü olmuş ve her ülkede de gelişim aşaması çeşitlilik göstermiştir.⁷³ Geçmişte, sosyal koruma ihtiyaçlarının her dönemde önem arz ettiği görülmüştür ve bu ihtiyaçların elden geldiği kadar karşılanmaya çalışıldığı görülmektedir. Sosyal devlet fikri ve uygulamasının ilk nedenlerini oluşturan bu durum, yoksulluk kanunlarıyla başlayan sosyal refah önlemlerini ortaya koymuştur.⁷⁴

Sosyal refah devletine yönelik ilk uygulamalar ortaçağda görülmüştür. Özel mülkiyeti kabul eden fakat zenginliğin kişiler arasında eşitsizlik yarattığını varsayan ortaçağın fikirlerine göre, insanlar ileri düzeyde zenginlik isteğine kapılmadan sahip oldukları malvarlıkların sosyal hizmetlere yönlendirilerek kabul edilebilir bir niteliğe getirmeliydiler. Bedensel olarak çalışmanın küçük düşürücü bir iş olarak nitelendirildiği ilkçağın tam tersine ortaçağda çalışma, gurur verici ve kutsal bir durum olarak görülürken, çalışmanın karşılığı da kutsal bir hak olarak kabul görmüştür. Ortaçağ

⁷¹ Yay, *a.g.m.*, s. 150.

⁷² Yay, *a.g.m.*, s.149.

⁷³ Hayriye Erbaş, “Sosyal Devlet Nereye? Neden Sosyal Devlet?”, *Türk Harb-İş Dergisi*, 2005, S. 214, s.33.

⁷⁴ Ayşe Nur Tuz, “Küreselleşme Sürecinde Refah Devletin Dönüşümü ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s.35-36.

zamanında üzerinde özellikle durulan adil ücret yaklaşım düşüncesi de bu fikirleri destekler bir özellik taşımaktadır.⁷⁵

Modern devlet şeklinin devamı olarak görülen sosyal refah devleti kavramına tarihsel olarak iki açıdan bakılmaktadır. Bunlardan birincisi kurumsal gelişmeler şeklindedir. İkinci bakış açısı ise bütçeden sosyal harcamalara ayrılmış olan paylara göre bir ilerleme kısmı ele alınmaktadır. Fakat genel açıdan bakıldığında refah devletinin gelişimi kısaca şu kategoriler altında ele alınabilir.⁷⁶

- 1880 Öncesi Dönem: Bu dönem sanayi devrimi öncesi olarak da kabul edilen paternalist bir anlayışın hüküm sürdüğü dönemdir. Aynı zamanda problemlerin çözülmesi ailelerin, gönüllü kuruluş örgütlerinin, ferdi olarak sorumluluk duyan işverenlerin ve devlet gelir transferlerinin hakim olduğu görülmektedir.
- 1880-1945 Yılları Arası Dönem: Sanayileşme dönemi olarak da ifade edilen bu dönemde istihdam edilenler finansmanına zorunluluk esasına dayanılarak katıldıkları sosyal sigorta kurumlarının koruması altındadır.
- 1945-1975 Yılları Arası Dönem: Refah devletinin yani sosyal devletin altın çağı, en ileri düzeyde bulunduğu refah dönemidir. Söz konusu dönemde sosyal sigortaların yanı sıra refah devleti fonksiyon ve kurumlarının genişleyip çoğaldığı, gelirin sürekliliğini sağlama ve yaşam standartlarını arttırmanın bir amaç haline geldiği dönemdir.
- 1975 Sonrası Dönem: Sosyal devletin buhran dönemi: sosyal refah devletinin buhran içinde olduğu tekrardan yapılandırma arayışlarının başladığı bir dönem olarak açıklanmaktadır.

⁷⁵ Tuz, a.g.t., s.36.

⁷⁶ Zafer Durdu, “Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, S.22, s 42-43.

1.2.1.1. 1880 ile 1945 Arası Sosyal Devlet

Refah devleti fikrinin temelleri ilk kez Almanya'da 1880'li yılların ilk dönemlerinde Bismarck tarafından iyileştirilen sosyal güvenlik konusuyla atılmıştır.⁷⁷ Sanayileşme Dönemi olarak adlandırılan bu uzun zaman aralığında ise yasal düzenlemeler gündeme getirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. İlk olarak yoksulluk yasalarıyla baş gösteren sosyal refah önlemleri çalışan bireylerin hayatını düzene koymaya başlamıştır. Çalışanlar finansmanına mecburi olarak katıldıkları sosyal sigorta kurumlarının koruması altına alınmıştır.⁷⁸ Sosyal Sigorta Dönemi olarak da bilinen bu dönem, çalışan bireylerin mecburi olarak kaldığı sosyal sigorta kurumlarının yer aldığı bir dönemdir.⁷⁹ Aynı zamanda İki Savaş arasındaki bu dönem “Consolidation (Konsolidasyon)” yılları olarak bilinmektedir. Önceki 25 yılın yoğun yenilikleri ve ardından 1945 sonrası olağanüstü gelişme dönemi arasında kalan iki dünya savaşı ortasında yer alan bu dönem, çoğu zaman refah devletinin büyük oranda sakin ve durgun bir dönemi olarak açıklanabilir.⁸⁰ Bu dönemde, devletin işçi sınıfının baskı ve mücadelesi ile hemen ardından müdahale gerektiren acil durumlar karşısında çalışma şartlarını düzenlemek, fiyat ve kazançları düzenleyip iyileştirmek, büyük kazançları vergilendirmek, işsizlere iş fırsatları yaratmak üzere harekete geçmek zorunda kaldığını söylenebilir. Ancak bu girişimler tam anlamıyla gerçekleştirilmemiştir.⁸¹ Genel bir değerlendirme yapıldığında bu dönemde devletin sosyal ve ekonomik yaşama müdahalelerinin bilinçli ve planlı hareket edilmediği bununla birlikte yapılmış olan müdahalelerin istenen düzeyde netice alınamayacağından dolayı yeni ve farklı yollardan müdahaleler yoluna gidildiğini fikrini doğurmuştur.⁸²

Devletin sosyo-ekonomik görevi ile ilgili fikir ve yaklaşımlar ekonomi ve teorisi aynı zamanda kamu maliyesi bakımından tarih boyunca önemli farklılıklar göstermiştir.

⁷⁷ Cahide Bayraktar, “Keynes Ve Refah Devleti”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, S.2, 2012, s.254.

⁷⁸ Füsün Kökalan Çımrın, “Küreselleşme, Neo-Liberalizm Ve Refah Devleti İlişkisi Üzerine”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke)*, 2009 S. 23, s.197.

⁷⁹ Cahide Bayraktar, Keynes Ve Refah Devleti, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, Ekim 2012, s.254.

⁸⁰ Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi”, <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/dogusu-gelisim.htm>, (03.12.2016).

⁸¹ Ayferi Göze, *Liberal, Marxiste, Faşist ve Sosyal Devlet*, Beta Yayınları, İstanbul, 1995, s. 127.

⁸² Tuz, a.g.t., s.41.

Vergi toplama gücü ve merkezi bürokrasisi ile geniş topraklarda egemenlik yetkisi kullanan modern devlet anlayışı Avrupa’da dört-beş yüzyıllık bir geçmişe sahiptir.⁸³

Dünya genelinde 1980 sonrası dönemde başlayan globalleşme kavramı ve neoliberal ekonomik sistem uygulamaları devletin mali alandaki görevleri ve fonksiyonlarında değişimi zorunlu kılmıştır. Son zamanlarda ise küçük ve etkin rol alan bir devlet oluşturma yönündeki yenilikler ile üretici devlet yerini koruyucu ve kontrol edici devlete bırakmıştır.⁸⁴

Bu dönem içerisinde, 1929 Dünya Ekonomik Krizi başta olmak üzere birçok kriz, toplumsal hareketler, isyan, çatışma ve yoksulluğun getirdiği birçok problemlere sebep olmuştur. Bunun beraberinde, bilim ve siyaset insanları, bu problemlere çözüm bulma arayışına girmişlerdir ve bu alanlarda yeni sistem ve öneriler geliştirmeye çalışmışlardır.⁸⁵ Bu dönem de refah devletinin oluşumunda, özellikle “1929 Ekonomik Bunalımı” önemli bir rol oynamıştır. Yaşanan bunalım mevcut düzenin her bakımdan yıkılmasına sebep olarak liberal kuramın yeniden yorumlanmasını gündeme getirmiştir.⁸⁶ 1930’lu yıllardan itibaren kamu harcamalarının arttırılmasını savunan görüşler 1980’li yıllardan itibaren önemini yitirmeye başlamış ve bu dönemden sonra özellikle 1990’lı yıllardan itibaren kamu harcamalarının kısılması yönündeki görüşler giderek ağırlık kazanmıştır.⁸⁷

1.2.1.2. 1945-1975 Arası Sosyal Devlet

1945 ile 1975 yılları arası ise sosyal refah devletinin “altın çağ”ı olarak bilinmektedir. Bu dönemde sadece işçi sınıfı değil, tüm toplumu ilgilendiren ve içine alan bir sosyal güvenlik sistemi geliştirilmiştir.⁸⁸ Sosyal devletlerinin genel itibari ile

⁸³ Ferhan Berkay, “1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2013, C.4, S.9, s.3.

⁸⁴ Berkay, *a.g.m.*, s.4.

⁸⁵ Türken Çağlar, “Refah Devleti Bağlamında Almanya’da Yaşlılara İlişkin Temel Haklar”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2015, C. 39, S. 2, s.226.

⁸⁶ Cahide Bayraktar, “Keynes ve Refah Devleti”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, S.2, 2012, s.254

⁸⁷ Osman Pehlivan, *Kamu Maliyesi*, Derya Kitabevi, Trabzon, 2007, s.79’dan Alıntılanan, Ferhan Berkay, “1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2013, C.4, S.9. s.4.

⁸⁸ Çımrın, *a.g.m.*, s.197

gelişimi 2.dünya savaşı ardından yaşanan bu altın çağda mümkün olmuştur. Gelişimi bakımından ele alındığında, yapıları ya politik ya da ekonomik olsun birçok ülkede refah ekonomisi veya sosyal devlet olma hedefi için uğraşmıştır. Bu nedenle ülke yönetimleri devlet sosyal güvenlik, sağlık, konut, eğitim ve benzeri konularla ilgili olarak refah devleti veya sosyal devlet şeklini almaya çalışılmıştır.⁸⁹ Sosyal devlet, ikinci Dünya Savaşından sonra sanayileşmiş ve de gelişmiş ülkelerde çalışan bölümler, iş dünyasını ya da işverenler ve devlet arasında sağlanan bir uzlaşmaya bağlı olarak meydana gelmiştir. Devletin temel işlevi, ya da farklı bir deyişle olmazsa olmaz özelliği, mal ve hizmetlerin adil, eşit bir biçimde paylaşmasını sağlamaktır.⁹⁰ Bu dönemde gelir ve harcamalarda yükselen artış oranı, eğitim, konut, sağlık, güvenlik, tam istihdam, sosyal güvenlik gibi alanlarda refah devleti kurumsallaşmaya başlamıştır.⁹¹ Aynı zamanda dönem içerisinde dikkat çeken sosyal dayanışma, vatandaşlık ve güvenilir bir hayat düşüncesi, kapitalizm ve sosyalizm arasında bir diğer yol olarak ifade edilen refah devletinin gelişimine katkı sağlamıştır.⁹²

Bu zaman aralığında yaşanan büyük sıkıntıların giderilmesi ve daha iyi bir dünya için toplumlar arasında meydana gelen uzlaşmayı sınıflar arası konsensüs ve partiler arası konsensüs olarak iki farklı biçimde değerlendirilmektedir. Sınıflararası uzlaşma, emek bakımından, geleneksel ekonominin sosyalizasyonu isteğinden ve sınıf savaşı ideolojisi ve uygulamasından vazgeçilmesi olarak tanımlanmaktadır. Partiler arası uzlaşma ise; politik olarak zamanlamanın anayasal kuralları, sağ ve sol partilerdeki keskin tarafların marjinalizasyonu, politik bir uzlaşma ve pazarlık şekli, seleflerin yasalarının yüksek bir miktarda kabulü ve örgütlü sermaye, örgütlü işgücü ve Keynesyen ekonomiye dayalı çıkar ve düşünceler lehindeki yönelme hareketliliği konularında genel bir uzlaşmayı ifade etmektedir.⁹³

Tüm bunlar doğrultusunda ekonomide Keynesyen politikalara geçilmiş, bu politikalara göre, devletin talep yaratmak üzere ekonomide nitelikli rol oynamasını

⁸⁹ Nakiboğlu-Çetinkaya, *a.g.m.*, s.79.

⁹⁰ Gencay Şaylan, *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, İmge Kitabevi, Ankara, 1994, s.60

⁹¹ “1945-1980 Arası Avrupa ve Türkiye’de Sosyal Politikaların Gelişimi”, http://www.academia.edu/19531583/19451980_aras%C4%B1_Avrupa_ve_T%C3%BCrkiyede_Sosyal_Politikalar%C4%B1n_Geli%C5%9Fimi, (24.12.2016), s.8.

⁹² Tuz, *a.g.t.*, s.41.

⁹³ “Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi”, <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/dogusu-gelisim.htm>, (03.12.2016).

istenmektedir. Ayrıca işgücü kaynağına da eğitim, sağlık ve benzeri konularda önemli ölçeklerde yatırım yapılmıştır. Bu yaklaşımla benimsenen gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin genelinde, bu dönemde hem devletin yatırımlarındaki oranı artmış hem de kamu harcamalarında sosyal harcamaların payı artmıştır.⁹⁴ Bu genel yaklaşım içinde şüphesiz uygulamaya konulan politikalar ülkeden ülkeye değişmektedir, fakat her ülkede yaşanan tecrübelerden çıkarılan ortak sonuçlar da vardır. Bu yüzden, sosyal politika uygulamaları yalnız işçi sınıfı veya yoksul kesimlerin değil, herkesin faydasıdır; özgürlük, eşitlik ve güvenlik ihtiyacı herkes için geçerlidir.⁹⁵

1.2.1.3. 1975'ten Günümüz Dönemine Sosyal Devlet

1970'li yıllarda dünya ekonomisinde meydana gelen küçülme ve bu küçülmenin devamında oluşan ekonomik kriz ve işsizlik problemi, devletin sosyal harcamalarının tekrardan elden geçmesine ve gündeme taşınmasına neden olmuştur.⁹⁶ Zaman içerisinde 1975'li yıllara kadar bir yükselme eğilimi gösteren refah devlet uygulamalarının 1975 sonrası yaşanan "Petrol Krizi"nin sonuçlarından büyük derecede olumsuz olarak etkilendiği ve refah harcamalarının ekonomik krizin sebebi olarak görülmeye başlandığı düşünülmektedir.⁹⁷ Sosyal refah devleti, 1970 ve 80'li yıllarda kamu harcamalarının ekonomi üzerinde problem ve yük olarak görülmeye başlanması, devletin sosyal alandaki müdahalelerinin en aza indirmeye çalışma isteği ve bu alanın piyasaya devredilmeye çalışılması sosyal refah toplumlarının kendi içerisinde maruz kaldığı problemlerle de bir araya gelince krizin eşiğine gelmiştir.⁹⁸

Çağdaş gelişmiş refah devletleri iki grup problemle karşı karşıyadır. Bunlar; iç etken yani kendine özgü iken diğeri dış etkenler sonucu ortaya çıkan sorunlardır. Birinci durumda, aile yapısındaki değişikliklere, mesleki yapıdaki değişikliklere ve hayat döngüsündeki farklılıklar olarak söylenebilir. Bundan dolayı, refah devletinin oluşan

⁹⁴ Meryem Koray, *Sosyal Politika*, İmge Kitabevi, Ankara, 2005, s.73.

⁹⁵ Tuz, *a.g.t.*, s.43.

⁹⁶ Pınar Günel, "Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli ve Türkiye", Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009, s.25.

⁹⁷ Türken Çağlar, "Refah Devleti Bağlamında Almanya'da Yaşlılara İlişkin Temel Haklar", *Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 2015, C.39, S.2, s.232.

⁹⁸ Günel, *a.g.t.*, s.25.

yeni talepleri karşılayabilme sınırlarıyla ilgili tatminsizlikler yükselmektedir. İkinci durumda ise, refah devleti krizi, olağan refah devleti taahhütlerinin gelecekteki gerçekleştirilebilirliğini tehdit eden değişen ekonomik şartlar ve demografik durumlar bakımından kısıktırılmaktadır.⁹⁹

1.2.2. Esping-Andersen'in Refah Devleti Türleri

Farklı refah devleti sınıflandırmaları bulunmaktadır. Bunlardan en kabul görmüş olanı 3 farklı refah devleti tipi sınıflaması yapan Esping Andersen'in sınıflamasıdır.¹⁰⁰ Esping Andersen'in üçlü refah devleti tipi sınıflandırmasındaki ayrımın esas nedeni, refah devletlerinin üzerine inşa edildiği değişik mantıkta yatmaktadır. Kuzey Avrupa ülkelerinde sık olarak karşılaşılan sosyal demokratik refah modeli (İskandinav modeli), sağlık ve benzeri konularda piyasa ilişkilerinden bağımsız ele almaya çalışmaktadır. Evrensel bir hak istekleri sistemine dayanmaktadır.¹⁰¹

Esping Andersen, halkın piyasaya bağımlılıklarının bir neticesi olarak tekrardan kavramlaştırdığı refah devletini, sosyal programlar dahilinde ki toplam harcamalar ya da sistemin yeniden dağıtım düzeyine göre çözümlemekte; sınıflandırma sistemini de programın evrensel olup olmadığı ve bireylerin emek piyasasına güvenmeksizin geçinmelerini sağlayabilmeleri durumuna göre düzenlemektedir.¹⁰² Esping Andersen'in sosyal hakların kurumsallaştırılması ve ana gereksinimlerin piyasa dışına çıkarılması gibi kriterlere bakarak yaptığı kategoriye göre, Avrupa'da üç farklı refah devlet modeli ortaya çıkmaktadır. Bu modeller, Anglosakson ya da liberal model, korporatist ya da muhafazakâr model ve sosyal demokrat modeldir.¹⁰³ Esping Andersen'in yaklaşımı, refah devletinin emeklilik ya da işsizlik planları gibi diğer alanlarında, para transferi ağırlıklı olmakla birlikte, sağlık sistemlerinin başlıca görevi sağlık hizmetlerinin

⁹⁹ Esping-Andersen, Gøsta, *Toplumsal Riskler ve Refah Devletleri*, (Der.) Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, Sosyal Politika Yazıları, (Çev. Burcu Yakut-Çakar ve Utku Barış Balaban), İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.64-65.

¹⁰⁰ Ramazan Gökbnar vd., "Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, C.9, S.2, 2008, s.159.

¹⁰¹ Süleyman Özdemir, "Sosyal Gelişim Düzeyleri Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme", <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2015/10/sosyal-gelisim-duzeyleri-farkli-refah-devletlerinin-siniflandirilmesi-uzerine-bir-inceleme.pdf>, (24.12.2016), s.240.

¹⁰² Gökbnar vd., *a.g.m.*, s.159-160.

¹⁰³ Meryem Koray, *Avrupa Toplum Modeli*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2005, s.197-198.

sunulması olmuştur. Bu nedenle, sağlık sistemi tiplerinin ideal-tipik metot çerçevesinde oluşturulması, genel olarak refah sistemlerine uygulananlardan farklı boyutlara başvurmaya gerektirir.¹⁰⁴

1.2.2.1. Liberal Refah Devleti

Liberal refah devleti yoksullar ve ihtiyaç sahipleri için evrensel olmayan, para ve mal varlığını soruşturan yardımlar sağlamaktadır.¹⁰⁵ Başka bir ifadeyle liberal model mütevazı ve yoklamalı sosyal yardımların yani gereksinim sahiplerinin bazı yollarla saptanmasına bağlı olarak verilen ödemeler ve mütevazı sosyal güvenlik ödemelerinin yer aldığı bir model olarak tanımlanabilir.¹⁰⁶ Genel olarak eğilim, daha az harcama yönünde olan bir eğilimdir. Örnek vermek gerekirse ABD, Kanada ve Avustralya bu modelin geleneksel örneklerini oluşturmaktadır. İngiltere ve Yeni Zelanda da bir dereceye kadar bu refah rejimine örnek olarak gösterilebilir.¹⁰⁷ Tanımlanan modelde, toplumlar bireysel piyasa aktörlerini oluşturmaktadır. Piyasa ilişkilerini kendilerine sağlanan sosyal haklarla değiştirmek konusunda isteksizlik görülmektedir ve toplumlar kendi refahlarını piyasada aramaya yönlendirilmektedir. Devlet ise, son bir uğraş mekanizması fonksiyonunu yerine getirdiğinden dolayı, yalnızca kötü ve ihtiyaç sahibi durumda bulunanlara gelir transferi uygulamıştır. Devlet bu ihtiyaç sahiplerini gelir testi yoluyla tespit etmektedir. Bu sebeple temel sosyal yardım programlarının uygulanabilmesi için, gelir araştırmasına başvurmayı gerektirmekte ve sosyal sigorta faydaları olduğundan daha düşük bir miktarda bulunmaktadır.¹⁰⁸ Genel olarak değerlendirmek gerekirse, liberal refah modeli, piyasa çözümlerine yönelmekte, özel refah önlemlerini norm olarak teşvik etme yolu gözetmekte ve bununla birlikte piyasa başarısızlıklarında kamu sorumluluğunu sınırlandırmaktadır.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Emre Kol, “Refah Rejimleri Açısından Sağlık Sistemlerinin Değerlendirilmesi: Güney Avrupa Refah Modeli ve Türkiye”, *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, C.3 S.5, 2014, s.19.

¹⁰⁵ Gökbnar vd. ,*a.g.m.*, s.160.

¹⁰⁶ Koray, *Avrupa Toplum Modeli*, s.198.

¹⁰⁷ Kol, *a.g.m.*, s.18.

¹⁰⁸ Kol, *a.g.m.*, s.18.

¹⁰⁹ Süleyman Özdemir, “Sosyal Gelişim Düzeyleri Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme”, <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2015/10/sosyal-gelisim-duzeyleri-farkli-refah-devletlerinin-siniflandirilmasi-uzerine-bir-inceleme.pdf> , (24.12.2016), s.244.

1.2.2.2. Korporatist Refah Devleti

Korporatist refah devleti ise yarar alanlara, çok sayıdaki liberal devletten daha fazla ancak nüfusun bazı bölümlerini çıkararak sosyal sigorta programları sunmaktadır.¹¹⁰ Muhafazakâr rejim model olarak da bilinen bu rejim, geçmişe bakıldığında korporatist bir yapıya sahip olan Almanya, Fransa, Avusturya, İtalya ve Belçika gibi ülkelerde görülmektedir. Bununla birlikte diğer birçok ülkede görülen refah devleti modeli, sosyal demokratlar veya sol liberaller tarafından inşa edilirken, muhafazakâr modelin savaş sonrası dönemde perçinlenmesinde ise sağ siyasal partiler baskın konumda olmuştur.¹¹¹ Bu modelde, daha çok sosyal sigorta merkezli olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu model, Kıta Avrupası'nın sosyal sigorta devletleri tanımlamasıyla paralel olarak da ele alınmaktadır.¹¹²

Korporatist refah devlet modeli görüşüne sahip olanların gerçekte refah devletine bakışının pek olumlu olmadığı bilinmektedir. Bunun en genel sebebi, refah devletinin, öncelikle toplumu bir arada tutan ve değerlerin nesilden nesile aktarılmasında önemli bir rol oynayan ailenin bozulmasına sebep olmasına, öbür taraftan kilisenin, gönüllü kuruluşların ve yerel yönetimlerin yerinde saymasına sebep olmasıdır. Bu görüşe göre, refah devletinin büyümesi ile aile yapısının bölünüp parçalanması arasında paralel bir ilişki söz konusudur.¹¹³

1.2.2.3. Sosyal Demokrat Refah Devleti

Sosyal demokrat refah devleti; “evrensel refah rejimleri”, “İskandinav modeli” veya “modern refah rejimleri” olarak da bilinmektedir. Bu modelin önde gelen ülkesi

¹¹⁰ Gökbunar, vd., *a.g.m.*, s.160.

¹¹¹ Kara, a.g.e, s.213.

¹¹² Kara, a.g.e, s.214.

¹¹³ Süleyman Özdemir, “Sosyal Gelişim Düzeyler İ Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme”, <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2015/10/sosyal-gelisim-duzeyleri-farkli-refah-devletlerinin-siniflandirilmesi-uzerine-bir-inceleme.pdf> , (24.12.2016), s.247.

İsveç'tir. Bu sebeple "İsveç Modeli" adıyla da anılmaktadır. Diğer ülkeler ise Norveç, Danimarka, Hollanda ve İskandinavya ülkeleridir.¹¹⁴

Sosyal Demokrat Refah Devleti, toplumun ödeme yapıp yapmadıklarına bakmaksızın evrensel programlar sunmaktadır ve orta sınıfın yaşam seviyesine bağlı olarak yardımlar sağlamaktadır. Emek piyasasından ayrı olarak çalışabilecek, sağlık düzeyi çalışmaya uygun, çalışma çağındaki ihtiyaç sahibi işsiz, hasta, engelli eğitimi sürdürmek isteyen fertlere hizmetler sunmaktır.¹¹⁵ Sosyal demokrat modeli için sosyal demokrat nitelmesi, bahsedilen ülkelerde sosyal demokrasinin sosyal reformun arkasında net bir biçimde baskın bir güç olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer ülkelerde olduğu gibi bu ülkelerde de sosyal demokrasi ideolojisinin, sosyal devlet anlayışını sahiplenmiş olduğu gerçeği kolaylıkla seçilebilmektedir. Bu modelin ortaya çıkıp şekillenmesinde, sosyal demokratların en az düzeyde ihtiyaçlarda eşitliği değil, en yüksek seviyede eşitliği gaye edinen bir refah devleti arayışına işaret olarak gösterilmiştir. Sosyal demokrat modelde, yurttaşlık temeline dayanan ve vergiyle karşılanan standart ödemeler, sosyal hizmetlere ve sağlık hizmetine erişimde evrensellik ve tüm çalışan vatandaşları kapsayan kazanç bağlantılı düzenlemeler ayırt edici nitelikler durumundadır.¹¹⁶

1.3. SOSYAL POLİTİKA

Sosyal politika, en kapsamlı anlamıyla, bir ülkede farklı toplumsal sorunlara bağlı olarak uygulanan politika ve önlemler toplamı olarak ifade edilebilir. Sosyal politika belli bir zamanda bir ülkenin ekonomik ve sosyal olanakları dahilinde maddi ve kültürel yaşam şartlarının değişmesi ve düzelmesi hedefiyle alınmış olan önlemler bütünü olarak açıklanabilir.¹¹⁷ Sosyal politika kavramı sanayi devrimiyle beraber meydana gelen işçi sınıfının problemlerini çözme odaklı, özellikle de 19. yüzyılın ikinci yarısındaki çalışma hayatıyla alakalı düzenlemeler içermektedir. Aynı zamanda sosyal

¹¹⁴ Süleyman Özdemir, "Sosyal Gelişim Düzeyleri İ Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme", <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2015/10/sosyal-gelisim-duzeyleri-farkli-refah-devletlerinin-siniflandirilmesi-uzerine-bir-inceleme.pdf> , (24.12.2016), s.248.

¹¹⁵ Gökbunar, vd., *a.g.m.*, s.160.

¹¹⁶ Kara, *a.g.e.*, s.225-226.

¹¹⁷ Dilek Akbaş, "Avrupa Birliği Sosyal Politikası", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2009, s.1.

politika İkinci Dünya Savaşının ardından, sanayi devrimiyle ortaya çıkan işçi sınıfının dışındaki, toplumun diğer dezavantajlı kesimlerinin de ekonomik ve sosyal yaşamlarını garanti altına alacak uygulamaları barındırmaktadır.¹¹⁸ Sosyal politika anlayışının meydana gelmesinde; sanayi devriminden sonra meydana gelen ortamda açlık, yoksulluk, sömürü, insanlıkla alakalı olamayan çalışma koşulları gibi olumsuzluklar artmaya devam etmesi durumuna, sosyal açıdan bakıldığında, dünyada var olan nimetlerden herkesin eşit faydalanması gerektiği görüşü olduğu söylenebilir. Bu durum, toplumu meydana getiren bireylerin, huzur içerisinde yaşamalarına yönelik iyileştirmeleri amaçlayan, sosyal politika anlayışının gelişip ilerlemesine hız kazandırmıştır.¹¹⁹

Sosyal politika, sosyal refah hizmetleri açısından incelendiğinde uzun bir tarihi geçmişe sahip olan araştırma alanı olmuştur. Bu tür hizmetler medeniyetin başlangıcından beri devam etmektedir. Bundan dolayı, bütün yaşanan toplumlarda yetimler, engelliler, yoksullar ve hastalar gibi kendine bakamayan, bakıma muhtaç bireyler bulunmaktadır. Bu bireylerin gereksinimlerini karşılamak için farklı metotlar geliştirilmesi ise tüm toplumların karşılaştığı en önemli problemlerin başında gelmiştir.¹²⁰ Sosyal politika hakların kurumsallaşması bağlamında hayatta kaldığını söylemek mümkündür. Bu gelişmelerin yanı sıra genel oy hakkına ve işçi sınıfının siyasallaşmasına tutunabilecek şekilde siyasal temelleri olduğu gibi, siyasal eşitliğin yanı sıra sosyal eşitlik ve sosyal vatandaşlığı hayata geçirmek gibi siyasal ve sosyal amaçları da bulunmaktadır.¹²¹

16. yüzyılda ortaya çıkan sosyal politika tartışmalarında yoksul insan ile yaşamını sürdürebilmek için çalışmak zorunda kalan birey arasında belirgin bir ayrımın yapılmadığı görülmektedir. 18. Yüzyıl'da Adam Smith'in "yoksul" kelimesini, "hayatını çalışarak kazanmak zorunda kalan birey" olarak ifade etmesi buna en güzel örneklerden biri olmuştur. Bu ifade 19. Yüzyılın başından itibaren değişmeye yani,

¹¹⁸Fatime Güneş, "Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika", <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf> , (08.01.2017) , s.188.

¹¹⁹ İsmet Galip Yolcuoğlu, "Türkiye'de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, C.23, S. 2, 2012, s.146.

¹²⁰ Halis Yunus Ersöz, *Sosyal Politikada Yerelleşme*, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2010- 99 İstanbul, 2011, s. 27.

¹²¹ Meryem Koray, "Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2007, S.4, s.29.

“işçi” ve “yoksul” tanımları birbirinden büyük bir farklılıkla ayrılmaya başlamıştır. Bir işe sahip olan bireyin yoksul olarak kabul görmediği 19. yüzyılın liberal ortamında, çalışandan “yoksul” olarak değinilmesinin neredeyse yasaklandığı görülmüştür.¹²² Sosyal politika kavramı öncelikle ekonomi ve siyasetle yakın ilişkisi olan ve bu bağlamda önem kazanan bir alan olduğundan, son günlerdeki anlayış ve politikalar açısından sosyo-ekonomik hakların yok sayılmasından sosyal hizmetlerin piyasalaşmasına kadar seyreden değişimlerin gerçekleşmesi de kaçınılmaz görülmektedir. Liberal ekonomi düşüncesinin hemen her ortamda kendi politika ve zorlamalarını ön plana çıkardığı günümüz şartlarında sosyal politikanın “mecrası” da bu doğrultuda belirlenmektedir.¹²³

Sosyal devlet anlayışına bağlı olarak gelişen bir sosyal politika, yasal ve kurumsal gelişmelerden önce ve sonra sosyal ve siyasal ekonomi anlamını alan bir sosyal politikadan bahsetmek gerekirse; devletin bu alanda dönüşümünü ve meydana gelen sosyal politika fikrinin, öncelikle ideolojik siyasal ilerlemelere, diğer bir söylemle, emek tarafından kapitalizme karşı kazanılmış olan siyasal, ekonomik ilerlemelere bağlamak ve bu yolda bir anlam vermek gerekmektedir. Bu sebeple kapitalizmle demokrasi arasındaki uzlaşmanın bir tarafı sosyal devlet ve sosyal politikalar bir diğer tarafı ise siyasal demokrasi olmaktadır.¹²⁴

Sosyal politikanın ortaya çıkışından bugüne kadar, sosyal politikanın içeriğinde ve kapsamında zaman içerisinde büyük miktarda anlam ve içerik değişiklikleri görülmüştür. Fakat son zamanlardaki sosyal politika yalnızca belli bir sınıfın korunması şeklinde algılanmamakta ve herkesi kapsayan toplum politikası olarak geniş bir anlam taşımaktadır.¹²⁵

Son zamanlarda sosyal politika alanında alınan önlemler, toplum politikasının kapsamını içermekte, işçi sınıfının korunması ve sermaye sınıfı ile arasındaki çelişkinin kamusal politikalarla en aza indirilmesi gibi yüzeysel sosyal politika çözümlerinin yanı sıra, bütün bağımlı statüler altında çalışanlar, ekonomik açıdan etkisiz ve güçsüz

¹²² Ayşe Buğra, “Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika”, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, http://www.obarsiv.com/pdf/ayse_bugra2.pdf, (09.12.2016), s.2.

¹²³ Koray, 2007, s.20.

¹²⁴ Koray, 2007, s.20.

¹²⁵ Sami Güven, *Sosyal Politikanın Temelleri*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1997, s.12.

kesimler ve özel olarak korunması gerekenleri de sosyal politika dahilinde hızlı bir ilerleme kaydetmiştir.¹²⁶

Sosyal politikalar, toplumsal düzenin sağlanması ve sosyal barışın sürekliliğinin devamı için uygulanmaktadır. Bununla beraber, karşılaşılması kaçınılmaz olan bu problemlere duyarsız kalınması, kendi gereksinimlerini gideremeyen fertlere destek olunmaması toplumsal hayata uyumlu olamayan suç ve şiddet eğilimi üst seviyede bir grubun varlığını da beraberinde getirmektedir. Açıkça, liberal ekonomik politikaya rağmen devletlerin ilk sosyal politika tedbirlerine başvurmada endüstri devrimi devamındaki işçi hareketlerinin, grevlerin, gösterilerin sanayileşmiş devletlerde olağan düzeni bozacak boyutlara ulaşması etkili olmuştur.¹²⁷

Geçmişten günümüze kadar uzanan bu süreçte, işsizlik, yoksulluk, eğitim ve sağlık alanında elde edilen verilere bakıldığında ortaya çıkan problemler, işgücü piyasasının dışına çıkıldığında dayanılacak destek mekanizmaları yani, emeklilik, sosyal yardımlar gibi, barınma ihtiyacı, vb. sosyal politikanın esas uğraş alanlarını oluşturmaktadır. Bu alanlar yalnızca risk altında kalan bireyleri ve grupları değil, meydana getirdiği sonuçlar ve maliyetleriyle birlikte bütün toplumu etkisi altına almaktadır. Bu bakımdan sosyal politikalar bütüncül bir gelişme stratejisinin en vazgeçilmez parçası olmuştur. Sosyal politika çalışmalarının hedefi, sosyal politika araçlarının sosyo-ekonomik problemlerin çözümünde veya ortaya çıkardıkları neticelerin azaltılmasında oynayabileceği rol üzerine politika üretmek, yeni araçların tanımlanmasına ve uygulanmasına katkı sağlamaktır. Böylece sosyal sermayenin meydana gelmesinde ve sürdürülebilir ve adil kalkınmanın oluşturulmasında da mesafe alınabilecektir.¹²⁸

Günümüzün sosyal politikasının ilgilendiği konulara bakıldığında, işsizlik, çalışma şartlarının iyileştirilip düzenlenmesi, iyi nitelikte iş, yoksulluk, göç, sosyal dışlanma, çevre problemleri, konut sorunu, ayrımcılık, çocuklar ve yaşlıların bakımı, kadınlara karşı ayrımcılığın her çeşidinin önlenmesi, çok uluslu şirketler, gelir

¹²⁶ Akbaş, *a.g.t.*, s. 9.

¹²⁷ Ersöz, *a.g.e.*, s. 50.

¹²⁸ “Sosyal Politika Çalışmaları”, <http://www.tepav.org.tr/tr/calismalarimiz/s/358>, (10.12.2016).

dağılımındaki adaletsizlikler, ırkçılık ve bütün bu tehditleri önleyecek bir sistemin kurulabilmesidir.¹²⁹

1.4. SOSYAL YARDIM

Sosyal yardımlar ihtiyaç sahibi kesimin gereksinimlerini karşılamaya yönelik devlet tarafından yapılan ayni ve nakdi yardımları içermektedir.¹³⁰ Sosyal yardım kavramı, en kısa ve en genel anlamda, muhtaç durumda olan kişilere belirli çerçeveler içerisinde maddi veya manevi, yardımların sağlanması olarak tanımlanabilir. Fakat, belirli bir süre içerisinde, sosyal yardım kavramının algılanmasında ve kavranmasında farklılıklar ve çeşitlenmeler oluşmuştur. Bunda, sosyal yardımla eşdeğer olarak görülebilecek olan bazı diğer kavramların etkisi söz konusudur.¹³¹

1.4.1. Sosyal Yardım İle İlgili Kavramlar

Sosyal yardım genel olarak sosyal politikanın tamamlayıcı bir unsuru olarak görülmektedir. Ancak, II. Dünya Savaşı sonrası zirveye yükselen sosyal refah devletinin tam istihdam amaçlı tüm bireylerini koruma ağı içine alma uygulamalarının krize girmesi ve bununla beraber 1980’li yıllarda hızlı bir yükseliş kazanan neoliberal uygulamalarla birlikte işsizlik ve yoksulluk konularının gündeme gelmesi sosyal yardımı sosyal politikanın ana unsurları içinde taşımaya başlamıştır. Bundan dolayı sosyal yardım, sosyal politikanın en önemli öğelerinden biri olarak değerlendirilebilir.¹³²

Sosyal yardımla ilgili kavramlar olarak; sosyal politika, sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve sosyal yardım adı altında incelenecektir.

¹²⁹ Şükrü Kayalı, “Sosyal Politika”, http://www.sukrukayali.com/FileUpload/ks447296/File/sosyal_politika_konu_ozeti.pdf, (10.12.2016), s.2.

¹³⁰ Eyüp Zengin vd., “Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları”, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, C.19 S.2, 2012, s.133.

¹³¹ Faruk Taşçı, “Türkiye’nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı (1980-2007) Üzerine Bir Analiz”, <http://istanbul.dergipark.gov.tr/download/article-file/9202>, (24.12.2016), s. 129.

¹³² Günel, a.g.t., s.15.

1.4.1.1. Sosyal Yardım - Sosyal Politika İlişkisi

Sosyal politika, günümüzde yaygın olarak, sosyal güvenlik sistemleri, sosyal sigortacılık kavramı, sosyal yardımlar ve sosyal hizmet uygulamaları olarak ele alınmaktadır. Fakat tüm bu uygulamaların ardında yer alan kuramsal ilkeler, uygulamalar üzerinde durduğu için birçok zaman görmezden gelinmektedir. Halbuki sosyal politika bir geçen zamanın sonunda kurumsallaşmıştır. Gelişen bu zaman sürecinde, batılı ülkelerde yaşanmış olan sosyal, siyasal, yasal ve iktisadi ilerlemelerin hepsinden meydana gelmektedir.¹³³ Sosyal problemlerin çözülmesi aşamasında etkili bir işleyiş olarak kullanılan sosyal politika, küreselleşmenin ortaya çıkmasıyla beraber yerel parametrelerden ayrılarak ulus ötesi bir kimlik kazanmıştır.¹³⁴ Sosyal politika uygulama alanları olarak; sağlık hizmetleri, sosyal güvenliğe ek olarak, kişisel sosyal hizmetler ile eğitim, istihdam ve barınmayı da içene almaktadır. Bu açıdan, sosyal politika aynı zamanda sosyal devlet oluşumunu da beraberinde getirmektedir.¹³⁵

Sosyal politika kavramının tanımı hususunda uzlaşmaya gidilemeyen kavramlardan birisi olmuştur. Politika, kelime anlamı olarak, amaca varma konusunda takip edilen yol anlamına gelmektedir. Takip edilen bu yol, yaşamın her alanına ait olabilir. Çoğunlukla varılmak istenen noktaya ulaştırabilecek birden fazla yol içerisinde biri ya da birkaçı seçilmelidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sosyal politika, toplumsal eşitsizlikleri en aza indirmeyi hedefleyen uygulamalar ve fikirler topluluğu olarak ifade edilebilir.¹³⁶ En kapsamlı anlamda sosyal politika, bir taraftan geniş toplumsal kesimlere yönelmekte, diğer taraftan bu kesimler içerisinde yer alacak olan özel grupların problemleriyle da ilgilenmektedir. Bu sebeple engelli politikaları, yaşlı politikaları, kadın politikaları, çocuk ve gençleri kapsayan politikalar, yoksulluk

¹³³ Onur Sunal, “Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.66, S.3, 2011, s.284.

¹³⁴ Hasan Yüksel, “Küreselleşme Sürecinin Sosyal Politika Dinamikleri Üzerinde Neden Olduğu Değişimin Analizi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:19, 2014, s.129. Ss.127-151.

¹³⁵ Günel, a.g.t., s.14.

¹³⁶ Sunal, a.g.m., s.285.

programları gibi geniş bir toplumsal alan sosyal politikanın kapsamında değerlendirilmektedir.¹³⁷

Sosyal politika geniş anlamda, sosyal devletin kurumsallaşmasına olanak sağlayacak her çeşit sosyal politik sürecini ele almaktadır. Dar anlamdaysa sosyal devletin bir ihtiyacı olan kamu hizmetlerinin ortaya konmasında devletin ihtiyacı olan kaynağın yapılandırılması sürecinde bazı sosyal politika araçlarına ihtiyaç duyulması durumudur.¹³⁸ Yani, sosyal politika, dar anlamı ile kapitalizm ve sanayileşmenin meydana geldiği zamanlarda, yaşanan sosyal değişimlerin en fazla etkilediği çalışan kesimlerin korunması amacıyla ortaya çıkmıştır.¹³⁹

Sosyal politika çerçevesi içinde yerel ile genel arasındaki fark ise, bakış açısı ile alakalı olmasından kaynaklanmaktadır. Aslına bakılırsa, geneli yerele veya bireye indirebilmek güçtür; çaba ve emek istemektedir. Risk grupları ve zor durumda kalan her bir bireye hizmet taşımada birbirine yaklaşan birkaç olgudan bahsedilebilir. Bunlar ise en genel ifadeyle, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlardır; sosyal politika anlayışının birer parçasını oluşturmaktadır.¹⁴⁰

1.4.1.2. Sosyal Yardım - Sosyal Güvenlik İlişkisi

Sosyal güvenlik kavram olarak ilk defa 14 Ağustos 1935 tarihli ABD Sosyal Güvenlik Kanununda geçmiştir.¹⁴¹ Sosyal güvenlik sistemleri; sosyal devlet olma ilkesine uyum sağlanması kadar, toplumsal barış ve huzur ortamının oluşturulması, yoksullukla mücadele, farklı toplumsal risklere karşı ortak dayanışma ve yardımlaşma ve benzeri gibi birçok sebeple gerekli görünmektedir.¹⁴² Sosyal güvenlik kavramı, temel

¹³⁷ İsmail Mansur Özdemir, “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2008, s.91.

¹³⁸ Özdemir, a.g.t., s.91.

¹³⁹ Günel, a.g.t., s.14.

¹⁴⁰ Gürhan Fişek, “Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımların Sosyal Politika Araçları İçerisindeki Yeri (“Genel’i” “Yerel’e” İndirmek)”, (Haz.) Berrin Ceylan-Ataman, *Cahit Talas Anısına: Güncel Sosyal Politika Tartışmaları*, Yayın No: 595, Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2007, s.334.

¹⁴¹ Hasan Şenocak, “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S.56. 2009, s.411.

¹⁴² Osman Bayri, “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Kurum ve Kapsam Olarak Gelişimi ve Sosyal Güvenlik Adaleti”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, C. 3, S. 2, 2013, s.28.

bir insan hakkı olarak evrensel boyuttur. Uluslararası sözleşmeler, sosyal güvenlik hakkını tüm toplumun ortak değeri haline getirmeyi amaçlamıştır.¹⁴³

Sosyal güvenlik sisteminin içeriğine öncelikle işçiler dâhil edilmiştir. Öteki toplum kesimlerinin de sosyal güvenlik hakkının olduğu gerçeği zaman içerisinde kabul görerek modern sosyal güvenlik anlayışına ulaşmıştır.¹⁴⁴ Sosyal güvenlik sistemleri beşeri tarihiyle beraber ilerleme göstermiştir. İnsanoğlunu sahip olduğu aile yapısı, üretim tarzı ya da çalışılan kurumlar gibi etkenler içinde bulunan bir sürede farklı sosyal tehdit ve problemler meydana gelmiş, sanayi öncesi toplum yapısında bu tehditler bilinen eski yöntemlerle yok edilmeye çalışılmıştır.¹⁴⁵ Sosyal güvenlik ihtiyacı, ilk zamanlar bireysel tasarruflarla giderilmeye çalışılmış, ancak zamanla, bireylerin birbirleriyle yardımlaşmaları sonucu, yardım sandıkları oluşturulmuş, özel ve sosyal sigorta kuruluşları meydana gelmiştir.¹⁴⁶

Sanayi devrimiyle ortaya çıkan ekonomik ve sosyal dönüşüm aşamasında eski yöntemlerle korunma şekillerinin yetersiz kalışı devletin bu alanda görev üstlenmesini zorunlu olarak yerine getirilmeye çalışılmıştır. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılda sanayi devrimi esnasında şekil alan sosyal güvenlik sistemleri o dönemde can bulan ekonomik ve sosyal krizlerin tesirinde kalmış, bir taraftan ekonomik diğer taraftan siyasi ilerlemelerden etkilenmiştir.¹⁴⁷ I. Dünya Savaşı zamanları insanlara, ekonomik ve sosyal adalet sunamadıkça sürekli olarak bir barışa varılamayacağını göstermiştir. Bunun neticesinde uluslararası alanda sosyal güvenlik çalışmaları başlamıştır.¹⁴⁸ Çalışmalar sonucunda ortaya çıkan başlıca uluslararası belgeler şu şekildedir: Atlantik Paketi, Filadelfiya Bildirgesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin 102 Sayılı ILO Sözleşmesi, Uluslararası Nakliyat Sözleşmesi, Avrupa Topluluğu (Birliği) Anlaşması, Avrupa Sosyal Şartı, Vatandaşlarla Vatandaş Olmayan Kimselere Sosyal Güvenlik Konusunda

¹⁴³ Muzaffer Koç, “Sosyal Güvenlik ve Beveridge Raporu”, *Mali Çözüm Dergisi*, 2006, S.76, s.98.

¹⁴⁴ Şenocak, *a.g.m.*, s.411.

¹⁴⁵ Berkay, *a.g.m.*, s.6

¹⁴⁶ Muzaffer Koç, “Sosyal Güvenliğin Kökeni”, *İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, c.6 s.2. 2004.<http://www.isguc.org/?p=article&id=217&cilt=6&sayi=2&yil=2004>, (30.12.2016).

¹⁴⁷ Berkay, *a.g.m.*, s.6

¹⁴⁸ Şenocak, *a.g.m.*, s. 411.

Eşit İşlem Yapılması Hakkında Sözleşme, Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu'dur.¹⁴⁹

Sosyal güvenlik sistemleri, 1980'li yıllardaki kriz dönemine kadar, öncelikle gelişmiş refah ekonomilerinde devletin yürüttüğü en iyi politikaların arasında ilk sırada yer almaktadır. Böylelikle, milyonlarca birey yaşlandığında, sakatlandığında veya öldüğünde geride kalan ve onların bakmakla yükümlü olduğu kimseler yoksulluk riskine maruz kalmaktan kurtulmuştur.¹⁵⁰ Sosyal güvenliğin günümüzdeki şekle gelmesinin önemli yapı taşlarından biri de, Beveridge Raporu'dur. Aynı zamanda, sosyal güvenlik alanında bu plan kadar kendisinden bahsedilen ve etkileri kapsamlı olan, başka bir belge olmadığı söylenebilir. Beveridge'nin sosyal devrim olarak bildirdiği bu raporun ana düşüncesi, modern toplumun yüzkarası olan fakirliğin sistematik ve içerikli bir sosyal güvenlik sistem ve yöntemiyle çözümlenmesidir.¹⁵¹ Sosyal güvenlik sisteminin ilk adımını oluşturan sosyal yardım ve hizmetlerin yönetim ve organizasyonundaki düzensizliğin önüne geçilerek daha etkili ve adil bir sosyal yardım ve hizmet sunumu gerçekleştirilebilir.¹⁵²

Sosyal güvenlik alanında, dünya geneline yayılmasının ardından iki farklı sorunla baş başa kalındığı görülmektedir. Birinci sorun, sosyal güvenlik harcamalarından kaynaklanan bütçe açıkları olmuştur ki, halen sosyal güvenlik primleri bir gelir kaynağı oluşturmaktaysa da, bu kaynak sosyal güvenliğin uzun dönemde bütçe üzerinde meydana getireceği yükü azaltmada yetersiz kalmaktadır. Bir diğer sorun ise, sosyal güvenlik alanında gerçekleştirilen son değişikliklerin ardından onlarca yıl geçmiş ve toplumlar o tarihten bugüne gittikçe gelişmiş olmalarına rağmen, sosyal güvenlik programlarının bir kısmının hızla demode oldukları ve güncel hayatla bağlarının gevşediği görülmektedir.¹⁵³

Sosyal güvenliğin farklı yönleriyle ilgili sorunların çözüm sürecinde sosyal hizmetlerin çalışma yöntemlerinden faydalanılması sosyal güvenlik kurumlarınca

¹⁴⁹ Koç, *a.g.m.*, s.94.

¹⁵⁰ Şenocak, *a.g.m.*, s.421.

¹⁵¹ Koç, *a.g.m.*, s.98.

¹⁵² Bayrı, *a.g.m.*, s.50.

¹⁵³ Şenocak, *a.g.m.*, s. 421.

sağlanan sosyal gelirlerin daha insancıl ve şahsa yönelik olmasını sosyal hizmetlerin faaliyet alanlarının çoğalmasına katkı sağlayacaktır.¹⁵⁴

1.4.1.3. Sosyal Yardım - Sosyal Hizmet İlişkisi

Sosyal hizmetlerin, en belirgin özelliği, aileden başlayıp devlete kadar devam eden bir grubun üyeleri olarak bireylerle ilgilenmesidir. Sosyal hizmetler, ülkenin genel şartları kapsamında bireylerin insana yaraşır bir şekilde hayatlarına devam edebilecekleri bağlı oldukları grup ve toplumun bir ferdi olarak üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirebilecekleri bir sosyal alan yaratma niyetindedirler. Sosyal hizmetlerin bir diğer amacı ise, geçici ya da sürekli olarak yardıma gereksinim duyan topluluklar üzerine, ihtiyaç olan hizmetleri ulaştırma çabasıdır.¹⁵⁵

Sosyal hizmetlerin yürütülme yolları; kamusal, yarı kamusal ve bir ölçüde gönüllü özel kuruluşlar olarak yapılmaktadır. Kamusal kuruluşlarda finansman kaynaklarını temelini vergiler oluşturmaktadır. Gönüllü özel kuruluşların finansman kaynakları, devlet katkıları da içinde bulunmak üzere bu kuruluşların özel kaynak ve faaliyet alanlarına göre değişen gelirlerinden sağlanmaktadır. Uygulanacak hizmetler ve bu konuda devam ettirilecek hakların tam olarak tanımlanması yapılmamaktadır. Bundan dolayı sosyal hizmetlerin sağlanmasında yönetime belirli ölçüde gereksinimi saptama ve denetleme yetkisi tanınmakla bu sorunun giderilmesini amaçlanmıştır.¹⁵⁶

Sosyal hizmetler kapsamında yer alan, birey, grup ya da toplulukların yapı ve koşullarından meydana gelen ya da kendi denetimleri dışında meydana gelen bedeni, zihni, fakirlik ve eşitsizliği azaltmak, toplumun değişen şartlarından ortaya çıkan sosyal problemleri çözümlmek, insan kaynaklarını iyileştirmek ve yükseltmek, bireylerin birbirleriyle ve sosyal çevresi ile uyum sağlaması niyetiyle insan şeref ve haysiyetine yakışır; eğitim, danışmanlık, bakım ve psiko-sosyal iyileştirme alanlarında faaliyet gösteren hizmet programlarının tümüdür.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Sait Dilik, “Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 1980, C.35, S.1, s.83.

¹⁵⁵ Dilik, *a.g.m.*, s.74.

¹⁵⁶ Dilik, *a.g.m.*, s.76-77.

¹⁵⁷ Özdemir, *a.g.t.*, s.94-95.

Türkiye’de, sosyal hizmetin halka ulaştırılmasıyla alakalı en büyük sorunlardan biri de, bu hizmetlerden faydalanması istenen bireylerin, hizmet ve yardımlarla ilgili yeteri kadar bilgilendirilememesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu problemin en aza indirilmesi için, kurum ya da kuruluşa nasıl kayıt yapılacağı konusunda yararlanacak hedef kitlenin iyi bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte tanıtım, bilgilendirme faaliyetleri yürütülmesi amacıyla ihtiyacı olmadığı halde bu yardımlardan yararlanmanın olumsuz sonuçları konusundaki hassasiyetin artırılması da olağan görülmektedir.¹⁵⁸

Geçmişten bugüne sosyal hizmetler ve sosyal yardımların ortaya çıkması, öncelikle yoksulluk sorununun çözümüne ve insanların sosyal ve ekonomik gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik olarak doğmuştur. Yoksullukla mücadele ve toplum içerisinde kimsesiz ve bakıma muhtaç olan kişi ve grupları kapsayan sosyal hizmet ve yardım uygulamaları insanların toplu yaşadıkları her alanda belli ölçüde var olmuştur. Bu sebeple geliştirilen sistemler, alınan önlemler zaman ve mekâna göre farklılık göstermektedir. Ancak genel olarak öncelikle devletten çok, zenginlerin, hayırsever kişilerin devreye girdiği, devletin sosyal hizmet ve yardımlar alanındaki işlevlerinin yetersiz kaldığı görülmektedir.¹⁵⁹

1.4.2. Sosyal Yardımın Tarihi Gelişimi

Sosyal yardım, tarihin ilk devirlerinden itibaren varlığını sürdürmektedir. Çağdaş anlamda ise sanayileşme dönemiyle beraber varlığını sürdürmeye devam ettiği görülmüştür.¹⁶⁰ Sosyal yardım ilk kez 19.yüzyılda farklı ülkelerde başlayarak, bugün sosyal sigortalarla beraber sosyal güvenliğin esas bir kolunu oluşturmaktadır. Sosyal yardım, sosyal sigortanın kapsamadığı şahıslara ait olarak da sosyal sigortaya ilave olarak yoksul kişilere ve ailelere yardım etmek için düzenlenen, genel olarak son çare

¹⁵⁸ “Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Araştırma ve İnceleme Raporu”, <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf>, (10.12.2016), s.34.

¹⁵⁹ “Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Araştırma ve İnceleme Raporu”, <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf>, (10.12.2016), s.44.

¹⁶⁰ Faruk Taşçı, *Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s.37.

özelliği taşıyan faydaları işaret etmektedir.¹⁶¹ Sosyal yardımlar herhangi bir karşılık beklemeden yardıma muhtaç olan kişilere kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla yapılan yardımlardan oluşmaktadır.¹⁶² Aynı zamanda sosyal yardım, ana ihtiyaçlarını karşılayamayan durumu kötü olan bireylere yönelik bir sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanıdır. Bu yardımlar muhtaçlık tespitine göre yoksullara karşılıksız olarak verilen ve onları kendilerine yeterli duruma getirmek amacıyla yapılan ayni ve nakdi yardımlardır.¹⁶³

Genel olarak bütün toplumlarda tarihsel süreç içinde gelenekler, dini ve kültürel değerler ve toplumsal koşullar çerçevesinde şekillenen ve benzerlik gösteren sosyal yardımlar, zaman içerisinde yetersiz kalmış ve devletler tarafından kamu hizmeti olarak üstlenilmesi zorunlu hale gelmiştir.¹⁶⁴ Bununla birlikte kendine bakamayan bireylerin korunmasını hedefleyen Yoksulluk Yasaları'nın birincisi 1300'lü yılların ortalarında İngiltere'de ortaya çıkmıştır. I. Kraliçe Elizabeth'in 1601 yılında yapmış olduğu Yoksulluk Yasası ile yerel yönetimler yoksullukla mücadelenin etkin bir aracı şekline getirilmiştir.¹⁶⁵ Sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan fabrika düzeninde çalışma koşulları da bu dönemde oldukça ağır olarak görülmekteydi. Çalışan işçilerin maaşları çok az miktarda ve çalışma saatleri çok uzun olmuştur. İş sağlığı ve iş güvenliği gibi koşulları sağlamayan fabrika düzeninde iş güvenliğinin de yok olduğu görülmüştür. Yaşam koşullarının çok ağır olduğu ve çalışma şartlarının çok kötü olduğu bu ortamda kadınlar ve çocuklarda çalıştırılmıştır. Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan yeni düzende fabrikalarda çalışanlar açısından çok olumsuz koşulları beraberinde getirmiştir. Sefalet ve sosyal adaletsizlik çalışan kesimi son derece zor koşullarla karşı karşıya bırakmıştır.¹⁶⁶

¹⁶¹ Özdemir, a.g.t., s.93.

¹⁶² İrfan Türkoğlu, "Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye'de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik", *Akademik İncelemeler Dergisi*, C.8, S.3, 2013, s.280.

¹⁶³ Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü, http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293ea2369dc32358ee2b25/kutuphane_59_sosyal_yardim_algisi_ve_yoksulluk_kulturu.pdf , (30.12.2016), s.28.

¹⁶⁴ "T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2009)", <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf> , (10.12.2016), s.1.

¹⁶⁵ Zengin, vd., a.g.m., s.134-135.

¹⁶⁶ Engin Karakış (2009), "Küreselleşen Dünya Yönetiminde Yerel Yönetimler Bağlamında Sosyal Politika", Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas, s.102.

Çalışma yaşamının sanayi devrimi ile uğradığı bu farklılık birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Sanayi devrimi ardından meydana gelen bu problemlerin çözülmesi sosyal politika biliminin konusunu oluşturmuştur. Sosyal politika ekonomik üretimin çoğalması, çalışanların örgütlenerek bir kuvvet oluşturması, sosyalist düşünce akımlarının gelişmesi ve refah toplumunun var olması gibi etkenlerin etkisiyle gelişme göstermiştir.¹⁶⁷ Sanayi devrimi sonrasında devlet, eğitim, sağlık, konut ve sosyal hayatın birçok alanına yönelik yeni kurumsal düzenlemeler getirmiş ve bununla birlikte sanayi toplumuna geçiş süreci ile meydana gelen ve günümüze kadar süren dönemde, devletin sosyal yardım alanındaki algısı zorunluluk ilkesi çevresinde biçimlenmeye başlamış ve sosyal yardım kamuya bir yükümlülük olarak verilmiştir.¹⁶⁸

Gelişmekte olan ülkelerde sivil toplum kuruluşları ile olan ortak işbirliğinin merkezi ve yerel yönetimlerin kaynak ve olanaklarının kıt kaldığı sağlık, eğitim, sosyal hizmetler ve benzeri dallarda sosyal yardım ve dayanışma ilkesi ana temelinde devreye girdikleri görülmektedir. Belirtilmiş şekilde gelişmiş ve kurumsallaşmış olan kapasitenin, aynı zamanda, kurumların gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluğa karşı olarak uygulamalar hususundaki istatistik ve araştırma faaliyetlerinin kalite düzeyine de olumlu açıdan katkı yapacağı ortadadır.¹⁶⁹

Türkiye’ de ise sosyal alanda birinci adım sosyal yardım uygulamaları olarak atılmış, nitekim bu uygulamalar oldukça dar bir alanda faaliyet göstermiş ve bundan dolayı çok fazla ilerleme kaydedilememiştir. Sosyal sigorta programları ise bundan daha sonra faaliyet göstermesine rağmen nüfusun büyük bir bölümünü içermesi ve hızla ilerlemesi sebebiyle Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin büyük bir kısmını oluşturmuştur. Çalışan grubunu hedeflemesi ve bununla beraber sosyal sigorta programlarının nüfusun büyük bir kısmını içermesi de ideal olan bir durum olarak incelenmektedir. Son yıllara bakıldığında sosyal yardımlardan faydalanan birey sayısında ve sosyal yardım programlarının harcamalarında büyük bir artış görülmektedir. Bu artışın önemli sebeplerinden biri işsizliktir.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Karakış, *a.g.t.*, s.103.

¹⁶⁸ Zengin vd., *a.g.m.*, s.135.

¹⁶⁹ Zengin vd., *a.g.m.*, s.141.

¹⁷⁰ “T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2009)”,
<https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf> , (10.12.2016), s.6.

1.4.3. Sosyal Yardımın Temel Özellikleri

Sosyal yardımlarda hedeflenen yardım görenin olabildiğince en kısa zamanda yeniden çalışabilme, gelir sağlama ve böylelikle kendi yaşam gereksinimlerini yeniden sağlaması için olanağına kavuşturulmasıdır.¹⁷¹ Aynı zamanda Sosyal yardımlara aktarılan fonların artması, yardımların düzenli bir şekilde kurumsal yapıya kavuşturulması önemli bir başarıdır; fakat bu yeterli olmamaktadır.¹⁷² Sosyal yardımlara ayrılmış olan kaynağı eriten iki önemli tehlike, sağlık ihtiyaçları ve işsizlik olmakla birlikte, öngörülecek hizmetlerin mutlaka bu tehditleri karşılayacak biçimde planlanmış olması gerekmektedir.¹⁷³

Sosyal yardımların fayda ve sakıncaları uzun zamanlar tartışma konusu olmuştur. Bazılarına göre sosyal yardımların olağan verilerin en iyi biçimde kullanılmasını mümkün kılacağı görüşü ortaya çıkmıştır. Bu görüş, yardımdan faydanın kişiler arası karşılaştırılabilirliği gibi bilimsel iktisadi fikirlere dayandırılmaktadır. Bu fikir sosyal politika alanındaki uygulamaları geniş miktarda etkilemektedir. Bu düşüncenin haklı görüldüğü bazı durumlar da vardır. Bu durumu örneklemek gerekirse, Danimarkalı iktisatçı Zeuthen, konu ile ilgili olarak makro ekonomik ilişkiler üzerinde çalışmıştır ve Zeuthen'e göre, iktisadi refah fikrinden yola çıkarak ve marjinal fayda teorisinin kavramları kullanıldığında elde edilebilecek sonuç, mevcut sınırlı kaynaklar, ihtiyaçların en yüksek olduğu alanlarda kullanılmalıdır. Bu şekilde kullanıldığında, harcanmış olan kaynaklardan en büyük toplam fayda elde edilmiş olacaktır.¹⁷⁴

Sosyal yardımlar, işsizlik ve istihdam konuları ile birlikte eş olarak düşünüldüğünden dolayı çalışabilecek durumda olan yoksullara iş sağlanması, iş bulma ve yerleştirme programlarına ağırlık verilmesi, gerçekçi ve kalıcı çözüm yollarının yaratılması açısından önemlidir. Bundan dolayı mutlak yoksulluğun en alt seviyeye indirilmesi, gelir dağılımının eşit bir şekilde düzenlenmesi, refah seviyesinin yukarıya

¹⁷¹Sait Dilik, *a.g.m.*, s.70.

¹⁷² Erdal Tanas Karagöl - Nergis Dama, “Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar”, http://file.setav.org/Files/Pdf/20151216161419_139_web.pdf, (13.12.2016), s.8.

¹⁷³ “T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2009)”, <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf>, (27.10.2016), s.39.

¹⁷⁴Dilik, *a.g.m.*, s.70.

çekilmesi gerekmektedir.¹⁷⁵ Sosyo-ekonomik eşitsizlikleri yok etmeyi amaçlayan sosyal yardım politikasında 2002’den sonra sağlam temelli yenilikler yapılmış olsa bile Türkiye, AB ülkelerinin arkasında yer almaktadır.¹⁷⁶

¹⁷⁵ “T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2009)”,
<https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf>, Erişim tarihi: 27.10.2016. s.39.

¹⁷⁶ Erdal Tanas Karagöl - Nergis Dama, “Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar”,
http://file.setav.org/Files/Pdf/20151216161419_139_web.pdf , (28.12.2016), s.8.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI

2.1.TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NDE SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI VE GELİŞİMİ

Genel bir çerçeveden bakıldığında Türkiye’de cumhuriyet dönemindeki anayasalarımız 1924,1961 ve 1982 Anayasaları olup sosyal refah anlayışı bu anayasalar çerçevesinde biçimlenmiştir.¹⁷⁷

1924 Anayasası’nın temel özelliklerine bakıldığında temel devlet niteliğinin cumhuriyet olduğu, milli egemenliğin kabul edilip benimsendiği, yüce divanın kurulduğu ve değiştirilemeyecek hükümlere yer veren bir anayasadır.¹⁷⁸ 1924 Anayasası’nın “Türklerin Kamu Hakları” başlığıyla beşinci bölümünde kişi dokunulmazlığı, vicdan, düşünme, söz, yolculuk, yayım, toplanma, ortaklık kurma, can güvenliği, basın özgürlüğü, dernek kurma, sözleşme gibi klasik haklara yer verilmiştir. Devamında ise sosyal haklarla ilgili olan ve 70. Maddede yer alan çalışma hakkına yer verilmiştir.¹⁷⁹

Türkiye’de sosyal devlet anlayışı modern anlamı ile tanımlamak gerekirse, başlangıç olarak 1961 Anayasası gösterilmektedir. 9.7.1961 tarihli Anayasamızın Genel Esaslar bölümünün 2. Maddesi Cumhuriyetin Nitelikleri başlığı kapsamında ‘Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta gösterilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir’ açıklamasıyla sosyal devlet anlayışını açıkça kabul etmektedir.¹⁸⁰ Yani, 1961 Anayasası’nda sosyal kurallara geniş yer verilmiştir. Kapsamlı olarak verilen bu kurallar, temel ilkeler, sosyal haklar, program kurallar, devlete yetki veren veya ödev yükleyen kurallar olarak düzenlemiştir. 1961

¹⁷⁷ Özcan, *a.g.t.*, s. 81.

¹⁷⁸ Özcan, *a.g.t.*, s. 88.

¹⁷⁹ Kara ,*a.g.e.*, s. 243.

¹⁸⁰ Askeri Fidan, “Yerel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Sosyal Yardımlara İlişkin Yaklaşımları: Söylemler ve Eylemler”, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2009, S.5, s.41.

Anayasası öncelikli olarak sosyal devlet ilkesini Cumhuriyetin nitelikleri arasında kabul etmiştir.¹⁸¹

1982 Anayasası ise, tanıdığı ve düzenlediği hak ve özgürlükler arasında statü farkı öngörmekte, sosyal hakları, “ikincil hak” sınıflandırılması olarak düzenleme konusu yapmış bulunmaktadır. Bununla birlikte, Anayasa’da 1987’de başlayan ve 2010’a kadar süren farklılıklar, gerek genel anlamda gerekse sosyal haklara bağlı olarak bir takım düzenlemeler yapmış, ancak buna rağmen anayasal teknik ve sistematik bakımdan ciddi sorunlar devam etmektedir.¹⁸²

Türkiye Cumhuriyeti’nin bir hukuk devleti olmasıyla birlikte aynı zamanda sosyal bir devlet de olmasının neticesi olarak Anayasa Mahkemesi’nin 16-27 Eylül 1967 tarih ve K.1967/29 sayılı kararında ‘sosyal devlet’ tanımı; ‘Ferdin huzur ve refahını gerçekleştiren ve teminat altına alan, kişi ve toplum arasında denge kuran, emek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenleyen, özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadî ve malî tedbirler alarak çalışanları koruyan, işsizliği önleyici ve millî gelirin adalete uygun biçimde dağılmasını sağlayıcı tedbirler alan adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini yükümlü sayan, hukuka bağlı kararlılık içinde ve gerçekçi bir özgürlük rejimini uygulayan devlet’ biçiminde tanımlanmıştır.¹⁸³

2000 yılından sonraki dönemlerde sosyal harcama konularında önemli gelişmeler yaşandığı görülmüştür. Ekonomi politikası olarak, devletin ekonomik alandaki etkisini en aza düşürmeyi hedefleyerek, serbest piyasa merkezli bir fikri benimseyerek, iç piyasayla uluslararası piyasayı bir çatı altında toplamayı hedefleyerek devletin takip ettiği sosyal politikada da aynı şekilde benimsediği görülmüştür. Bir sosyal sınıfa ait bireylerin değil devletin bütün bireylerinin refah ve mutlu yaşayacağı ortam sağlamak, bakıma muhtaç yaşlılar, çocuklar ve işsizler için programların oluşturulması; işsiz, yoksul, hasta ve engellileri gözetken, onların insan onuruna yaraşır

¹⁸¹ Kara, *a.g.e.*, s. 250.

¹⁸² İbrahim Özden Kaboğlu, “Anayasa’da Sosyal Haklar: Alanı ve Sınırları”, <http://www.sosyalhaklar.net/2010/bildiri/kaboglu.pdf>, (08.12.2016), s.59.

¹⁸³ E. Evren Özer-Hale Balseven, “Son Dönem Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Harcamaların Eleştirel Bir Analizi”, <http://www.sosyalhaklar.net/2015/bildiriler/ozer.pdf>, (28.12.2016), s. 262.

bir biçimde hayatlarına devam etmelerine imkân sunacak bir sosyal devlet anlayışının ihtiyaçlılığına dikkat çekilmektedir. Yaşanılan bu dönem içerisinde ana yönetimin yerel yönetimler ve özel sektörle işbirliği içinde bununla beraber sivil toplum örgütleri, sosyal devlet hizmetlerinde verimliliğini yükseltmeyi amaçladığı gözlemlenmektedir¹⁸⁴

Devlet öncelik olarak çocuk, yaşlı, kadın ve engelli gibi toplumun zayıf ve ihtiyaca sahip kesimlerini sosyal dışlanmaya karşı korumayı amaçlayarak, bu konu ile ilgili gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmış, mevcut altyapı kuvvetlendirilmiştir. Çalışan bireylerin sosyal hakları daha iyi bir şekilde düzenlenmiş, sendikal haklarında ise koşullarda iyileştirmeler yapılmıştır.¹⁸⁵

Cumhuriyet dönemindeki sosyal refah anlayışı, ekonomi politikalarına ve anayasalarımıza göre şekillenmiştir.¹⁸⁶ Bu doğrultuda genel olarak Türkiye Cumhuriyeti'nde sosyal devlet anlayışının tarihsel süreci üç ayrı aşamada ele alınarak incelenmektedir.

2.1.1.Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sosyal Devlet Oluşturma Çabaları

Türkiye'de; cumhuriyet öncesi dönem denilen Osmanlı İmparatorluğu'nda sosyal koruma, geleneksel kurumlar tarafından yürütülmüştür. Bununla birlikte aile, meslek örgütleri ve dinsel temele dayalı olan hayır kurumları sosyal koruma görevini üstlenen kurumlar olarak görev almıştır. Bu dönemde, başa gelebilecek her türlü risk durumunda sığınılan başlıca yer olan ailenin yanında, esnafın meslek kuruluşu olan loncalar, kurdukları yardımlaşma sandıklarıyla malullük, yaşlılık, hastalık ve ölüm gibi durumlarda mensuplarına yardımlarda bulunmaya hazır kuruluşlardır.¹⁸⁷

Osmanlı Devleti'nde sosyal yapı; din, dil, kültür ve ırk açısından birbirinden farklılaşan bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Farklı olan bu unsurları bir arada tutan durumlar ise ekonomik, dini, sosyal, siyasal kurumlar olmuştur. Bununla birlikte Osmanlı döneminde sosyal ve ekonomik alanlarda sınıfsal bir yapının oluşması

¹⁸⁴ Selahaddin Bakan-Hakan Özdemir, "Sosyal Politika Açısından CHP ile AKP'nin Karşılaştırılması", *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C.3, S.1, 2012, s.34.

¹⁸⁵ Bakan- Özdemir, s.47.

¹⁸⁶ Özcan, a.g.t., s.75

¹⁸⁷ Kara, a.g.e., s.239.

mümkün olmamıştır. Bunun önemli nedenlerinden biri olarak toprak, devletin malı olması ve servetin sosyal tabakayı değil, sosyal tabakanın serveti belirliyor olmasıdır.¹⁸⁸

Osmanlı İmparatorluğu zamanında, toplumu oluşturan fertlerin geleceklerini güvence altına alma arzusu ile sosyal ve mesleki tehditlere karşı koruma altına alma görevi, Osmanlı İmparatorluğu tarafından doğrudan huzur sağlama niyetine yönelik olarak yerine getirilememiştir.¹⁸⁹ Bu durumda fertlerin geleceklerini garanti altına almaları ile sosyal ve mesleki tehditlere karşı koruma sorumluluğu üç esas toplumsal kurum tarafından yerine getirilmiş olup bu esaslar; aile, meslek kuruluşları ve vakıflardır. Bu üç esas kuruluşun etkili olmasına sebep olarak ana üretim biçiminin ve ekonomik sistemin tarıma dayalı bir sistem olmasına dayanmakla beraber imparatorlukta savaş ekonomisinin egemen olmasından kaynaklı olduğu gösterilebilir. Bu doğrultuda; toplumsal aile yapısına dayalı akrabalık ilişkileri, toplumsal birliktelik ve yardımlaşma; aile, meslek kuruluşları ve vakıfların toplum üzerinde daha fazla rol oynamasını sağlamasına katkı sağlamıştır. Öncelikle toplumda aile yapısı, dayanışma ve beraberliği yüksek bir düzeye çıkarmış olup sosyal güvenliğin aktif rol oynamasında etkisi yüksek olmuştur.¹⁹⁰

Osmanlı Döneminde, devlet halkına hizmet veren ve her açıdan halkının refah ve güvenliğini sağlayan bir kurum şeklinde görüldüğünden dolayı, sosyal devlet anlayışına oldukça yakın sosyal yardım ve sosyal güvenlik hizmetleri sunulduğu görülmüştür.¹⁹¹ Toplumsal dayanışmada ve beraberliğin üstünde, İslam dininin etkisinin yüksek olduğu da söylenebilmektedir. Dinsel bir yardımlaşma olan zekatla beraber, vakıf ve meslek kuruluşları gibi örgütler de aktif olarak faaliyet göstermişlerdir.¹⁹² Bundan başka maddi durumu ileri seviyede olan kişilerin yapmak istediği yardımların bilinmemesi gibi fikirlerinden kaynaklanan sebeplerden ötürü bir organizasyona gereksinim duyulmuş bu gereksinim ise vakıflar sayesinde çözüme ulaşmıştır.¹⁹³

¹⁸⁸ Adem Dağ, “Osmanlı Devletinde Sivil Toplum Ve Sosyal Hizmetlerin Temel Unsurları”, <http://insamer.com/wp-content/uploads/2014/03/osmanli%C4%B1da-stk-ve-sosyal-hizmetlerin...pdf> (30.12.2016.), s. 9.

¹⁸⁹ Özcan, *a.g.t.*, s.71.

¹⁹⁰ Songül Sallan Gül, “Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.40, S.3-4, 2000, s.59.

¹⁹¹ Türkoğlu, *a.g.m.*, s.277.

¹⁹² Sallan Gül, *a.g.m.*, s.55.

¹⁹³ Özcan, *a.g.t.*, s.71-72.

Genel açıdan bakıldığında sosyal devletin meydana çıkışı, toplumsal ortamda meydana gelen köklü değişmelerle tanımlanabilir. Bu değişiklik özellikle sanayi devrimi gibi sosyal ve ekonomik durumları kökünden dönüştüren sosyal olaylar sonucunda en büyük sosyal örgüt olan devletin bu alana müdahale etmesi beklenen bir durum olmuştur.¹⁹⁴

2.1.2. Türkiye Cumhuriyeti'nde Sosyal Devletin Gelişimi

Türkiye'de sosyal devlet anlayışını incelemek için Türkiye'deki ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeleri araştırmak, bununla beraber bu gelişmelerin arkasında yatan etkilerin incelenmesi gerekmektedir.¹⁹⁵ Çünkü bir ülkede, sosyal politikanın gelişimini ve oluşumunu etkileyen çok sayıda sosyal, ekonomik ve siyasal faktörler bulunmaktadır.¹⁹⁶ Cumhuriyetin ilk yıllarından, bu zamana kadar Türkiye'de sosyal, siyasal ve hukuki alanda kayda değer gelişmeler yaşanmakla birlikte bu gelişmeler sosyal ve siyasal yaşamın şekillenmesinde etkili olmuştur. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği adı altındaki kuruluşlar, Türkiye'de birçok yeni düzenlemenin yapılmasında aktif olarak rol oynamıştır. Türkiye'de sosyal ve siyasal ilerlemeler bağlamında, sosyal politikalara yön vermek, ilerletmek ve bu politikaları tek elden yürütmek gayesiyle de 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) kurulmuştur.¹⁹⁷

Bu kapsam doğrultusunda Türkiye'deki gelişmelerin hem kendine ait kısıtlamalardan, hem de batıdaki gelişmelerden oldukça etkilendiğini söylenebilir. Türkiye'nin yaşadığı demokrasi tecrübesi bunun en belirgin örneğidir. Buna paralel bir fikri, devletin sosyal özelliği ve sosyal politika uygulamaları dâhilinde bahsetmek mümkündür.¹⁹⁸ Bu karmaşık ve çelişkili durum, Türkiye'deki yaşanan gelişmelerde hem iç hem de dış faktörlerin etkisinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı Türkiye'de

¹⁹⁴ Adem Dağ, "Osmanlı Devletinde Sivil Toplum ve Sosyal Hizmetlerin Temel Unsurları", <http://insamer.com/wp-content/uploads/2014/03/osmanli%C4%B1da-stk-ve-sosyal-hizmetlerin...pdf> (30.12.2016.), S. 9.

¹⁹⁵ Yay, *a.g.m.*, s. 151.

¹⁹⁶ Meryem Koray - Alper Topçuoğlu, *Sosyal Politika*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1995, s.57.

¹⁹⁷ Türkoğlu, *a.g.m.*, s.278.

¹⁹⁸ Yay, *a.g.m.*, s. 151.

sosyal devlet anlayışını ayrıntılı bir şekilde incelemek için dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli husus, bütün toplumsal ilerlemelerde devletin aldığı egemen roldür.¹⁹⁹

Az gelişmiş ülkelerde siyasal öge, yani devlet, sosyal politikanın gelişimini etkileyen başlıca güçtür. Bunun sebebi Batı ülkelerinde sosyal politika, sosyal ve ekonomik gelişmeleriyle beraber meydana gelen ve tarafların ortak çabalarıyla şekillenen bir önlemler topluluğu iken, az gelişmiş ülkelerde bu önlemler, hali hazırda ekonomik ve sosyal gelişmesini tamamlamadığından devlet tarafından şekillendirilmektedir.²⁰⁰ Cumhuriyetin kuruluşundan çok partili bir ortama, modern bir toplumdan ekonomik kalkınmaya kadar birçok alanda ve birçok konuda en önemli rol alan faktör büyük ölçüde devlet olmuştur ve devlet kapsamında asker ve sivil aydınlarda birçok alanda rol almışlardır.²⁰¹

Türkiye’de devletin Cumhuriyetin kuruluşundan bu zamana kadar kendine ait bir sosyal özelliği ve sosyal düzeyi olduğunu söylemek mümkündür ki hala bir sosyal devlet anlayışında olmadığını da söylemek mümkündür. Oluşan bu şüpheli ve anlaşılmaz durum, kuşkusuz, Türkiye’deki oluşan iyi yöndeki ilerlemelerle hem kendi içinde ki hem de dış faktörlerin etkisinin olmasından ortaya çıkmaktadır.²⁰²

2.1.2.1. 1923-1960 Dönemi Sosyal Devlet Anlayışı

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun öncesini ve ilk yıllarını; yani uzun zaman devam eden, sosyal ve ekonomik açıdan onarılmaz yıkımların yaşanmış olduğu savaşların ardındaki yılları içermektedir, bu dönemde sosyal devlet anlayışına yönelik olarak büyük adımların gerçekleştirildiği görülmektedir.²⁰³

Sosyal devlet anlayışına ait hükümler Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ilk Anayasa olan 1924 Anayasası’nda değinilmiştir. 1924 Anayasasında devletin sosyal görev ve yükümlülüklerini belirleyen açık hükümler bulunmaması ile beraber Anayasanın 80. ve 87. maddelerinde eğitim ve öğretimin ücretsiz olması hususunda

¹⁹⁹ Koray, *a.g.e.*, s.133.

²⁰⁰ Meryem Koray-Alper Topçuoğlu, *a.g.e.*, s.57.

²⁰¹ Koray, *a.g.e.*, s.133.

²⁰² Yay, *a.g.m.*, s. 151.

²⁰³ Yay, *a.g.m.*, s.152.

kanuni düzenlemeler yapılmıştır. Devam eden dönemlerde ise, 1926'da Medeni Kanun kabul edilerek ve Borçlar Kanunu'nun 332. maddesinde çalışanların karşılaşılabileceği tehlikeler karşısında işverenlerin gerekli tedbirleri alması hususunda iş sağlığının korunması ve iş kazalarına karşı alınacak tedbirlerden bahsedilmektedir.²⁰⁴ Bu yenilikler, ülkede çalışan bütün işgörenleri içerecek ve bu işgörenlerin çalışma şartlarını düzenleyecek genel olarak bir yasa olmamasına rağmen her iş alanı ve çalışma bölgesi için o bölgenin koşullarını kapsayan ayrı yasalar hazırlanması yoluna gidilmiştir.²⁰⁵ Yine Borçlar Kanununun 112. maddesinde işverenlerin iş kazalarından dolayı işçileri sigorta ettirmeleri hükmü yer almıştır.²⁰⁶

Bu dönemde sosyal refah devleti anlayışı açısından en önemli ilerleme ise 1936 yılında çıkarılmış olan ve çalışma hayatını düzene koymayı hedefleyen en önemli basamak olan 837 sayılı İş Kanunu olmuştur. Oluşturulan bu kanunla birlikte sosyal sigortaların kurulmasını içeren düzenlemeler ile çalışma saatleri resmi olarak 8 saat ile sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda sendika kurma hak ve özgürlüğüne değinmeyen bu yasa grevi yasaklamakta ve zorunlu hakem uygulaması getirmektedir. Türkiye'de ilk defa çalışma yaşamı toplu bir iş kanunu ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Ayrıca devletin sınıflar arası çatışmasını önlemek ve işçi-işveren arasındaki uyuşmazlıkları çözüm bulmak için grev ve lokavt yasağı da sürdürülmüş olup böyle bir kanuna ihtiyaç duyulduğu kanısına varılmıştır.²⁰⁷

Bu dönem aralığında, sosyal güvenlik alanında önem kaydeden bir gelişme de 1930 tarihli Umumi Hıfzısıhha Kanunu olmuştur. Oluşturulan bu yasayla kadınların, çocukların ve işçilerin korunmalarına dayalı bazı ayrıcalıklar öngörülmüştür. Fakat, uygulamaları denetleyecek ve kontrol edebilecek bir teftiş mekanizmasının yasada öngörülmemiş olmasından dolayı, uygulamalarda büyük ölçüde aksamalar yaşanmış ve yasa hükümleri bütünü ile yerine getirilememesinden dolayı tam anlamıyla uygulanamamıştır.²⁰⁸

²⁰⁴ Hasan Bülent Kantarcı, Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiye'de Zorunlu Askerlik Hizmeti, , Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2004, S.6, s.76-77.

²⁰⁵ Yay, *a.g.m.*, s.152.

²⁰⁶ Kantarcı, *a.g.m.*, s.77

²⁰⁷ Özcan, *a.g.t.*, s. 79-80.

²⁰⁸ Kaya, *a.g.e.*, s.246.

Cumhuriyetin kuruluş döneminde yapılacak olan yardımlara ihtiyaç duyan büyük bir kesim oluşmuştur. Bununla birlikte, kuruluşun ilk dönemlerinde bu kesimlerin gereksinimlerinin karşılanması ve sosyal yardımların aktif olarak gerçekleştirilmesi için düzenli bir teşkilat kurulmamıştır. Bundan dolayı, farklı tarihlerde çıkarılan yasalarla sosyal yardımlarla alakalı olarak birkaç düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemde özel olarak Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türkiye Kızılay Cemiyeti ve benzeri devletin dolaylı uzantıları olan oluşumlar, sosyal yardım alanında büyük sorumluluklar üstlenmişlerdir. Savaş yılları zamanında Kızılay'ın belli başlı şehirlerde kurmuş olduğu aşevleri, bu konuda güzel bir örnektir. Bu dönemdeki gelişmelere bakılacak olursa, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş esnasında büyük bir boyutlara ulaşmasa da sosyal yardımların önemli bir yeri olduğunu söylemek doğru olacaktır.²⁰⁹

1945 sonrası dönem, siyasal ve ekonomik gelişmenin farklı bir boyut kazandığı yıllardır. Türkiye'nin 1946 yılında çok partili yaşama geçişi, sosyal refah anlayışında yaklaşım değişikliğini zorunlu kılan önemli bir değişkenin siyasal alanda boy göstermesi anlamına gelmektedir. Söz konusu değişken, seçmen kitlesidir. Böylece, en azından seçimden seçime gerçekleşen siyasal etkinlikleriyle geniş kalabalıklar, denkleme dâhil olmuştur. Bu durum, popülist nitelemesiyle anılacak politikalara yol açacak ve geniş kalabalıklar sırf seçmen olma kimliklerinin sürüklediği bazı ödünleri koparabileceklerdir.²¹⁰

1945–1960 yılları arası Türkiye 'de çok partili hayata geçiş ve serbest piyasa ekonomisinin ivme kazanmaya başladığı dönem olarak düşünülmektedir. Öncelikle devletçi politikalar kullanılmamaya başlanmış ve bu dönemde içerisinde sosyal güvenlik alanındaki birinci düzenleme olarak, 1945 yılında sosyal sigorta kanunları çıkartılarak 1946 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu doğrultuda Çalışma Bakanlığı da kurulmuştur. Sosyal sigorta kanunları ile iş kazaları ve analık sigortasını barındıran bir program yapılmış ve iş güvencesi garantiye alınmaya çalışılmıştır. Bu dönemde

²⁰⁹ Yay, *a.g.m.*, s. 154.

²¹⁰ Kara, *a.g.e.*, s. 248.

özellikle çalışma bakanlığının kurulmuş olması Keynesci anlayışın temellerinden olan tam istihdam hedefi göz önünde bulundurulmuştur.²¹¹

2.1.2.2. 1960-1980 Dönemi Sosyal Devlet Anlayışı

Türkiye’de sosyal devlet ilkesi ilk kez 1961 Anayasası ile devletin sosyal hukuk devleti olduğu belirtilmiş ve sosyal devletin dayandığı prensipler güvence altına alınmıştır.²¹² Anayasa, “insan haklarına dayanan devlet”, “hukuk devleti”, “demokratik devlet”, “sosyal devlet” gibi yeni ilkeler benimsemiştir. Bu ilkelerden hukuk devleti ilkesi gibi bazı ilkelerin temelleri eski Anayasalarda da yer almaktadır. Ancak sosyal devlet ilkesi bütünüyle 1961 Anayasası ile kabul edilmiştir.²¹³ Anayasanın 41. Maddesinde sosyal devlet olmanın yükümlülükleri ile belirlenmiş olan " iktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve bütün herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir. İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek, bu maksatla, milli tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak devletin ödevidir" olarak açıklanmıştır.²¹⁴

1961 anayasası çalışma hayatı ile ilgili ana hakları anayasa güvencesi altına alınmış ve anayasanın sosyal haklar ile ilgili kısmında son derece çağdaş haklara yer verilmiştir. Bununla birlikte anayasa da çalışma herkesin hakkı ve görevi olarak kabul edilmiştir.²¹⁵ Aynı zamanda devletin işçileri korumaya yönelik yasal düzenlemeler çıkarmasıyla etkisini göstermiştir ve sosyal güvenlik ile ilgili birçok yasalar çıkarılmış ve iş mahkemeleri kurulmuştur. Bununla birlikte Basın İş Yasası ile Deniz İş Yasası çıkarılmış, bu mesleklerde iş görenlerin çalışma şartları düzenlenmiştir.²¹⁶ 1961 Anayasası’nda geçen bu hükümler ile sosyal devletin sorumlulukları belirlenerek bu

²¹¹ Özcan, a.g.t., s.87.

²¹² Hasan Bülent Kantarcı, “Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiye’de Zorunlu Askerlik Hizmeti”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.77, ss.75-85.

²¹³ Senem Kurt Topuz, “Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Genel Eğilimi: 2001–2009 Yılları Arasında Yapılan Eğitim, Sağlık Ve Sosyal Koruma Harcamaları”, *Alternatif Politika Dergisi*, 2009, C. 1, S. 1, s.121.

²¹⁴ Kantarcı, a.g.m., s.77.

²¹⁵ Tokol, a.g.e., s.13.

²¹⁶ Yay, a.g.m., s.156.

alandaki takip edilecek ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlı politikaları tespit etmenin devlet sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir.²¹⁷

2.1.2.3. 1980'den Günümüze Sosyal Devlet Anlayışı

1982 Anayasası'nın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti'nin “sosyal bir hukuk devleti” olduğu hükmü ile belirtilmiştir.²¹⁸ 1982 Anayasasında ise Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu bireylerin ve toplumun huzur ve mutluluğunun sağlanması ve korunması, bireyin temel hak ve özgürlüklerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak bir biçimde sınırlayan ekonomik, siyasal ve sosyal engellerin önüne geçilmesi insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli koşulların hazırlanmasının devletin temel sorumluluklarından biri olduğu vurgulanmıştır.²¹⁹ 1982 Anayasası'nda sosyal devletin halkına sağlaması gereken haklar içerisinde en başta ailenin korunması, çalışma hakkı, adil ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, çevre hakkı, eğitim hakkı ve benzeri haklar vardır. Ancak “sosyal devlet”ten daha çok, sosyal açıdan dezavantajlı bölgeleri güçlüler karşısında koruyucu kalkan olarak gerçek eşitliği ve sosyal dengeyi sağlamakla görevli devlet anlaşılmaktadır.²²⁰ Fakat Anayasanın 65. maddesinde devletin sosyal ve ekonomik olarak ifade edilen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını dikkat çekerek, mali kaynakların elverişli olduğu kadar yerine getireceği belirtilmiştir.²²¹

Genel olarak bakıldığında, ülkede sosyal sorunların büyük bölümünün yoksulluk, işsizlik gibi faktörlerden dolayı, bireylerin karşılanmayan gereksinimlerinden ortaya çıktığını söylemek olanaklıdır. Gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesine ve yoksul kesimlerin desteklenmesine yönelik sosyal politikalar, yoksullukla mücadelede sosyal kalkınma politikaları kapsamında başta yoksullar olmak üzere, herkesin sosyal hizmetlerden yararlanmaları sağlanabilecektir.²²²

²¹⁷ Kantarcı, *a.g.m.*, s.77.

²¹⁸ Ethem Kadri Pektaş, “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2010, C.5, S.1, S.9.

²¹⁹ Kantarcı, *a.g.m.*, s.77.

²²⁰ Pektaş, *a.g.m.*, s.6.

²²¹ Kantarcı, *a.g.m.*, s.78.

²²² Yolcuoğlu, *a.g.m.*, s.152.

Türkiye'nin sosyal bir devlet olduğu Anayasalarda açık olarak ifade edilmiş olup devletin bu hususunda sosyal bir devlet olarak gerekenleri yapacağı Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne kadar yapılan tüm Anayasalarda genişleyerek yer almıştır.²²³

2.2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE SOSYAL POLİTİKALARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Sosyal politikanın ilgi alanı her ferdin ekonomik ve sosyal durumlarını düzeltmeyi amaçlayan bir alandır.²²⁴ Sosyal politika kapsamlı olarak ele alınmakta olup toplumsal ve ekonomik süre zarfı içerisinde toplumda meydana getirdiği eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya ya da en aza indirmeye yönelik bir uygulama olarak değerlendirilmektedir.²²⁵ Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, sosyal politikadaki var olan düzenlemelerin iyileştirilmesi ve zenginleştirilmesi açısından konuyu ayrıntılı bir biçimde inceleyerek, sosyal hizmet uzmanlarının ihtiyaç sahibi bireylerin haklarını savunması boyutunda her zaman için manalı bir uğraş olarak görünmektedir.²²⁶ Sosyal politikanın temel amacı, mevcut sosyal, siyasal ve ekonomik eşitsizlikleri gidermek ve dağıtımda adaleti sağlamaktır.²²⁷

Sosyal politikaların ve bu politikalara uygun yasal ve örgütsel yapıların Yirmi birinci yüzyılın birinci çeyreğinde bile sağlıklı ve modern bir yapıya getirilmemiş bir türlü kullanılır hale getirilememiş olması bile, bütün sosyal sorunların ana temelini oluşturmaktadır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde, politik güçler tarafından sosyal alanın belli alanlarda ve miktarda ihmal edilmiş olması, sosyal hizmet felsefesinin iyice içselleştirilememesi, büyük bir sorun teşkil etmektedir.²²⁸

Türkiye'de sosyal refah devleti anlayışı sosyal huzurun sağlanması maksadıyla bazı araçlardan yararlanılmıştır. Yararlanılan bu araçlar genel olarak sosyal politika

²²³ Kantarcı, a.g.m., s.78.

²²⁴ Özgür Topkaya, "Sosyal Politika Bağlamında Dünyada Sağlık Politikalarının Tarihsel Gelişim", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, C.21, S.2, s. 709.

²²⁵ Fatime Güneş, "Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika",

<http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf> , (08.01.2017) ,s.198.

²²⁶ Yolcuoğlu, a.g.m., s.146.

²²⁷ Sunal, a.g.m., s.288.

²²⁸ Yolcuoğlu, a.g.m., s.154.

araçlarıdır. Kapsamlı olarak makro ekonomik politikalar seyrinde sosyal politika araçları geniş ve dar anlamda olmak üzere iki bölüme incelenmektedir. Geniş anlamda sosyal politika araçları, Kamu Harcamaları ve Vergilendirme, Planlama, Regülasyon ve Kontrol, Kamu İktisadi Teşekkülleri, Kamulaştırma ve Devletleştirme'dir. Dar anlamda Sosyal Politika Araçları ise Sosyal Sigorta, Sosyal Yardım, Sosyal Hizmet ve Sosyal Tazmin olarak ele alınmaktadır.²²⁹

Sosyal koruma politikaları devreye sokulmalı ve yoksulluğun dezavantajları minimuma indirilmeye çalışılmalıdır. Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde hükümetin, temel sağlık hizmetleri öncelikli olmak üzere, sosyal hizmetlerin yoksullara dağıtılmasında düzenleyici ve denetleyici görevini ihmal etmemesi büyük önem taşımaktadır.²³⁰

2.2.1. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Politikaların Tarihsel Gelişimi

Cumhuriyetin ilk senelerinde sosyal politika yaklaşımının genel açıdan uzun seneler savaşlarla iç içe kalmış ve sonunda dağılmış bir imparatorluktan miras kalan problemler ve sınırlı bir kurumsal yapı kalmıştır. Bu dönem içerisinde sosyal politika fikrinin merkezinde ilk olarak yer alan, uzun savaşlar sebebiyle neredeyse yıkım noktasına gelmiş nüfus sorunu belirlemiştir. Nüfus problemi en basit tabiriyle bir rakamsal olgu olarak ele alınmamış, nüfus, ulusun iktisadî gücünün esası olarak irdelenmiştir. Cumhuriyet rejiminin sosyal politika gündeminin çerçevesini, nüfusun artırılması, önleyici kamu sağlığı ve çocuk meselesi oluşturmuştur.²³¹ Daha sonra sağlık alanında yapılan uygulamalar sosyal politikaların en önemli konularından birisini oluşturmuştur. Bu dönemde devletin sosyal alandaki varlığı temel olarak halk sağlığına yönelik politikalarda kendini göstermiştir.²³²

20. yüzyıl politikalarının büyük bir bölümü ise devletin ideal seviye ve gücü alanlarındaki tartışmalar çerçevesinde biçimlenmiştir. 20. yüzyılın birinci yarısında meydana gelen savaşlar ve devrim dünyayı minimalist liberal devlet anlayışından, daha

²²⁹ Özcan, *a.g.t.*, s.113.

²³⁰ Yolcuoğlu, *a.g.m.*, s.152.

²³¹ Nadir Özbek, *Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar*, Tarih Vakfı Yayınları, 2006, İstanbul, s.88-89.

²³² Nadir Özbek, *a.g.e.*, s.88-89.

üst seviyede merkezi ve faal olan bir devlet şekline bırakmıştır. Sanayileşmiş batı ülkelerinde aktif olarak devlet müdahaleleri ve müdahaleciliğine dikkat çeken Keynesyen yaklaşımlar gerek teorik gerekse uygulama alanında kabul gören yaklaşım olmuştur.²³³

2.2.1.1. 1923-1960 Dönemi Sosyal Politika Uygulamaları

Yaşanan bu zamanlarda sosyal politikalar, ekonomi politikalarına nazaran biraz da olsa ilerleme kaydetmiştir. Bu dönemde ilk olarak çalışma şartları ile ilgili birkaç yasal yenilikler yapılmıştır. Bu yenilikler, ülkede çalışan bütün işgörenleri içerecek ve bu işgörenlerin çalışma şartlarını düzenleyecek genel olarak bir yasa olmamasına rağmen her iş alanı ve çalışma bölgesi için o bölgenin koşullarını kapsayan ayrı yasalar hazırlanması yoluna gidilmiştir.²³⁴ Cumhuriyetin ilk yıllarında Sıhhat ve içtimâî Muavenet Vekâleti dışında sosyal politika alanında faaliyet yürüten en önemli oluşumlarda bir diğeri ise Hilâl-i Ahmer Cemiyeti olmuştur. Bu cemiyet, Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi, gönüllülük temelli olarak yarı resmî özellik barındıran bir kapsamda faaliyeti sürdürerek Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 1923 yılında toplanan umumî heyet kararıyla Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. 1935'te Mustafa Kemal Atatürk'ün teklifi ile "Türkiye Kızılay Cemiyeti", 1947'de ise "Türkiye Kızılay Derneği" adını almıştır.²³⁵

Bir diğr önemli uygulamalardan biri ise iş kanunu olan 1936 tarihli kanuna kadar iş hayatını düzenleyen ve işçileri koruyan birçok kanun çıkartılmasıdır.²³⁶ Bu yasalardan birincisi, 28.04.1921 tarih ve 114 sayılı Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafii Umumiyesine olarak Furuhtuna Dair Kanundur.²³⁷ Millî Mücadele döneminde yasalaşan diğr bir kanun ise "ilk iş kanunu" olarak da belirtilen 1921 Ereğli Kömür Havzası Kanunudur. TBMM'ce ortaya konan 23 Eylül 1921 tarih ve 151 sayılı "Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden

²³³ Ferhan Berkay, "1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye'de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2013, C.4, S.9, s.3.

²³⁴ Yay, a.g.m., s.152.

²³⁵ Özbek, a.g.e., s. 108-109

²³⁶ Özbek, a.g.e., s.120.

²³⁷ Yay, a.g.m., s.152.

Amelesinin Hukukuna Mûteallik Kanun” çalışma ilişkileri alanına kapsamlı koruyucu kurallar getirmiş ve aynı zamanda sosyal sigortalarla ilgili bazı kuralları da eklemiştir.²³⁸ Bu kanun Türkiye’de işgörenleri koruma adı altında ilk yasa olması açısından oldukça önemli bir durumdadır. Yapılan bu kanunlar bu dönemde sosyal devlet anlayışı bakımından büyük bir anlam taşımaktadır.²³⁹ 1921 yasının en önemli sosyal politika düzenlemesiye günlük çalışma süresini 8 saatle sınırlaması olmuştur. Ayrıca, 18 yaşın altında kalan işçilerin madenlerde çalıştırılması yasaklanmıştır. Yasanın getirmiş olduğu bir yenilik de maden ocaklarında çalışan işçilere çalışmaları karşılığında ödenecek asgarî ücretin belirlenmesidir.²⁴⁰

1932 yılında ise Dünya Ekonomik Buhranı’nın da etkisiyle Türkiye’de liberal politikaların yanında devlet müdahalesinin kaçınılmaz olduğu neticesine ulaşılmış ve devletçilik politikası takip edilmeye başlanmıştır. 1934 yılına gelindiğinde ilk beş yıllık kalkınma planı hazırlanarak ve uygulanarak faaliyete geçirilmiştir. Yapılan bu faaliyetin neticesi olarak devlet işveren-müdahaleci devlet olarak bir tanım kazanmıştır. Bununla beraber krizi geride bırakmak için sanayileşmeye yönelik hızlı büyüme modeli gündeme gelerek uygulanmış ve cumhuriyet tarihinin en iyi rakamlarına bir diğer değişle büyüme hızına ulaşılmıştır.²⁴¹

1940’lı yıllar emek piyasası çalışma ilişkileri odaklı sosyal politika kavramının oluşumu açısından dönüm noktası olmuştur. Bu dönüşümde şüphesiz tek partili olan yılların sanayileşme politikalarının ortaya çıkarmış olduğu ve niceliksel düzeyi göz ardı edilemeyecek bir işçi sınıfının ve savaş sonrasının demokrasi söylemi üzerine kurulu yeni dünya düzenine uyum sağlama gereksiniminin etkisi büyük olmuştur.²⁴²

2.2.1.2. 1960-1980 Dönemi Sosyal Politika Uygulamaları

Türkiye’de sosyal politikanın en belirgin özelliği olarak, sosyal ve sınıfsal dinamiklerin ürünü değil, devletin etkili bir faktör olduğu bir süreç olarak gelişmesidir.

²³⁸ Özbek, *a.g.e.*, s.120.

²³⁹ Yay, *a.g.m.*, s.152.

²⁴⁰ Özbek, *a.g.e.*, s.120.

²⁴¹ Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002*, İmge Kitapevi, Ankara, 2003, s. 77-79.

²⁴² Nadir Özbek, “Osmanlıdan Günümüze Türkiye ‘de Sosyal Devlet”, <http://nadirozbek.com/academic/publications/16.pdf> , (10.12.2016), s.21.

Geç kalınmış kapitalizm, geç kalınmış işçi sınıfı ve geç kalınmış demokratikleşme süreci Türkiye’de sosyal politikanın hâkim karakterinin paternalizm olmasına sebep olmuştur.²⁴³ 27 Mayıs 1960 tarihi Türkiye’nin siyasi tarihinde olduğu kadar sosyal politika açısından da bir dönüm noktası olmuştur. Bunun sebebi daha ileri bir demokrasiye geçişi hedefleyen devrimin sonrasında çağdaş haklarla donatılmış anayasa çıkarılmış ve bununla birlikte çok partili sisteme geçiş yapılmıştır.²⁴⁴

Geçmişten bugüne bakıldığında öncelikle toplumun geleceği açısından bir tehdit unsuru olarak görülen salgın hastalıklara karşı mücadele biçiminde kendini gösteren sağlık çalışmaları da; Dünya Sağlık Örgütü’nün de kurulduğu ve sosyal politikada halka sağlanan yaşam standartları bakımından altın çağ olarak görülen ağırlıklı olarak bu dönemi kapsayan dönemde farklılaşmıştır.²⁴⁵

2.2.1.3. 1980’den Günümüze Sosyal Politika Uygulamaları

Küreselleşme sürecinde sosyal politika için güçlü bir tehdit olan, çalışma ilişkilerine dayalı unsurun öncelikle teknolojik gelişmelerin etkisiyle değişimi ve dönüşümü olmuştur. Bu ilerlemeler “çalışma”nın sonuna geldiği yönündeki eleştirilere hız kazandırmıştır. Artan sosyal politika problemleri ile küresel ölçekte mücadele edilmesi gerektiğini düşünen yaklaşımlar, uluslararası kuruluşların 1990’lı yıllardan itibaren bu alana ağırlık verdiklerini göstermektedir.²⁴⁶ Türkiye’nin ise Batı’ya nazaran geç sanayileşmesi ve Batı gibi bir Sanayi Devrimi yaşamaması, sosyal politikanın aşağıdan yukarıya bir baskı yoluyla gelişmesini engel olmuştur. Batı tipi bir burjuva sınıfının meydana gelmemesi ve bu burjuva sınıfının bir özgürlük mücadelesi

²⁴³ Aziz Çelik, “AB Sürecinin En Uyumsuz Alanı: Sosyal Haklar”, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4761/ab-surecinin-en-uyumsuz-alani-sosyal-haklar>, (08.01.2017).

²⁴⁴ Aysel Tokol, *Sosyal Politika*, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın No:20, 1997, Bursa, s.12.

²⁴⁵ Topkaya, *a.g.m.*, s.718.

²⁴⁶ Mehmet Merve Özaydın, “Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2008, C. 10, S.1, s.178.

göstermemesi, tam aksine devletin kendisinin bir burjuva sınıfı ortaya çıkarma çalışması Türkiye’de sosyal politikayı ve çalışma arasındaki bağı farklılaştırmaktadır.²⁴⁷

Türkiye’de 1980 yılından itibaren iktidara gelen tüm hükümetler sağlık sisteminde reform gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. AKP hükümetinin 2003 yılında açıkladığı Sağlıkta Dönüşüm Programı da bu gayelerin en son ve sağlık sistemi üzerinde en çok etkisi olan halkası olmuştur. Sağlıkta Dönüşüm Programı, bir taraftan tüm nüfusu içine alarak, çeşitli sosyal güvenlik kurumları arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlarken diğer yandan özel sektörün sağlık hizmetindeki rolünü yaygınlaştırmayı hedeflemiştir. Genel sağlık sigortası kapsamında bütün Türkiye Cumhuriyeti bireylerini, aynı zamanda Türkiye’de bir yıldan fazla ikamet eden yabancıları, sığınmacı ve vatansızları içermektedir. 18 yaş altı fertler ise şartsız olarak genel sağlık sigortası dâhilinde olmuştur. Yalnızca asker ve erbaşlar, tutuklu ve hükümlüler ile yabancı bir ülke mevzuatı dâhilinde sigortalı olanlar bu kapsamın dışında tutulmuştur.²⁴⁸

Türkiye’de 1990’lu yıllardan sonra nitelik değişiklik göstermiştir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden şehirlere doğru zorunlu göç dalgası aktif hale gelmesinden dolayı, 1990 sonrası Türkiye’de göç ve yoksulluk birbiriyle kesişen olgular haline gelmiştir. Şehirlerde yaşamını yardıma bağlı bir şekilde sürdüren bölgelerin yaklaşık %70’i 1990 sonrası kente gelen göçmenlerden oluşmaktadır. Şehrin yeni göçmenlerinin geçekondur edinme fırsatları ortadan kalktığı gibi göçmenler kentin çeperinde, sağlıksız, altyapısı kötü mahallere yerleşmiş ve konut ihtiyaçlarını kiracı olarak çözmüşlerdir. Yoksullukla mücadelede bu dönemin en önemli sosyal politika ayağı yardımlar olmuştur.²⁴⁹

Türkiye’de 2001 ’de yaşanan finansal kriz sonrası işsizliğin artış göstermesi, yoksulluğun ön plana çıkması, devletin yoksulluk hususunda daha faal bir davranış benimsemesine sebep olmuş ve Fona aktarılan kaynakların miktarı arttırılmıştır. Bununla birlikte yoksullara yapılan yiyecek ve yakacak yardımlarının miktarları

²⁴⁷ Aziz Çelik, “AB Sürecinin En Uyumsuz Alanı: Sosyal Haklar”, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4761/ab-surecinin-en-uyumsuz-alani-sosyal-haklar> , (08.01.2017).

²⁴⁸ Kol, *a.g.m.*, s.25.

²⁴⁹ Fatime Güneş, “Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika”, <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf> , (08.01.2017) , s.198.

arttırılmıştır. Yapılan bu yardımlar her ne kadar ekonomik kriz sonrasında yoksul ailelere büyük ölçüde bir yardım sağlasa da bunlar bir defalık ödemeler olmuştur.²⁵⁰ Türkiye’de sosyal politikaların finansmanı için gerekli olan vergi kaynakları yetersiz kalmaktadır. Toplam vergi hasılatı /GSYİH oranına bakıldığında, Türkiye 34 OECD ülkesi içinde sondan yedinci olarak yer almaktadır. Fakat esas problemin kaynağına bakıldığında vergilerin yapısıyla, özellikle de toplam vergi gelirleri içinde tüketim vergilerinin ağırlığıyla alakalıdır denilebilir.²⁵¹

2.3. GÜNÜMÜZ TÜRKİYESİNDE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARININ YASAL DAYANAKLARI

Devletin refah devleti içerisinde meydana getireceği sosyal koruma ağının, sosyo-ekonomik ve yerel koşulların önemi vurgulanarak, nüfusun hepsini içine alması, dezavantajlı grupları topluma kabul ettirmeye çalışan, toplumun her bölümüne görev vererek sosyal dışlanma ve yoksulluk seviyesini en aza indiren bir oluşum amaçlanması gerekmektedir.²⁵² Türkiye’de ise modern açıdan sosyal yardımların ilerleyişi sınırlı olmuş ve kendini göstermesi zaman almıştır. Sınırlı seviyede sosyal yardım olarak değerlendirilebilecek düzenlemeler görülmekteyken, 1976 yılına kadar sosyal yardımların gönüllülük esasına dayalı bir biçimde görüldüğü ortaya çıkmıştır. Gönüllülük esası olarak ele alınan sosyal yardım faaliyetleri yoksulluğu yapısal bir sorun olarak kavramaktan öteye, sürekliliği açısından tehlikeli ve ulaşılabilirliği bakımından yetersiz bulunmaktadır.²⁵³

Geçmişten günümüze sosyal devlet alanında artan problemlerin yanı sıra, 2001 ekonomik kriziyle yükseliş gösteren yoksulluk ve sosyal yardım gereksinimi, Türkiye’de sosyal yardım alanında yenilik yapma zorunluluğunu meydana getirmiştir. Bununla birlikte 2001 ekonomik kriziyle dönemin en ağır ekonomik çöküşüne maruz

²⁵⁰ Didem Gürses, “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.17, S.1, 2007, s.67.

²⁵¹“Türkiye’de Sosyal Politika: İlkeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, http://www.spf.boun.edu.tr/_img/1439808653_sosyal_politika_ilkeler_durum_tespiti_ve_cozumler_-_aralik_2014.pdf , (10.12.2016), s.5.

²⁵²T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, (2009), <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf> , (27.10.2016), s.45.

²⁵³Kol, a.g.m., s. 24.

kalan ülkede, kısa bir zaman içerisinde yoksul sayısı büyük miktarda artış göstermiştir. Ekonomideki çöküş bununla beraber sosyal çatışmayı ve bütün alanda toplumsal eşitsizliği de derinleştirmiştir.²⁵⁴Tarihsel zaman içerisinde sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar, ilk olarak yoksulluk problemlerinin çözümüne ve bireylerin sosyal ve ekonomik gereksinimlerinin karşılanmasını amaçlayarak ortaya çıkmıştır. Bunun için, hayırseverler, aileler, hayır kurumları, sivil toplum kuruluşları ve merkezi idareler, hizmet ve yardımların uygulanması için birçok farklı biçimde görev almışlardır.²⁵⁵

Türkiye’de sosyal yardıma ihtiyaç duyan insanların gereksinimlerinin giderilmesi durumu anayasal hak olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlanan hak anayasanın ikinci maddesinde devletin sosyal bir devlet anlayışı içinde olduğu açıklanmıştır. Sosyal devlet sorumluluğu kapsamında anayasanın farklı maddelerinde yenilikler yer almaktadır. Bunlardan birkaçı; anayasanın 5. Maddesinde yer alan “...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak... insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”, 60. Maddesinde ise “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.” Devamında ise 61. maddesinde “Devlet, harp ve vazife şehitlerin dul ve yetimleriyle, malül ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alır. Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.” Açıklamalarına değinilmiştir. Bu kapsam içerisinde Türkiye’de uygulanan sosyal yardım programları aşağıdaki gibidir;²⁵⁶

65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması: 2022 sayılı Kanuna göre, yaşlı sayılmak için öngörülen yaş sınırı 65 yaş ve üzeridir. Bu kanundan yararlanmak ve yardımlardan faydalanabilmek için 65 yaşının doldurulmuş olması ve muhtaç olunması ilk aranan şartlardır.²⁵⁷ Bununla birlikte

²⁵⁴ Erdal Tanas Karagöl-Nergis Dama, Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar, http://file.setav.org/Files/Pdf/20151216161419_139_web.pdf , s.16.

²⁵⁵ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2009), <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf>, (10.12.2016), s.44.

²⁵⁶ Zengin vd., a.g.m., s.136

²⁵⁷ Murat Özdamar- Erden Çakar, “Kimler 2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Aylık Hakkından Yararlanabilir, Aylığın Hesaplanması, Muhtaçlığın Tespiti ve Sağlık Yardımlarından Yararlanma Usulleri Nelerdir?”, *Mali Çözüm Dergisi*, 2013, s.315.

Türkiye'de merkezi odaklı ve kamu kaynaklı sosyal yardımlar alanında ilk önemli gelişme olarak 1976 yılında çıkarılan engellilere ve 65 yaşının üstü ihtiyaç sahiplerine aylık nakit transferi öngören 2022 sayılı yasa gelmektedir. Bu yasa ile engellilere ve 65 yaşın üzerindeki ihtiyaç sahiplerine belirli bir gelirin altında olan ve kendilerine bakacak birinci dereceden akrabalarının olmaması koşuluyla belli bir ölçüde nakit gelir transferi öngörülmektedir. Yasada bulunan kendilerine bakacak birinci dereceden akrabasının olmaması koşuluyla yardım aile odaklı olsa da Türkiye'deki ilk yasa kapsamında düzenli bir gelir aktarımı olması açısından önemli bir gelişme olarak kaydedilmiştir.²⁵⁸

İlköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin 2684 Sayılı Kanun: Bu Kanun ise, 17 Haziran 1982 tarihinde yürürlüğe girerek ilköğretim ve ortaöğretimde okuyan yardıma muhtaç öğrencilere parasız yatılı ve burslu okuma olanaklarının sağlanması ve sosyal yardımda bulunmada Milli Eğitim Bakanlığı bu görevi üstlenmiştir.²⁵⁹

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu SHÇEK: Çocukların korunmasını sağlayan kurumların başında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü gelmektedir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü sosyal hizmet ve yardım uygulamalarıyla kimsesiz korunamayan durumda olan “korunmaya muhtaç çocuklara” koruma sağlamaya çalışmaktadır.²⁶⁰ SHÇEK, 2828 sayılı Kanunla getirilen hukuki iyileştirmeler kapsamında, hem sosyal yardım hem de sosyal refah temellerine dayalı parasal ve bakım sağlama olanaklarına sahip olmuştur. Bu bağlamda önceki dönemde birkaç hizmet verilmiştir. Bu hizmetler; Korunmaya Muhtaç Çocuk ve Gençlere Yönelik Hizmetler: Ekim 2005 yılı itibariyle, SHÇEK çocuk yuvalarında (0-12 yaş arası) 9935 ve yetiştirme yurtlarında (13-18 yaş arası) 10.193 olmak üzere toplam 20.128 çocuk barınmıştır. Ayrıca, çocukların ev koşullarını sağlayan ortamda yaşayabilmeleri hedefiyle 10-12 çocuğun barınabileceği apartman dairelerine ilişkin bir proje uygulaması yapılmış, bu kapsamda sivil toplum kuruluşları

²⁵⁸ Berra Zeynep Dodurka, “Türkiye’de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar - Çalışma Raporu”, http://www.spf.boun.edu.tr/img/1439808702_sosyal_yardim_raporu_-_aralik_2014.pdf, (11.12.2016), s.2.

²⁵⁹ Hande Hacımahmutoğlu, “Türkiye’deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi”, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009, s.90 ‘dan aktaran, Zengin vd., *a.g.m.*, s.137.

²⁶⁰ Ergün Yazıcı, “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, C.9, S.18, s.500.

ile ortak çalışmaya gidilmiştir. 25 Şubat 1988 tarih ve 3413 sayılı Kanunda “Kamu Kurum ve Kuruluşları, reşit olana kadar SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından bakılan ve korunan çocuklar için her yılbaşındaki, hangi statüde olursa olsun serbest kadro mevcutlarının binde biri nispetindeki kısmını ayırarak bu çocuklar arasında yapılacak sınavda başarılı olanlar arasında atama yaparlar” şeklindedir. Bu kanunun faaliyete geçmesini sağlamak için 1995 tarih ve 22218 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük gereği şimdiye kadar her sene Kurumdan ayrılma aşamasına gelen yaklaşık 1600 çocuğa iş koşulları sağlanarak çalışma fırsatı sunulmuştur.²⁶¹

Günümüzde sosyal hizmetlerin uygulaması yerel yönetimlere aktarılmaya çalışılmaktadır. Sosyal hizmetlerin, yerel yönetimlere devri durumunda çocuk bakım ve koruma hizmetleri de yerel yönetimlerce gerçekleştirilecektir. Bu durumda aktarımın gerçekleşmesi halinde yerel yönetimlerin siyasal ve ideolojik endişelerden ve olumsuz durumlardan uzak bir biçimde davranarak çocuklara bakım ve koruma hizmeti vermeleri gerçekleşecektir.²⁶²

Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat Görevleri Hakkında 227 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname: 227 sayılı KHK ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde bulunma sorumluluğu verilmiştir (Md.2, Md.13). Bu sorumluluk, Muhtaç Aylığı ve Vakıf İmaret Yönetmeliği hükümleri vasıtasıyla yapılmaktadır. 227 sayılı KHK ve Muhtaç Aylığı ve Vakıf İmaret Yönetmeliği hükümleri gereğince, aylık verilecek muhtaç, özürlü ve yetim sayısı her yıl Maliye Bakanlığının görüşü alınarak, Vakıflar Genel Müdürlüğünce belirlenmektedir.²⁶³ Aynı zamanda, fakirlerin yemek ihtiyaçlarının giderilmesi, fakir öğrencilere yurt olanaklarının sağlanması, ilkökul öğrencileri için açılan kamplar, görme engelli ve muhtaç durumda bulunan yoksullara aylık nakdi yardımlar yapma görevi Vakıflar Genel Müdürlüğüne verilmiştir. 5263 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Kanunu 14 Haziran 1986 yılında yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu gereğince Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu (SYDTF)

²⁶¹ DPT (2006), Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Raporu, Ankara, http://plan9.dpt.gov.tr/oik11_sosyalguvenlik/sosyalgu.pdf , (11.12.2016), s.46-47.

²⁶² Yazıcı, a.g.m., s.520.

²⁶³ DPT (2006), Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Raporu, Ankara, http://plan9.dpt.gov.tr/oik11_sosyalguvenlik/sosyalgu.pdf , (11.12.2016), s.43.

Başbakanlığa bağlı olarak oluşturulmuştur. 3294 sayılı yasayı faaliyete geçirmek niyetiyle 5263 sayılı kanunla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) kurulmuştur. Bu vakıflar vasıtasıyla da yakacak, giyim, eğitim, gıda, sağlık yardımları yapılmaktadır.²⁶⁴

Yeşilkart Uygulaması-Yeşilkart Sistemi: Yasal açıdan bakıldığında yeşil kart uygulaması; 3816 Sayılı 3.7.1992 tarihinde 3816 sayılı kanun²⁶⁵ ve 21273 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı: “Hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında olmayan ve sağlık giderlerini karşılayacak durumda bulunmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının bu giderlerinin, Genel Sağlık Sigortasına geçilinceye kadar Devlet tarafından karşılanması ve bu hususta uyulacak usul ve esasların belirlenmesi” olarak belirtilmiştir.²⁶⁶

Günümüzde ise Yeşilkart uygulaması 31 Aralık 2011 tarihiyle son bulmuş ve uygulamaya giren zorunlu Genel Sağlık Sigortası ile ülkedeki bütün halk Genel Sağlık Sigortası (GSS) içerisinde değerlendirilmiştir.²⁶⁷

Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs, Kredi Verilmesine İlişkin 5102 Sayılı Kanun: 2004 yılında resmiyet kazanan bu kanunla, MEB’e bağlı olarak faaliyet gösteren Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü (YURTKUR), yükseköğrenim gören yardım gereksinimi olan öğrencilere burs verilmesi konusunda yetkisi bulunan kurum olarak görevlendirilmiştir. Yükseköğretim öğrencilerine verilmekte olan bu burslar, Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Bakanlığınca seçilen genel esas ve usuller, alt ve üst sınırlar dâhilinde olarak öğrencinin ikamet ettiği yerdeki İl Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Müdürlüklerince ya da bağlı olunan merkez tarafından ödenmelidir. Yapılacak olan burs başvurularının il müdürlüklerine yapılmalı, araştırma ve değerlendirme de başvuru yapılan il müdürlüklerince neticelendirilmelidir.²⁶⁸

²⁶⁴ Zengin vd., *a.g.m.*, s.138.

²⁶⁵ Yıldırım BayezitDeldal, “Ülkemizde Yeşil Kart Gerçeği ve Güncel Uygulamalarla Değerlendirmesi, <https://www.medikalakademi.com.tr/ulkemizde-yesil-kart-gerceg-ve-guncel-uygulamalarla-degerlendirme>, (11.12.2016).

²⁶⁶ M. Veysel Kaya - İbrahim Bozkurt, “İşsizlik, Kişi Başına Milli Gelir (Yoksulluk), Suç Oranı ve Yeşil Kart: 1993 – 2009 Türkiye Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.30, 2011, s.134.

²⁶⁷ Zengin vd., *a.g.m.*, s.139.

²⁶⁸ “T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2009)”, <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf>, (10.12.2016), s.21-22.

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: İl Özel İdarelerinin sosyal yardımlara ilişkin sorumlulukları 5302 sayılı Kanunla ele alınmıştır. Kanunun 6. Maddesinin (a) fıkrasında geçen “gençlik ve spor, sağlık, kültür, sosyal hizmetler ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına” bağlı hizmetleri yapmakla sorumlu tutulmuştur. Kanunun 43. maddesinin (h) fıkrasında “yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürllülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar”, (m) fıkrasında “sosyo-kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler” İl Özel İdareleri’nin görevleri ve sorumlulukları içerisinde yer almıştır.²⁶⁹

5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu: Belediyelerin sosyal uygulama alanlarını çoğaltan sosyal belediyecilik anlayışı, yerel yönetimlere sosyal alanlarda planlama ve düzenleme fonksiyonunu üstlenmektedir. Bu çerçevede, kamu harcamalarını sağlık, eğitim, konut ve çevrenin korunması alanlarını içerecek biçimde sosyal hedefe adapte eden, işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun olanak verilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların uygulanabilmesi için ihtiyaç olan altyapı yatırımlarının oluşturulması, fertler ve toplumsal bölümler içerisinde güçsüzleşen sosyal güvenlik ve adalet konusunu kuvvetlendirmeye bağlı yerel yönetimlere sosyalleştirme ve sosyal kontrol fonksiyonlarının verilmesi, bu düzeni oluşturmaktadır.²⁷⁰ 2005 yılında kanunlaşan 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun çoğu maddesinde yoksul ve ihtiyaç sahiplerine yönelik uygulanacak sosyal yardımlara değinilmiştir. Kanunun 14. maddesinin (a) fıkrasında sosyal hizmet ve sosyal yardımlar bahsedilmiş, Büyükşehir Belediyelerine ve nüfusu 50.000’i geçen belediyelere kadın ve çocuklar için koruma evleri açma konusunda yetkilendirilmiştir. 60. maddede ise düşük gelirli, yoksul ve kimsesizler ile engellilere yapılacak olan sosyal hizmet ve yardımlar belediye bütçesinden yapılacak giderler arasında yerini almıştır.²⁷¹

²⁶⁹ Eda Çiçek, “Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri”, *Yerel Siyaset Dergisi*, S. 39., 2010.s.2 ‘den alıntılan; Zengin vd., *a.g.m.*, s.139.

²⁷⁰ Nilüfer Negiz, “Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.16, S.2, 2011, s. 327.

²⁷¹ Zengin vd.,*a.g.m.*,s.140.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA

Bu bölümde, çalışmanın amacı, hipotezi, veri toplama araçları, evren ve örnekleme, bulgular ve yorumlar konu alınacaktır.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 3294 Sayılı Yasa'nın amaçlarını gerçekleştirmek üzere ekonomik yoksunluk içinde olan vatandaşlara nakdi ve ayni yardımlar yaparak onların durumlarını iyileştirmek üzere ülkemizin her şehir ve ilçesinde varlığını sürdürmektedir.²⁷² Bu çalışmanın amacını Isparta il merkezinde yer alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın sosyal yardım faaliyetlerinin incelenmesi ve bulgular ışığında vakfın etkinliğinin değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Böylece devlet eliyle yapılan bu sosyal yardım faaliyetlerinin, kanunda öngörülen amaçları gerçekleştirmede ne kadar etkin oldukları, demografik bulgular ışığında katılımcıların tutum farklılıkları dikkate alınarak açıklanmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, tüm sorular için tanıtıcı istatistik olarak, sayı ve yüzdelere tablo haline getirilerek özetlenmiştir. Veri toplama yöntemi olarak bir problemle ilgili olarak çeşitli kimselerin bilgi, tecrübe, inanış ve görüşlerini öğrenmek adına yapılan anket yöntemi uygulanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde toplumun dezavantajlı grupları içerisinde yer alan ihtiyaç sahiplerine anket çalışması uygulanmış ve Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü ile yüz yüze görüşme yapılmıştır.

²⁷² T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, "SYDV'lerin Yapısı), <http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/sydvlerin-yapisi>, (30.04.2017)

Ankette kişilerin demografik özelliklerini belirlemek üzere onlara 25 demografik soru yöneltilmiş ayrıca SYDV hakkındaki algıyı tespit edebilmek adına üçlü likert tipi 9 soruya da yer verilmiştir.

Veri analiz yöntemi olarak, kurumla ilgili memnuniyet soruları da gerek demografik gerekse de anket soruları ile iki yönlü tablolar oluşturularak Ki Kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Bu test ile bir bağımsız değişkenin verilen bir bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin birbiriyle ilişkili olup olmadığı ölçülmüştür. Ki kare test istatistiğine göre karşılaştırılan gruplar bağımsız ve değişkenler kategorik olmalıdır. Tablolarda herhangi bir hücrenin beklenen sıklığının 1'in altında olmaması ve beklenen sıklıkların %20'sinden fazlasının 5'in altında olmaması gerekmektedir. X^2 (hesaplanan) $> X^2$ (beklenen) ise H_0 reddedilir, tersi durumda ise kabul edilir.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖLÇEĞİ

Anket uygulamasında Süleyman Demirel Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ş. Eda ÇİÇEK'in “ Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Politikaları: Batı Akdeniz Örneği ” adlı doktora tez çalışmasında uygulanan anket sorularından yararlanılmıştır.²⁷³

3.4. HİPOTEZ

H_{0_1} : Eğitim düzeyi ile sosyal yardımlardan gerçekten ihtiyaç sahiplerinin yararlandığı algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

H_{0_2} : Cinsiyet ile ekonomik yoksunluktan dolayı yardıma ihtiyaç duyma nedeni arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{0_3} : Cinsiyet ile engellilik durumundan dolayı yardıma ihtiyaç duyma nedeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

²⁷³ Ş. Eda Çiçek, “ Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Politikaları: Batı Akdeniz Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Isparta, 2010.

H_{0_4} : Eğitim düzeyi ile Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı tarafından yapılan sosyal yardımları faydalı bulma durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{0_5} : Eğitim düzeyi ile SYDV yoksulluğun azalmasına yardımcı olmaktadır algısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{0_6} : Eğitim düzeyi ile SYDV yardıma muhtaç kişilerin ‘muhtaçlık kriterlerinin belirlenmesinde’ tarafsız davranmaktadır algısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{0_7} : Yaş ile SYDV’nin Sosyal Yardım Faaliyetlerinden Haberdar Olma arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{0_8} : Yaş ile SYDV’nin yardım faaliyetlerini nitelsiz ve özensiz bulma durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

3.5. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Sosyal yardımların etkinliğini ölçebilmek amacıyla Isparta İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan düzenli ve sürekli olarak sosyal yardım alan dezavantajlı bireyler evren olarak belirlenmiştir. Isparta ilinde sürekli yardım alan 1200 kişi bulunmaktadır. Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürlüğünden alınan bilgiler ışığında toplam yardım alan 1200 kişiden 200 kişinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğu öğrenilmiş ve araştırmanın evrenini sürekli yardım alan 200 Türk vatandaşı oluşmuştur.

Evren büyüklüğünden hareketle hata toleransı %5, güvenirlik düzeyi %95 alındığında yaklaşık 132 kişilik bir örneklem yeterli sayılabilmektedir. Bu çalışma yalnızca Isparta ilinde SYDV tarafından sürekli sosyal yardım yapılan kişilerin özelliklerini yansıtmaktadır. Yardım alan kişilerin büyük çoğunluğunu ülkenin göç politikası sonucunda şehre gelen mülteciler oluşturmaktadır.

Yapılan sürekli yardımların etkinliğini ölçebilmek adına ülkemiz vatandaşlarının anketi cevaplama amaçlanmış fakat yardım alanların çoğunluğunu mültecilerin oluşturması, kişilerin adres bilgilerinin 3. Kişilerle paylaşılmasının yasak olması ve

kişilerin ankete katılmada çekimser davranmaları, katılımcıların çoğunun eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle soruları algılayamaması ve anketi yarıda bırakması vb. nedenlerle istenilen sayıya tam olarak ulaşılammıştır.

Söz konusu araştırma için Isparta Valiliği'nden gerekli izinler alınmış olup bahsedilen sınırlamalardan dolayı 99 kişiye anket uygulanabilmiştir.

Anket çalışması 23 Ocak-1 Mart 2017 tarihleri arasında Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı binası içerisinde ve Isparta Aşevi yetkililerince yemek dağıtılan noktalarda yardım alan vatandaşlara soru cevap yöntemiyle uygulanmıştır.

3.6. BULGULAR

Bu bölümde kişilerin demografik özelliklerinin sosyal yardım algısı üzerindeki etkisi incelenecektir

3.6.1. Demografik Bulgular

Araştırma kapsamındaki sosyal yardım alan kişilerin çeşitli bağımsız değişkenlere göre dağılımı Tablo 3.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Sosyal Yardım Alanların Bağımsız Değişkenlere Göre Frekans Dağılımı

<i>Değişkenler</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
YAŞ		
-30	14	14,1
31-45	29	29,3
46-60	37	37,4
61-75+	19	19,2
CİNSİYET		
Kadın	65	65,7
Erkek	34	34,3
MEDENİ DURUM		
Bekâr	34	34,3
Evli	65	65,7
EĞİTİM DÜZEYİ		
Okula Gitmemiş	24	24,2
İlkokul	40	40,4
Ortaokul	9	9,1
Lise ve Dengi Okul	19	19,2
Ön Lisans ve Üstü	7	7,1
MESLEK		
İşsiz	43	43,4
Ev Hanımı	36	36,4
Diğer	20	20,2
TOPLAM	99	100

Ankete katılmış olanların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durumları ve mesleklerine ilişkin karşılaştırmalar Tablo 3.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1.'e göre Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan Yardım alanlardan 14'ü (14,1) 30 yaş ve altı, 29'u (29,3) 31-45 yaş aralığı, 37'si (37,4) 46-60 yaş aralığı ve 19'u (%19,2) 61 yaş ve üstü kişilerden oluşmaktadır.

Buna göre en çok sosyal yardım alan yaş grubunu 37 kişiden oluşan (%37,4) , 46-60 yaş aralığı oluşturmaktadır. En az yardım alan yaş grubunu ise 14 kişi ile (%14,1) 30 yaş ve altı yaş aralığı oluşturmaktadır.

99 katılımcının 65 'ini (%65,7) kadınlar, 34'ünü (%34,3) erkekler oluşturmaktadır. Tablo 3.1.'e göre kadınlar sosyal yardımlardan erkeklere göre daha fazla yararlanmaktadırlar. Bu durumun başlıca sebepleri, özellikle eğitimsiz kadınların tek başlarına hayat mücadelesi vermelerinin zorluğu, aileden kaynaklanan sebepler (boşanmalar) vb. kadınları dezavantajlı gruba düşüren durumlardır.

Tablo 3.1.'de belirtildiği üzere örnekleme oluşturanlardan 65'i (%65,7) evli, 34'ü (%34,3) bekâr kişilerdir. Tablo incelendiğinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan yardım alan kişilerin çoğunluğunu evliler oluşturmaktadır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda bu durum, evli kişilerin bekar kişilere göre bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı daha fazla olduğu için geçim sıkıntısına düşüyor olmalarından kaynaklanmaktadır.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde önemli bir çoğunluğun eğitim düzeyinin çok düşük olduğu görülmektedir.

Buna göre ankete katılanların, 24'ü (%24,2) hiç okula gitmemiş, 40'ı (%40,4) ilkokul mezunu, 9'u (%9,1) ortaokul mezunu, 19'u (%19,2) lise ve dengi okul mezunu ve 7'si (%7,1) ön lisans ve üstü mezunlarıdır. Eğitim durumu verilerine göre en fazla sosyal yardım alan kişiler ilkokul mezunlarından oluşmaktadır.

Çalışma Isparta İli'nin düşük gelir düzeyine mensup kişilerin yaşadığı, Bahçelievler, Bağlar, Yedişehitler Mahallelerinde sosyal yardım alan vatandaşlara uygulanmıştır.

Tablo 3.1.'de görüldüğü üzere örnekleme, 43 (%43,4) işsiz, 36 (%36,4) ev hanımı ve 20 (%20,2) diğer meslek grubuna mensup kişiler oluşturmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan en fazla sosyal yardım alan meslek grubu %43,4'lük oranla işsizlerdir.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında, %43,4'lük orana sahip olan işsizlerin, sosyal yardıma başvurma sebepleri arasında, çalışabilecek beden gücüne

sahip olmamaları, yaşları dolayısıyla çalışmaya elverişli bireyler olmamaları, uzun zamandan beri iş aradığı halde iş bulamamaları ve iş bulma inancını kaybetmeleri, aile nüfusunun kalabalık olması nedeniyle geçici işlerin hayatlarını idame ettirmeye yeterli olmadığı vb. nedenlerin mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcılara aylık ortalama gelirlerini ölçmeye yönelik olarak ‘‘Ailenin ortalama aylık geliri ne kadar?’’ sorusu yöneltilmiş ve yanıtlar Tablo 3.2.’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Ailenin Ortalama Aylık Gelirine Dair Frekans Dağılımı

Ailenin Aylık Ortalama Geliri			
450 TL ve Altı		451 TL ve Üstü	
n	%	n	%
61	61,6	38	38,4

01.01.2017-31.12.2017 tarihleri arası muhtaçlık sınırı 423,58 TL²⁷⁴ olarak belirlenmiş olup, konu hakkında yöneltile sorular için istenen yanıtların alt sınırı bu rakam göz önüne alınarak oluşturulmuştur.

Tablo 3.2.’ye göre katılımcıların 61’i (%61,6) 450 TL ve altı, 38’i (%38,4) 451 TL ve üstü aylık ortalama gelire sahiptir. Buna göre, katılımcıların büyük çoğunluğu muhtaçlık sınırının altında gelir düzeyine sahiptir.

Katılımcıların SYDV tarafından sunulan sosyal yardım programlarından nasıl haberdar olduklarına ilişkin veriler Tablo 3.3.’te incelenmiştir.

²⁷⁴ T.C. Kemalpaşa Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, <http://www.kemalpasa.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakfi-islemleri>, (30.04.2017)

Tablo 3.3. SYDV'nin Yardım Programlarından Haberdar Olma Durumu Frekans Dağılımı

SYDV'nin Yardım Programlarından Nasıl Haberdar Oldunuz ?			
Yetkililer Beni Buldu		Yakınlarım Vasıtasıyla	
n	%	n	%
8	8,1	91	91,9

99 katılımcıdan 8'i (%8,1) sosyal yardım programlarına başvuruyu yetkililerin kendisine ulaşması sayesinde yaptığını ifade ederken, 91'i (%91,9) ise sosyal yardım programlarından yakınları sayesinde haberdar olduğunu söylemiştir.

Katılımcıların elde ettikleri gelir türleri dağılımı Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Elde Edilen Gelir Türüne Dair Frekans Dağılımı

Gelir Türü											
Dul ve Yetim Aylığı		İhtiyarlık Maaşı		Mevsimlik İşçi Geliri		Geçici İşler		Hiçbir Geliri Olmayan		Diğer	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
2	2	6	6,1	9	9,1	62	62,6	5	5	15	15,2

Buna göre katılımcılardan 2 (%2) kişi dul ve yetim maaşı, 6 (%6,1) kişi İhtiyarlık maaşı, 9 (%9,1) kişi mevsimlik işçi maaşı, 62 (%62,6) kişi geçici işlerden elde ettiği maaşı alırken, ankete katılanlardan 5 (%5) kişi hiçbir gelir elde etmezken, 15 (%15,2) kişi ise diğer gelir türlerini elde etmektedirler.

Tablo 3.4'te görüldüğü üzere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından en fazla yardım alan kişiler geçici işlerle uğraşan kimselerdir.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler üzerine geçici işler içine, çeşitli inşaat işleri, temizlik işleri, hamallık işleri, ev hizmetleri gibi süreklilik arz etmeyen işler girmektedir.

Ankete katılanların ne kadar süredir sosyal yardım aldığının dağılımı Tablo 3.5'te gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Yardımın Süresine Dair Frekans Dağılımı

Yardımanın Süresi							
0-6 Ay		6-12 Ay		1-3 Yıl		3 Yıl ve Üzeri	
n	%	n	%	n	%	n	%
20	20,2	23	23,2	29	29,3	27	27,3

Ankete katılanlardan 20 (%20,2) kişi 0-6 aydır, 23 (%23,2) kişi 6-12 aydır, 29 (%29,3) kişi 1-3 yıldır ve 27 (%27,3) kişi 3 yıl ve daha fazla süredir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım almaktadır.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda sürekli alınan bu yardımların belirttikleri zaman boyunca hiç kesintiye uğramadığı ve düzenli olarak yapıldığı sonucuna varılmıştır.

Sosyal yardımları aynı olarak alan katılımcıların yardımın niteliğinin aynı olmasından rahatsızlık duyup duymadıklarını ölçmek adına ‘‘ Sizce vakfın yardım faaliyetleri yalnızca nakdi olsa yukarıdaki rahatsızlıklar ortadan kalkar mı? ‘‘ sorusu yöneltilmiş ve yanıtlarının dağılımı tablo 3.6’da gösterilmiştir.

Tablo 3.6. Yardımın Nakdi Olması Durumunun Değerlendirilmesi

Sizce SYDV'nin Yardım Faaliyetleri Yalnızca Nakdi Olsa Mevcut Rahatsızlıklar Ortadan Kalkar mı ?			
Evet		Hayır	
n	%	n	%
49	49,5	50	50,5

Katılımcıların 49’u (%49,5) yardımın nakdi olması durumunda mevcut rahatsızlıkların ortadan kalkacağını düşünürken, 50’si (%50,5) mevcut rahatsızlıkların ortadan kalkmayacağını düşünmektedir.

Katılımcılarla görüşmeler sonucunda, evet diyenlerin genellikle daha az aynı yardımlar aldığı bu sebeple ihtiyaçlarını tam ve etkin bir şekilde karşılayabilmek adına yardımların nakdi olması gerektiği inancında oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Hayır yanıtını verenler ise daha çok ailevi problemlerden dolayı kendilerine ödenecek olan nakdi yardımın farklı şekillerde kullanılabileceği konusunda endişe duyduklarından dolayı yardımın aynı nitelikte olmasını daha faydalı bulmaktadırlar.

Ankete katılanlara “Ailenizde bakıma muhtaç biri/birileri var mı?” sorusu yöneltilmiş ve yanıtlar Tablo3.7’de gösterilmiştir.

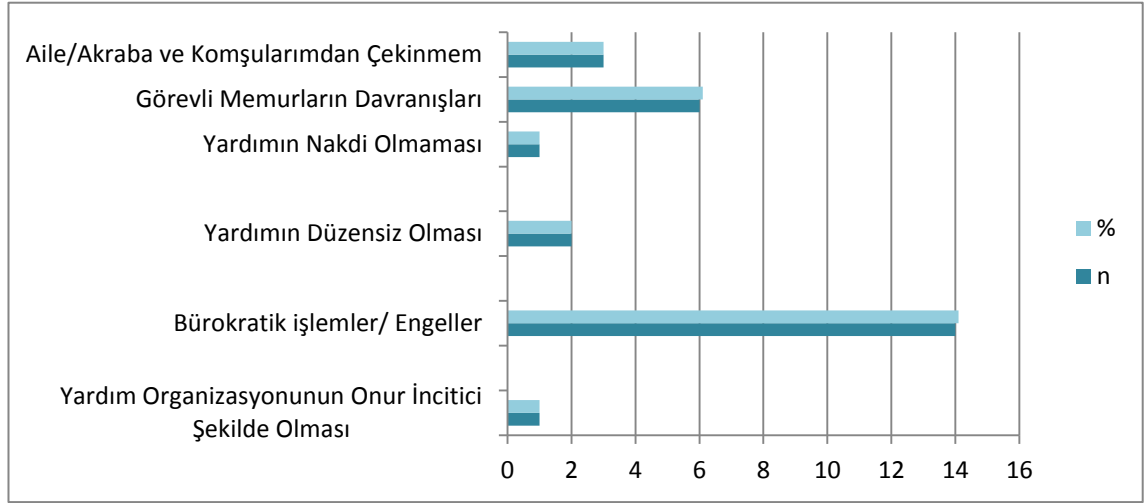
Tablo 3.7. Ailede Bakıma Muhtaç Durumda Olanların Saptanması

Ailede Bakıma Muhtaç Birisi Var mı?			
Evet Var		Hayır Yok	
n	%	n	%
18	18,2	81	81,8

Ankete katılan 99 kişiden 18’i (%18,2) ailesinde bakıma muhtaç kişiler olduğunu ifade ederken 81’i (%81,8) hanede bakıma muhtaç kimse olmadığını ifade etmiştir.

Yardım sürecinde vatandaşların rahatsızlık duyduğu konular hakkında inceleme yapmak üzere katılımcılara ‘‘ Yardıma başvurma sürecinde kurumla ilgili herhangi bir problemle karşılaştıysanız, en rahatsız olduğunuz konu hangisidir ?’’ sorusu yöneltilmiş ve yanıtlar Şekil 3.1’de incelenmiştir.

Şekil 3.1. Yardım Sürecinde En Rahatsız Olunan Konu

Ankete katılanlar bu soruya cevap verme konusunda çekimser davranmış olup, 99 katılımcının yalnızca 27'si (%72) soruyu cevaplamıştır. Şekil3.1'e göre katılımcıların yardım sürecinde en rahatsız oldukları konu %14,1'lik oranla bürokratik işlemler/engeller olmuştur.

Katılımcıların soruya cevap vermekten kaçınma sebeplerinin başında, eleştirel bir yorumun yardımları kesintiye uğratacağı endişesi gelmektedir. Ayrıca anketin sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı içinde yapılan bölümünde kişilerin, cevaplarını yetkililerin duymasından çekinmesi de bir başka engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

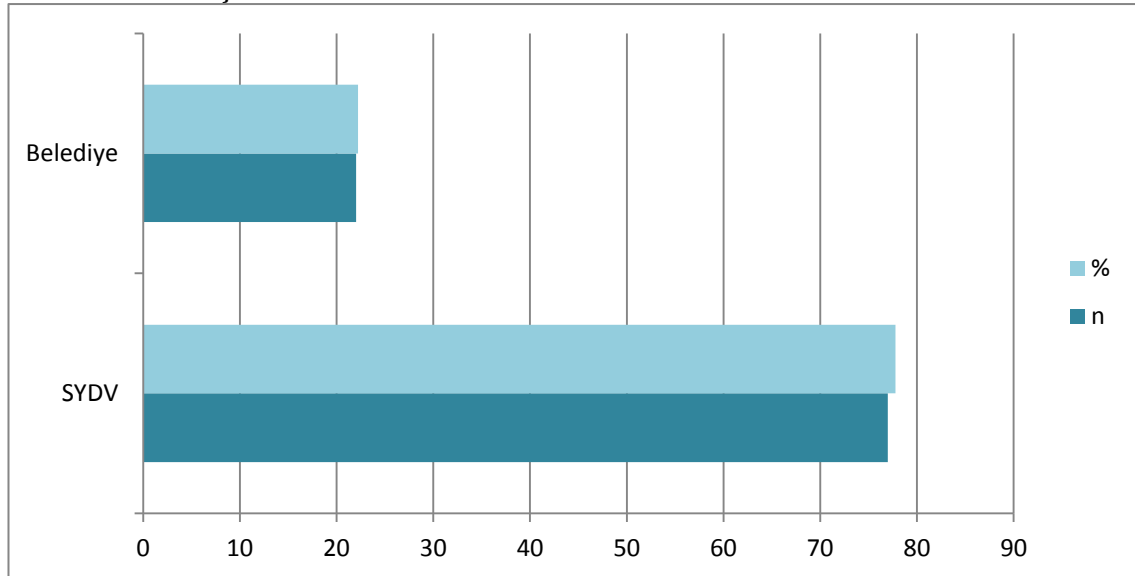
Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcılar özellikle sosyal yardıma başvuru sırasında birçok bürokratik engelle karşı karşıya kaldıklarını, hatta vakfa sıkıntılarını yeterince anlatamadıkları için Valilik üst düzey yöneticileriyle görüştiklerini ve bu aşamadan sonra kendilerine yardım yapılmaya başlandığını dile getirmişlerdir.

Tablo 3.8. Faydalanılan Sosyal Yardım Faaliyetleri

Faydalandığınız Sosyal Yardım Faaliyeti													
	Yakacak Yardım		Gıda Yardım		Engelli Yardım		Sağlık Yardım		Kitap, Kırtasiye vb. Yardım	Şartlı Sağlık/ Eğitim Yardım	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardımlar		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Alıyor	90	90,9	62	62,6	4	4	5	5,1	4	4	14	14,1	5
Almıyor	9	9,1	37	37,4	95	96	94	94,9	95	96	85	85,9	95

Katılımcılara faydalandığınız sosyal faaliyetler nelerdir sorusu yöneltilmiş birden fazla şık işaretleyebilecekleri söylenmiştir. Katılımcıların yanıtları Tablo 3.8.'de incelenmiştir. Buna göre %90,9'luk oranla en fazla faydalanılan sosyal yardım faaliyeti yakacak yardımıdır. Yakacak yardımını %62,6'luk oranla gıda yardımı izlemektedir. Bu durumda katılımcıların önemli bir kısmı hem gıda hem de yakacak yardımını aynı anda almaktadırlar.

Sosyal yardıma ihtiyaç duyulduğu anda katılımcıların ilk başvurduğu kurum kuruluşlara ait karşılaştırma Şekil 3.2'de gösterilmiştir.

Şekil 3.2. Sosyal Yardıma İhtiyaç Duyulduğunda İlk Başvurulan Kurum/Kuruluşlar

Sosyal yardıma ihtiyaç duyan 99 kişiden 15'i (15,2) belediyeye, 76'sı (76,8) SYDV'ye, 1'i (%1) vakıf ve derneklere, 7'si (%7,1) ise muhtarlığa ilk sırada başvuruda

bulunmuştur. Şekil 3.2’de görüldüğü üzere sosyal yardıma ihtiyaç duyulduğu zaman ilk başvuru kurumlarının başında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gelmektedir.

3.6.2. Hipotez Testi Bulguları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın sosyal yardım hizmetlerinden ihtiyaç sahibi olmayanların da yararlandığı algısını ölçmek üzere eğitim düzeyi farklı olan katılımcılara “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın sosyal yardım hizmetlerinden gerçekten ihtiyacı olanların yararlandığına inanıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiş ve yanıtların dağılımı Tablo 3.9’da gösterilmiştir.

Tablo 3.9. Eğitim Düzeyi ile Sosyal Yardımdan Faydalanma Algısı Frekans Dağılımı

<i>Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Sosyal Yardım Hizmetlerinden Gerçekten İhtiyacı Olanların Yararlandığına İnanıyor musunuz ?</i>			
<i>Eğitim Düzeyi</i>		<i>n</i>	<i>%</i>
Okula Gitmemiş			
	Evet	18	18,2
	Hayır	6	6,1
İlkokul			
	Evet	31	31,3
	Hayır	9	9,1
Ortaokul			
	Evet	4	4
	Hayır	5	5,1
Lise ve Dengi Okul			
	Evet	16	16,2
	Hayır	3	3
Önlisans ve Üstü			
	Evet	3	3
	Hayır	4	4

Katılımcılar arasından hiç okula gitmemiş olan 24 kişiden 18’i (% 18,2) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yapılan yardımlardan gerçekten ihtiyacı olanların yararlandığına inandığını ifade ederken, 6’sı (% 6,1) inanmadığını söylemektedir. İlkokul mezunu olan 40 kişiden 31’i (% 31,3) yardımlardan ihtiyacı olanların faydalandığına inanırken, 9’u (% 9,1) inanmadığını ifade etmektedir.

Ortaokul mezunu olan 9 kişiden 4'ü (% 4) sosyal yardımlardan ihtiyacı olanların yararlandığına inandığını söylerken, 5'i (% 5,1) ise inanmadığını söylemiştir. Lise ve dengi okullardan mezun olan 19 katılımcıdan 16'sı (% 16,2) sosyal yardım alanların ihtiyaç sahipleri olduğuna inandığını ifade ederken, 3'ü (% 3) bu soruya hayır yanıtını vermiştir.

Ankete katılanlar arasından önlisans ve üstü eğitim düzeyine sahip olan 7 kişiden 3'ü (% 3) sosyal yardımlardan ihtiyacı olanların faydalandığına inanıyor musunuz sorusuna evet yanıtını verirken, 4'ü (% 4) bu soruyu hayır olarak yanıtlamıştır.

Tablo 3.9'da görüldüğü üzere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan sosyal yardım alanların gerçekten ihtiyaç sahipleri olduğuna en çok inanan eğitim düzeyine sahip kişileri %31,3'lük oranla ilkokul mezunları oluşturmaktadır.

Durum böyle iken Sosyal yardımlardan ihtiyacı olanların yararlandığına en az inanan eğitim düzeyine sahip kişileri ise % 3'lük oranla önlisans ve üstü mezunları oluşturmaktadır.

Tablo 3.10. Eğitim Düzeyi - Sosyal Yardımdan Faydalanma Algısı Anlamlılık Düzeyi

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,563 ^a	4	0,073
Likelihood Ratio	7,873	4	0,096
Linear-by-Linear Association	0,818	1	0,366
N of Valid Cases	99		

Bu çalışmada, Eğitim düzeyi ile sosyal yardımlardan gerçekten ihtiyaç sahiplerinin yararlandığı algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır hipotezi ölçülmüş Ki-kare test istatistiğinin anlamlılık oranı 0,05'ten büyük çıktığı için (0,073) H_{01} hipotezi kabul edilmiştir.

Dolayısıyla Tablo 3.10'a göre sosyal yardım alan kişilerin gerçekten ihtiyaç sahipleri olduğu yönündeki algının eğitim düzeyinden bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Katılımcılara Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın sosyal yardım hizmetlerinden gerçekten ihtiyacı olanların yararlandığına inanıyor musunuz ? sorusu yöneltilmiş; çok yoksul durumda olan kişilere yapılmış olan “insan onuruna yaraşır hayat standardı”nın sağlanması amacıyla verilen gıda ve yakacak yardımları bile büyük bir takdirle karşılanmışken, durumu biraz daha iyi olan kişiler (çalışarak hayatını idame ettirebilecek beden gücüne sahip kişiler) çalışmak yerine sosyal yardım beklediği ve kendisine “beklediği” sosyal yardım sunulmadığı için devlet eliyle sunulmuş olan bu yardımların adaletsiz bir şekilde yapıldığı inancındadırlar. Bu durumdan hareketle ankete katılanların sosyal yardımlardan ihtiyaç sahiplerinin yararlandığı algısında eğitim düzeyi dışında birçok faktörün etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 3.11. Cinsiyet İle Yardım Alma Nedenleri (Ekonomik Yoksunluk) Arasındaki Frekans Dağılımı

Sosyal Yardım Alma Nedeni		
Ekonomik Yoksunluk		
	n	%
Kadın	65	65,7
Erkek	34	34,3

Katılımcıların yardıma ihtiyaç duyma nedenlerini ölçebilmek adına “Sosyal yardımdan faydalanma nedenleriniz nelerdir” sorusu yöneltilmiş ve yanıtlar Tablo 3.11’de kişilerin cinsiyetleri ile ilişkilendirilerek sınıflandırılmıştır.

Ankete katılan 34 (% 34,3) erkek katılımcı ekonomik yoksunluk nedeniyle sosyal yardım aldığını ifade ederken, ankete katılmış bulunan 65 (% 65,7) kadın katılımcı dayarım nedeninin ekonomik yoksunluk olduğunu söylemiştir.

Tablo 3.11. incelendiğinde ekonomik yoksunluk sebebiyle en çok sosyal yardım alan cinsiyet grubu % 65,7’lik oranla kadın katılımcılardan oluşturmaktadır. Bu durumun temel nedenini, kadınların toplumda daha dezavantajlı durumda olmaları,

eğitim seviyesinin düşük olması, şiddet görmeleri, terkedilmeleri vb. sebepler oluşturmaktadır.

Tablo 3.12. Cinsiyet-Yardım Alma Nedeni (Ekonomik Yoksunluk) Arasındaki Anlamlılık Düzeyi

Chi-SquareTests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
PearsonChi-Square	1,068a	1	0,301
Continuity Correctionb	0,079	1	0,779
Likelihood Ratio	1,704	1	0,192
Linear-by-LinearAssociation	1,057	1	0,304
N of ValidCases	99		

Yapılan analiz sonucunda ekonomik yoksunluktan dolayı yardıma ihtiyaç duyma nedeni ile yardım alanların cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Buna göre;

H_{0_2} :Cinsiyet ile yardıma ihtiyaç duyma nedeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır hipotezi kabul edilmiştir.

Bunun anlamı; ekonomik yoksunluk nedeniyle sosyal yardıma ihtiyaç duyma durumu cinsiyetten bağımsızdır.

Tablo 3.13. Cinsiyet- Sosyal Yardım Alma Nedeni (Engellilik Durumu) Arasındaki Frekans Dağılımı

Sosyal Yardım Alma Nedeni		
Engellilik Durumu		
	n	%
Kadın	3	3,1
Erkek	2	2

Ankete katılan 34 erkek katılımcıdan 2'si (%2) engellilik durumu nedeniyle sosyal yardım aldığını ifade ederken, ankete katılmış bulunan 65 kadın katılımcıdan 3'ü (%3,1) yardım nedeninin engellilik durumu olduğunu söylemiştir.

Tablo 3.14. Cinsiyet-Yardım Alma Nedeni (Engellilik Durumu) Arasındaki Anlamlılık Düzeyi

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	0,65 ^a	1	0,798
Continuity Correction ^b	0	1	1
Likelihood Ratio	0,064	1	0,8
Linear-by-Linear Association	0,065	1	0,799
N of Valid Cases	98		

Yapılan analiz sonucunda engellilik durumunda dolayı yardıma ihtiyaç duyma nedeni ile yardım alanların cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Buna göre " H_{03} : Engellilik durumundan dolayı yardıma ihtiyaç duyma nedeni ile yardım alanların cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır." hipotezi kabul edilmiştir. Bunun anlamı; engellilik durumundan dolayı sosyal yardıma ihtiyaç duyma durumu cinsiyetten bağımsızdır.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda, sosyal yardıma en çok ihtiyaç duyma sebeplerinin başında ekonomik yoksunluk sorunu geldiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3.15. Yaş İle Yakacak Yardımı Alma Arasındaki Frekans Dağılımı

Yaş ile Yakacak Yardımı Alma Arasındaki ilişki								
Yaş	-30		31-45		46-60		61-75	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Yakacak Yardımı Alıyor	13	13,1	24	24,2	34	34,4	17	17,2
Yakacak Yardımı Almıyor	1	1	5	5,1	3	3	2	2

Katılımcılar arasında 30 yaş altında olan 14 kişiden 13'ü (% 13,1) Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı tarafından sunulan yakacak yardımından yararlanırken 1 kişi söz konusu yardımı almamaktadır.

31-45 yaş aralığında bulunan 29 kişiden 24'ü (%24,2) yakacak yardımından faydalandığını belirtirken, bu yaş grubundan 5 kişi söz konusu yardımdan yararlanmamaktadır.

46-60 yaş aralığında bulunan 37 kişiden 34'ü (%34,3), sunulan yardımlar arasından yakacak yardımı aldığını söylerken, 3'ü bu yardımdan faydalanmadığını belirtmiştir.

61-75 yaş aralığında bulunan 19 kişiden 17'si (%17,2) yakacak yardımı almakta, 2'si bu yardımdan faydalanmamaktadır.

Tablo 3.15'teki değerler incelendiğinde yakacak yardımından en fazla yararlanan yaş aralığını 46-60 yaş aralığı oluşturmaktadır.

Yaş ile yakacak yardımı alıp almamam arasında oluşturulan 2 yönlü tabloda hesaplanan Ki Kare testi istatistiği 1,671 olarak bulunmuş olup, istatistiki olarak önemli değildir. Bunun anlamı; yakacak yardımı alma durumu yaş gruplarından bağımsızdır ($p>0,05$).

Katılımcıların Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı tarafından sunulan sosyal yardımlardan memnuniyet derecesini ölçmek adına ‘‘Yardım aldığım sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının yaptığı sosyal yardım faaliyetleri yararlıdır’’ ifadesine hayır katılmıyorum ya da evet katılıyorum cevaplarını vermeleri istenmiş ve yanıtları Tablo 3.16.'de incelenmiştir.

Tablo 3.16. Eğitim Düzeyi- Yardım Faaliyetlerini Faydalı Bulma Frekans Dağılımı

SYDV'nin Yaptığı Sosyal Yardım Faaliyetleri Yararlıdır								
<i>ÖĞRENİM TÜRÜ</i>	Okula Gitmemiş		İlkokul		Lise ve Dengi Okul		Ön Lisans ve Üstü	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Hayır Katılmıyorum	1	1	1	1	0	0	0	0
Evet Katılıyorum	13	13,4	28	28,3	37	37,4	19	19,2

Tablo 3.16.'ya göre çalışmaya katılanlar arasından hiç okula gitmemiş 14 kişiden 13'ü (%13,4) Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının yaptığı sosyal yardım faaliyetlerini faydalı bulurken, 1'i (%1) yardımların faydalı olmadığını ifade etmiştir.

Katılımcılar arasından ilkokul mezunu olan 29 kişiden 28'i (28,3) yardımları faydalı bulduğunu söylerken, 1'i (%1) faydalı bulmadığını söylemiştir.

Eğitim seviyesi lise ve dengi okul olan 37 katılımcının hepsi (%37,4) vakfin sunduğu yardım faaliyetlerini faydalı bulduğunu ifade etmiştir. Eğitim seviyesi önlisans ve üstü olan 19 katılımcının da tümü (%19,2) sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının yapmış olduğu sosyal yardımları faydalı bulduğunu söylemiştir.

99 katılımcıdan 97'si (%98) vakfin yaptığı yardımları faydalı bulmaktadır. Bu orandan yola çıkarak sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının yaptığı yardımların toplumun büyük bir kesiminde faydalı bulunduğunu söylemek mümkün olabilmektedir.

Tablo 3.17. Eğitim İle Yardım Faaliyetlerini Faydalı Bulma Arasındaki Anlamlılık Düzeyi

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,309 ^a	3	0,346
Likelihood Ratio	3,663	3	0,3
Linear-by-Linear Association	2,787	1	0,095
N of Valid Cases	99		

Eğitim ile yardım faaliyetlerini faydalı bulma arasında oluşturulan iki yönlü tabloda hesaplanan Ki-Kare test istatistiği 0,346 bulunmuş olup bu sonuç istatistiki olarak önemli değildir. Bu durumda " H_{0_4} : Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı tarafından yapılan sosyal yardımları faydalı bulma durumu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur." hipotezi kabul edilmiştir.

Buna göre; eğitim ile yardım faaliyetlerini faydalı bulma durumu birbirinden bağımsızdır. ($p>0,05$)

Yoksulluk sorunu toplumun her kesiminde meydana gelebilen bir sorun olduğu için yapılan yardımların faydalı bulunup bulunmama durumu eğitim seviyesine göre değil muhtaçlık vb. kriterlere göre değerlendirilebilir.

Çalışmaya katılanların Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı'nın yardımlarının yoksulluğu azaltıp azaltmama algısını ölçebilmek adına katılımcıların “Yardım aldığım SYDV Yoksulluğun Azaltılmasına Yardımcı Olmaktadır.” ifadesini katılıyorum ya da katılmıyorum şeklinde yanıtlaması istenmiş ve cevaplar eğitim düzeyine göre sınıflandırılarak Tablo 3.17.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.18. Eğitim Düzeyi-SYDV Yardımlarının Yoksulluğun Azaltılmasında Yardımcı Olma Durumu Frekans Dağılımı

Yardım Aldığım SYDV Yoksulluğun Azaltılmasına Yardımcı Olmaktadır										
Öğrenim Durumu	Okula Gitmemiş		İlkokul		Ortaokul		Lise ve Dengi Okul		Ön Lisans ve Üstü	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hayır Katılmıyorum	2	2	2	2	3	3	0	0	1	1
Evet Katılıyorum	22	22,2	38	38,4	6	6,1	19	20,9	6	6,1

Çalışmaya katılanlar arasından hiç okula gitmemiş olan 24 kişiden 22'si (22.2) kurumun yardımlarının yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğuna inandığını söylerken, 2 kişi (% 2) kurumun yardımlarının yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğu ifadesine katılmadığını söylemiştir.

Katılımcılar arasından eğitim düzeyi ilkokul mezunu olan 40 kişiden 38'i (% 38,4) kurumun yardımlarının yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğunu ifade ederken, 2'si (% 2) bu duruma katılmadığını ifade etmiştir.

Eğitim seviyesi ortaokul mezunu olan 9 kişiden 6'sı (% 6,1) kurumun yardımlarının yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğuna inandığını ifade ederken, 3'ü (% 3) bu ifadeye katılmadığını söylemiştir.

Katılımcılar arasında lise ve dengi okul mezunu olan 19 kişinin tümü (% 20,9) Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının yardımlarının yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğu ifadesine katıldığını söylemiştir.

Ön lisans ve üstü eğitim seviyesine sahip olan 7 kişiden 6'sı (% 6,1) yardımlarının yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğu ifadesine katıldığını ifade ederken 1'i (% 1) bu duruma katılmadığını söylemiştir.

Buna göre, eğitim seviyesi daha düşük olan vatandaşların, kurum tarafından yapılan yardımların yoksulluğu azalttığına daha çok inandıkları görülmektedir.

Tablo 3.18 incelendiğinde kurumun yardımlarının yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğu ifadesine en çok katılan eğitim seviyesine mensup grubu % 38'lik oranla ilkokul mezunları oluşturmaktadır.

Tablo 3.19. Eğitim Düzeyi - Yardımların Yoksulluğu Azalttığı Algısı Arasındaki Anlamlılık Düzeyi

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,273 ^a	4	0,036
Likelihood Ratio	8,738	4	0,068
Linear-by-Linear Association	0,017	1	0,895
N of Valid Cases	99		

Eğitim düzeyi ile alınan yardımların yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğu algısı arasında oluşturulan iki yönlü tabloda hesaplanan Ki-Kare test istatistiği 0,036 bulunmuş olup bu sonuç istatistiki olarak önemlidir.

Bu durumda " H_{05} : Eğitim düzeyi ile SYDV yoksulluğun azalmasına yardımcı olmaktadır algısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur." hipotezi reddedilmiştir. ($p < 0,05$) Bunun anlamı; eğitim düzeyinin SYDV tarafından yapılan sosyal yardımların yoksulluğu azalttığı algısını etkilediğidir.

Çalışmaya katılanların sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının yardım edeceği kişileri seçerken tarafsız davranıp davranmadığı algısını ölçebilmek adına katılımcıların "Yardım aldığım SYDV yardıma muhtaç kişilerin muhtaçlık kriterlerinin belirlenmesinde tarafsız davranmaktadır." ifadesini katılıyorum, kararsızım ya da katılmıyorum şeklinde yanıtlaması istenmiş ve cevaplar eğitim düzeyine göre sınıflandırılarak Tablo 3.20'da gösterilmiştir.

Tablo 3.20. Eğitim Düzeyi-Muhtaçlık Kriterinin Belirlenmesinde Tarafsız Davranma Algısı- Frekans Dağılımı

SYDV Yardıma Muhtaç Kişilerin " Muhtaçlık Kriterinin Belirlenmesinde" Tarafsız Davranmaktadır										
Öğrenim Durumu	Okula Gitmemiş		İlkokul		Ortaokul		Lise ve Dengi Okul		Ön Lisans ve Üstü	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hayır Katılmıyorum	0	0	1	1	0	0	0	0	2	2
Kararsızım	5	5,1	7	7,1	3	3	4	4	1	1
Evet Katılıyorum	19	19,2	32	32,3	6	6,1	15	15,2	4	4

Çalışmaya katılanların Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın yardım edeceği kişileri seçerken tarafsız davranıp davranmadığı algısını ölçebilmek adına katılımcıların “Yardım aldığım SYDV yardıma muhtaç kişilerin muhtaçlık kriterlerinin belirlenmesinde tarafsız davranmaktadır.” ifadesini katılıyorum, kararsızım ya da katılmıyorum şeklinde yanıtlaması istenmiş ve cevaplar eğitim düzeyine göre sınıflandırılarak Tablo 3.20’de gösterilmiştir.

Çalışmaya katılanlar arasından hiç okula gitmemiş olan 24 kişiden 19’u (% 19,2) kurumun yardım edeceği kişileri seçerken tarafsız davrandığına inandığını söylerken, 5 kişi (% 5,1) kurumun yardım edeceği kişileri seçerken tarafsız davrandığı ifadesine kararsızım cevabını vermiştir.

Katılımcılar arasından eğitim düzeyi ilkokul mezunu olan 40 kişiden 32’si (% 32,3) kurumun muhtaçlık kriteri belirlerken tarafsız davranmaktadır algısına katıldığını ifade ederken, 1’i (% 1) bu duruma katılmadığını ifade etmiş, 7 (% 7,1) kişi ise kararsız olduğunu söylemiştir.

Eğitim seviyesi ortaokul mezunu olan 9 kişiden 6’sı (% 6,1) kurumun muhtaçlık kriterini belirlemede tarafsız davrandığına inandığını ifade ederken, 3’ü (%3) bu ifadeye katılmadığını söylemiştir.

Katılımcılar arasında lise ve dengi okul mezunu olan 19 kişinin 15’i (% 15,2) Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının muhtaçlık kriterini belirlemede tarafsız davrandığına inandığını söylerken, 4’ü (% 4) ise kararsız olduğunu söylemiştir.

Ön lisans ve üstü eğitim seviyesine sahip olan 7 kişiden 6'sı (% 6,1) yardımlarının yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğu ifadesine katıldığını ifade ederken 1'i (% 1) bu duruma katılmadığını söylemiştir.

Katılımcıların % 76,8'i SYDV'nin yardıma muhtaç kişilerin muhtaçlık kriterinin belirlenmesinde tarafsız davrandığına inandığını ifade ederken, % 20,2'lik bir oran bu duruma katılıp katılmamakta kararsız olduklarını ifade etmiş ve % 3'lük bir oranla da hayır katılmıyorum görüşü ortaya çıkmıştır.

Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu SYDV'nin muhtaçlık kriterini belirlemede tarafsız davrandığına inanmaktadır. Buradan, vatandaşların bu konuda kuruma olan güvenlerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Tablo 3.21. Eğitim Düzeyi - Muhtaçlık Kriterinin Belirlenmesinde Tarafsız Davranma Algısı Arasındaki Anlamlılık Düzeyi

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,283 ^a	8	0,019
Likelihood Ratio	10,123	8	0,256
Linear-by-Linear Association	2,278	1	0,131
N of Valid Cases	99		

Eğitim düzeyi ile SYDV'nin muhtaçlık kriterini belirlemede tarafsız davrandığı algısı arasında oluşturulan iki yönlü tabloda hesaplanan Ki-Kare test istatistiği 0,019 bulunmuş olup bu sonuç istatistiki olarak önemlidir.

Bu durumda H_{0_6} : Eğitim düzeyi ile SYDV yardıma muhtaç kişilerin 'muhtaçlık kriterlerinin belirlenmesinde' tarafsız davranmaktadır algısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur hipotezi reddedilmiştir. ($p < 0,05$) Bunun anlamı; eğitim düzeyi ile muhtaçlık kriterinin belirlenmesinde tarafsız davranılmaktadır algısı arasında anlamlı bir fark vardır.

Vatandaşların, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı tarafından sunulan yardım hizmetleri konusunda bilgisi olup olmama durumunu değerlendirmek için katılımcılara “Yardım Aldığım SYDV'nin Yürüttüğü Birçok Sosyal Yardım

Faaliyetinden Haberim Vardır” ifadesine hayır katılmıyorum, kararsızım ya da evet katılıyorum yanıtları verilmesi istenmiş ve sonuçlar Tablo 3.21’de incelenmiştir.

Tablo 3.22. Vatandaşların SYDV’nin Yardımlarından Haberdar Olma Durumu Frekans Dağılımı

Yardım Aldığım SYDV’nin Yürüttüğü Birçok Sosyal Yardım Faaliyetinden Haberim Vardır		
	n	%
Hayır Katılmıyorum	81	81,8
Kararsızım	10	10,1
Evet Katılıyorum	8	8,1

Çalışmaya katılan 99 kişiden 81’i (% 81,8) SYDV’nin faaliyet alanına giren çoğu yardımdan haberi olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların 10’u (% 10) bu konuda kararsız olduklarını, 8’i (% 8,1) ise vakfın sosyal yardım faaliyetlerinden haberdar olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 3.22 incelendiğinde % 81,8’lik oranla vatandaşların, yardım aldığı sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının yürüttüğü birçok sosyal yardım faaliyetinden haberi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.23.Yaş- Sosyal Yardım Faaliyetlerinden Haberdar Olma Frekans Dağılımı

SYDV’nin Sosyal Yardım Faaliyetlerinden Haberim Vardır.								
YAŞ	-30		31-45		46-60		61-75+	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Hayır Katılmıyorum	11	11,1	22	22,2	31	31,3	17	17,2
Kararsızım	2	2	4	4	2	2	2	2
Evet Katılıyorum	1	1	3	3	4	4	0	0

30 yaş altı 14 katılımcıdan 11’i (% 11,1) SYDV’nin gerçekleştirdiği bir çok sosyal yardım faaliyetinden haberi olmadığını ifade ederken, 2’si (% 2) bu konuda

kararsız olduklarını, 1'i (% 1) vakfın yardım faaliyetlerinden haberdar olduğunu söylemiştir.

31-45 yaş aralığında bulunan 29 kişiden 22'si (% 22,2) vakfın yardım programlarından haberi olmadığını söylemiştir. Bu yaş aralığındaki 4 (% 4) kararsız olduğunu söylerken, 3 (% 3) kişi vakfın yardım faaliyetlerinden haberdar olduğunu ifade etmiştir.

46-60 yaş aralığında bulunan 37 kişiden 31'i (% 31,3) SYDV tarafından gerçekleştirilen yardımların çoğundan haberi olmadığını, 2'si (% 2) bu konuda kararsız olduklarını ve 4'ü (% 4) ise yardım faaliyetlerinin birçoğundan haberi olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.24. Yaş-Sosyal Yardımdan Haberdar Olma Arasındaki Anlamlılık Düzeyi

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,818 ^a	6	0,701
Likelihood Ratio	5,403	6	0,493
Linear-by-Linear Association	1,129	1	0,288
N of Valid Cases	99		

Bu çalışmada H_7 : SYDV'nin Sosyal Yardım Faaliyetlerinden Haberdar Olma ile yaş arasında anlamlı bir ilişki yoktur hipotezi ölçülmüş Ki-kare test istatistiğinin anlamlılık oranı 0,05'ten büyük çıktığı için (0,701) H_{7_0} kabul edilmiştir.

Dolayısıyla Tablo 3.24'e göre sosyal yardımlardan haberdar olmanın yaş durumundan bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Özellikle yüz yüze görüşmelerde görevlilerin vatandaşları tüm sosyal yardım programları hakkında bilgilendirmesi soruna az da olsa çözüm oluşturabilecektir.

SYDV tarafından yapılan yardım faaliyetlerini niteliksiz ve özensiz bulma durumunu yaş gruplarıyla ilişkilendirerek, verilen yanıtlar doğrultusunda Tablo 3.25'te oluşturulmuştur.

Tablo 3.25. Yaş-Sosyal Yardım Faaliyetlerini Niteliksiz ve Özensiz Bulma Durumu Frekans Dağılımı

SYDV'nin Yardım Faaliyetlerini Niteliksiz ve Özensiz Buluyorum								
YAŞ	30-		31-45		46-60		61-75+	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Hayır Katılmıyorum	14	14,1	26	26,3	32	32,3	18	18,2
Kararsızım	0	0	2	2	5	5,1	1	1
Evet Katılıyorum	0	0	1	1	0	0	0	0

Katılımcılar arasında 30 yaş altı yaş grubunda bulunan 14 kişinin hepsi (% 14,1) SYDV tarafından yapılan yardımı niteliksiz ve özensiz buluyorum ifadesini hayır katılmıyorum şeklinde yanıtlamıştır. 31-45 yaş aralığında bulunan 29 kişiden 26'sı (% 26,3) yardım faaliyetlerinin niteliksiz ve özensiz olduğu ifadesine katılmazken, 2'si (% 2) kararsızım yanıtını vermiş, 1'i (% 1) ise yardımları niteliksiz ve özensiz bulunduğunu ifade etmiştir.

46-60 yaş aralığında bulunan 37 kişiden 32'si (% 32,3) SYDV tarafından yapılan sosyal yardım faaliyetlerinin niteliksiz ve özensiz olduğu ifadesine hayır katılmıyorum diye yanıt verirken 5'i (% 5,1) kararsızım yanıtını vermiştir. 61-75 yaş aralığı ve üstü yaş grubuna dâhil olan 19 kişiden 18'i (% 18,2) sosyal yardımları niteliksiz ve özensiz buluyorum ifadesini hayır katılmıyorum diye cevaplarırken 1'i (% 1) kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.25 incelendiğinde sosyal yardım faaliyetlerinin niteliksiz ve özensiz olduğu ifadesini yanıtlayan yaş gruplarının cevap oranları birbirine çok yakın oranlardadır. Buna göre niteliksiz ve özensiz bulma durumuna en çok katılmayan yaş aralığını % 32,3'lük oranla 46-60 yaş aralığı oluşturmaktadır.

Tablo 3.26. Yaş-Sosyal Yardım Faaliyetlerini Niteliksiz ve Özensiz Bulma Arasındaki Anlamlılık Düzeyi

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,376 ^a	6	0,497
Likelihood Ratio	6,346	6	0,386
Linear-by-Linear Association	0,07	1	0,791
N of Valid Cases	99		

Bu çalışmada SYDV'nin yardım faaliyetlerini niteliksiz ve özensiz bulma durumu ile yaş arasında anlamlı bir ilişki yoktur hipotezi ölçülmüş Ki-kare test istatistiğinin anlamlılık oranı 0,05'ten büyük çıktığı için (0,497) H_{0g} kabul edilmiştir. Dolayısıyla Tablo 3.26'ye göre sosyal yardım faaliyetlerinin niteliksiz ve özensiz olma algısının yaştan bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.26 incelendiğinde katılımcıların % 90,9'u Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yapılan yardım faaliyetlerini niteliksiz ve özensiz bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Devlet eliyle yapılan bu yardımlar toplumun her kesiminden ihtiyaç sahiplerine ulaşabilmeyi amaç edinmiş yardımlar olduğundan, vatandaşların çoğu yardımların özenli yapıldığına inanmaktadır denilebilmektedir. Sosyal yardım faaliyetlerini özensiz ya da niteliksiz bulma durumu yaş dışında diğer etkenlere göre (eğitim seviyesi, muhtaçlık düzeyi vb.) değişiklik gösterebilmektedir.

Hipotezlere ait red-kabul durumu tablo 3.27'de gösterilmiştir.

TABLO 3.27. Hipotez Red-Kabul Durumları

Hipotez	Red	Kabul
H_{01}		✓
H_{02}		✓
H_{03}		✓
H_{04}		✓
H_{05}	✗	
H_{06}	✗	
H_{07}		✓
H_{08}		✓

SONUÇ

Araştırma konusunu oluşturan evren, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nin en alt iki basamağını oluşturan fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyaçlarına dahi sahip olamayan bireylerden oluşmaktadır. Onları kendi kaderlerine terk etmek sosyal devlet anlayışıyla örtüşmeyen bir yaklaşım olduğundan ülkemizde bu dezavantajlı gruplara çeşitli sosyal haklar tanıyan politikalar geliştirilmiştir. Bu çalışmada sosyal politikalardan biri olan sosyal yardım programlarının Isparta İli'nde nasıl uygulandığı ve bu programları uygulayan SYDV hakkında vatandaşların algı düzeylerinin ne olduğu araştırılmıştır. Isparta SYDV'nin sosyal yardım faaliyetlerine karşı oluşan algı düzeyi ile sosyo-demografik etkenler incelenmiştir. Bu bölümde SYDV tarafından sunulan sosyal yardım faaliyetlerinin etkinliği hakkındaki bulgular tartışılarak, devlet eliyle gerçekleştirilen bu yardımların etkinliğinin artırılabilmesi için öneriler geliştirilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda katılımcılar içinde önemli bir çoğunluğun (%81,8) SYDV'nin yürüttüğü birçok sosyal yardım faaliyetinden haberi olmadığı görülmüştür. Oysa devlet, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın " Sosyal Güvenlik Hakkı" başlıklı 60. Maddesi ve "Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler" başlıklı 61. Maddesi'nde yer alan tanımlar gereği yardımların daha etkin ve etkili biçimde sağlanabilmesi için yardıma muhtaç vatandaşları sosyal yardım faaliyetleri hakkında bilgilendirmelidir.

Yardımdan haberdar olunamama sebepleri arasında, ihtiyaç sahiplerinin maddi problemler dolayısıyla vakfa sürekli uğrayamaması, sürekli ilaç gerektiren bir hastalığı olması, yatağa bağımlı olmaları, iletişim kanallarını aktif olarak kullanamamaları, haberleşme araçlarına ekonomik yoksunluk nedeniyle ulaşamamaları, teknolojik bilgiden uzak olmaları gibi sebepler yer almaktadır.

Bu bulgular doğrultusunda; yardıma muhtaç vatandaşların devlet eliyle yapılan sosyal yardım programları hakkında bilgilendirilmesi için;

- Vatandaşların sosyal yardım programların ulaşma konusunda problemleri vardır devlet yardım programlarına erişimde kolaylık sağlamalıdır,

- SYDV'ye sosyal yardım başvurusunda bulunmak için gelen vatandaşlar devletin sunduğu çeşitli sosyal yardım programları hakkında yetkililerce bilgilendirilmelidir.
- Sosyal yardım programlarının açık ve sade bir dille anlatıldığı tanıtıcı materyaller oluşturulmalıdır.
- SYDV'ler muhtaç durumda olan vatandaşların duygu durumları hakkında bilgili olan ve böylece daha iyi iletişim kurabilecek olan uzman kişiler istihdam etmelidir.
- Devlet sosyal yardım programlarını tanıtıcı kamu spotları yayınlamalıdır.
- SYDV yetkilileri, başvuru sırasında vatandaşları daha iyi bilgilendirebilecekleri stratejiler geliştirmelidir.

Çalışma sonucunda SYDV tarafından sunulan sosyal yardım programlarından gerçekten ihtiyaç sahiplerinin yararlandığına inanma algısı ile eğitim düzeyi arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yardım alan kişilerin büyük çoğunluğu (%72,7) eğitim durumundan bağımsız olarak, uygulanan sosyal yardım programlarından gerçekten ihtiyaç sahiplerinin yararlandığına inanmaktadır. Sosyal adaleti sağlamakla görevli olan devletin sosyal yardımların dağıtılması sırasında adaletli davrandığı algısı yaratmış olması pozitif bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sonucuna göre, Isparta SYDV sosyal yardımları sunma sırasında uyguladığı kriterlerde adaletli davranarak etkin bir sosyal yardım faaliyeti gerçekleştirmektedir.

Sosyal yardım alan kişilerin önemli bir bölümü eğitim seviyesi düşük kimselerden oluşmaktadır. Öyle ki eğitim seviyesi düşük kişilerin istihdam edilebilirliği de aynı ölçüde azalmaktadır. Bu durumda eğitim seviyesinin yükseltilmesi ile kişilerin istihdam edilebilirliği artırılarak yoksul kişi sayısı azaltılabilir.

Katılımcıların % 76,8'i SYDV'nin yardıma muhtaç kişilerin muhtaçlık kriterinin belirlenmesinde tarafsız davrandığına inandığını ifade etmişlerdir. Yılmaz (2009), aynı test istatistiğini kullanarak, vakfın tarafsız davrandığına dair algıyı ölçen sorusuna %66,5'lik oranla evet katılıyorum cevabı almıştır. Bu sonuç söz konusu çalışmayı destekler niteliktedir.

Yardımanın nakdi olması durumunda katılımcıların yaşadığı sosyo-ekonomik problemler ortadan kalkar mı algısını ölçmek adına yönelttiğimiz soruların yanıtları sonucunda, katılımcılar neredeyse birbirine yakın oranlarda evet ve hayır cevaplarını vermişlerdir (% 49,5- % 50,5). Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda bu durumun nedeni şu şekilde açıklanabilir: Soruya hayır yanıtı veren bazı vatandaşlar (özellikle kadınlar) yardımın ayni yapılması sonucunda gerçekten ihtiyaçlarının giderildiğine inandıklarını yardımın nakdi olması halinde aile bireylerinin yapılan ödemeyi gerçek ihtiyaçları dışında harcamalarından çekindiklerini dile getirmişlerdir.

Bunun yanı sıra soruya evet yanıtı veren vatandaşlar bazı durumlarda yapılan ayni yardımların ihtiyaçlarından daha fazla olduğu (örneğin; günlük ekmek sayısının fazla olduğu) yardım eğer nakdi yapılırsa öncelikli ihtiyaçlarını kendilerinin daha iyi yönetebileceğini ifade etmişlerdir. Bu durumda yetkililer, yardım alan kişilerin hanelerinde yaşayan kişi sayılarını ve onların muhtaçlık düzeyini belirli aralıklarla yapacakları araştırmalarla ölçerek ellerinde bulunan bilgileri güncelleyebilir, böylece nakdi ve ayni yardımların daha etkin ve etkili bir şekilde dağıtılmasını sağlayabilir.

Araştırmada, katılımcılara sosyal yardıma başvurma sürecinde en rahatsız oldukları konunun ne olduğu sorulmuş, katılımcıların çoğu bu soruyu yanıtlamaktan kaçınmıştır. Kaçınma nedenleri öğrenilmek istenildiğinde ise, eleştirel bir yaklaşımda bulunmak istemediklerini, bu durumun yardımın kesilmesine yol açacağından tedirgin olduklarını dile getirmişlerdir. Hal böyle iken soruyu yanıtlayan 27 kişiden 14'ü (% 14,1) en rahatsız olduğu konunun, bürokratik işlemler/ engeller olduğunu ifade etmiştir. Bu durumu % 6'lık oranla görevli memurların davranışları problemi izlemiştir. Katılımcılar özellikle evlere gelen inceleme ekiplerinin kendilerini çok iyi dinlemeden karar verdikleri yönünde eleştiride bulunmuşlardır. Soruyu yanıtlayan katılımcıların çoğu en büyük sıkıntısının bürokratik işlemlerin sıklığı ve zorluğu olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu problemlere çözüm önerisi olarak;

- Genel olarak eğitim seviyesi düşük kişilerden oluşan yoksul kimseler yardıma başvuru sürecinde yetkililer tarafından daha anlaşılır bir şekilde yönlendirilmelidir.

- Evrak/ kayıt işlemlerinin daha kısa sürmesi adına anlaşmalı olunan diğer kuruluşlarla (banka vb.) işbirliği içinde çalışılarak, kişilerin işlemleri daha rahat bir şekilde yapılabilmesi sağlanmalıdır.

Elde edilen gelir türü incelendiğinde % 62,6'lık oranla en çok yardım alan kişiler geçici işlerde çalışan vatandaşlardır. Bu durumun temel sebebini, sosyal yardıma ihtiyaç duyan kişilerin genel olarak eğitim seviyesi düşük bireyler olmasından dolayı teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren işler yerine kısa süreli genellikle beden gücüne dayalı işlerde çalıştırılmaları ve işin niteliği gereği kısa sürmesinden dolayı kişilerin sık sık işsiz kalmaları ve bu nedenle yardıma ihtiyaç duymaları oluşturmaktadır.

Çalışmada katılımcılara, sosyal yardıma ihtiyaç duyduğunuzda ilk başvurduğunuz kurum/kuruluş hangisidir sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlar incelendiğinde ise Sosyal yardıma ihtiyaç duyan 99 kişiden 76'sı (% 76,8) ilk olarak SYDV'ye başvurduğunu ifade etmiştir. Bu sonuca göre Isparta SYDV sosyal yardıma ihtiyaç duyulduğunda ilk akla gelen kurum olması nedeniyle sosyal yardım faaliyetlerini etkili ve etkin bir şekilde duyurmuştur değerlendirmesi yapılabilmektedir.

Katılımcıların Sosyal yardımlardan haberdar olma durumları incelendiğinde % 91,9 gibi yüksek bir oranla vatandaşların yakınları vasıtasıyla bu yardımlardan haberdar oldukları sonucuna ulaşılmıştır. 99 katılımcıdan yalnızca 8'i (% 8,1) yetkililerin kendisini bulduğunu ifade etmiştir. Bu orana bakıldığında, Isparta SYDV'nin yoksul durumdaki kişilere yeterli ölçüde ulaşmadığı problemi karşımıza çıkmaktadır. Selçuk (2015)'in Isparta İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı üzerinde yapmış olduğu benzer bir çalışma sonucunda, Isparta SYDV'nin personel açısından yetersiz olduğu değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu çalışma, Isparta SYDV inceleme ekibinin etkin olmadığı sonucunu destekler niteliktedir. Vatandaşlarla yapılan görüşmelerde, sosyal yardım programlarına akraba ya da komşularının tavsiyesi üzerine başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma çözüm önerisi olarak;

- Isparta SYDV inceleme ekibinin daha etkin görev alması gerekmektedir.
- Yoksul kimselerin tespiti için yerel yönetim birimleriyle ortak çalışma yürütülebilir.

Isparta SYDV'nin en çok yardım yaptığı alanı tespit edebilmek amacıyla katılımcılara faydalandıkları sosyal yardım faaliyetlerinin neler olduğu sorulmuş ve Tablo 3.8'e göre vatandaşların önemli bir kısmının yakacak ve gıda yardımı almakta olduğunu bu yardımları da sırasıyla, şartlı sağlık/egitim yardımı, sağlık yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar, engelli yardımı ve kitap/kırtasiye yardımının izlediği gözlemlenmiştir. Yazıcı (2017)'nin Köprübaşı İlçesi SYDV'den yardım almakta olan kişilere yaptığı anket çalışması sonucunda katılımcıların %28'inin gıda ve %26'sının da yakacak yardımı aldığı görülmektedir. Bu durum Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının en çok yardım imkânı sunduğu alanların bu alanlar olduğunu destekler niteliktedir.

Isparta SYDV tarafından sunulan yardımların belirli faaliyet alanlarında yoğunlaştığı diğer alanlardaysa çok düşük seviyelerde kaldığı görülmüştür. Buradan hareketle Isparta SYDV'nin yakacak ve gıda yardımı sunumunda etkin ve etkili olduğu görülmektedir.

- Isparta SYDV tarafından, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca belirlenen SYDV'lerin yardım faaliyeti alanına giren yakacak ve gıda yardımı dışındaki sosyal yardım faaliyetleri konularında da gerekli tanıtımın yapılması ve bu yardımların yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

Çalışmanın sonuçlarına göre ekonomik yoksunluk nedeniyle kurumdan sosyal yardım alan kadınlar erkeklere göre daha fazla sayıdadır. Bu durumun nedenleri arasında; kadınların ailevi baskılar nedeniyle iş hayatından soyutlanması, şiddet görmesi, eşinden ayrı yaşaması, terkedilmesi ya da ailesi tarafından dışlanması gibi pek çok sebep yer almaktadır.

Araştırmaya katılan farklı eğitim düzeylerine sahip 99 kişiden 97'si (% 98) SYDV tarafından yapılan sosyal yardım faaliyetlerini faydalı bulmaktadır. Bu oran araştırma sonucu bakımından önemli bir orandır. Ayrıca katılımcıların sosyal yardımları faydalı bulma algısı eğitim düzeylerinden bağımsızdır. Isparta SYDV tarafından sunulan sosyal yardım faaliyetleri vatandaşlar tarafından faydalı bulunduğu vakfın bu konuda etkili ve etkin çalışmalar yaptığı sonucuna varılmıştır.

Bu alışma sonucunda eğitim düzeyi ile SYDV yoksulluğun azalmasına yardımcı olmaktadır algısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.” hipotezi reddedilmiştir Dolayısıyla Tablo 3.18’de görüldüğü üzere hiç okula gitmemiş olan ve ilkokul mezunu olan katılımcıların sosyal yardımların yoksulluğu azalttığına inancı diğer eğitim düzeylerine mensup gruplara göre daha yüksektir.

Bu verilere göre, eğitim seviyesi yükseldikçe SYDV’nin yapmış olduğu yardımların yoksulluğu azalttığına dair algı giderek azalmaktadır sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde SYDV’den yardım talep eden kitlenin önemli bir kısmını eğitimsiz kimseler oluşturmaktadır. Probleme uzun dönemde zm üretebilmek adına öncelikle vatandaşların eğitim seviyesinin yükseltilmesi üzerinde durulmalıdır. Böylece eğitimli nüfusun istihdam edilebilirliği artırılarak ekonomik kalkınma kolaylaşacak ve devletin sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar yoluyla gerçekleştirdiği harcamalar da bu gelişmeyle doğru orantılı olarak azalacaktır.

KAYNAKÇA

ACAR, S., Neo-liberalizm Nedir, <https://independent.academia.edu/SinemAcar>, Erişim Tarihi: 26.05.2017

AKBAŞ, D., (2009), “Avrupa Birliği Sosyal Politikası”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

AKTAN, Ç., C., (1995), “Klasik Liberalizm, Neo- Liberalizm ve Libertarianizm”, *Amme İdaresi Dergisi*, c.28, S.1, ss.3-32.

ANDERSEN, G.,E., (2006), “Toplumsal Riskler ve Refah Devletleri”, (Der.) Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, Sosyal Politika Yazıları, (Çev. Burcu Yakut-Çakar ve Utku Barış Balaban), İletişim Yayınları, İstanbul.

ASKERİ, F., (2009), “2009 Yerel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Sosyal Yardımlara İlişkin Yaklaşımları: Söylemler ve Eylemler”, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, C.3, S.5, ss.39-56.

AYMAN G., B., “Sosyal Devlet ve Yerelleşme”, <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/msy-2-3.pdf> , (25.11.2016).

BAKAN, S.-ÖZDEMİR, H., (2012) ‘‘Sosyal Politika Açısından CHP ile AKP’nin Karşılaştırılması’’, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C.3, S.1, s.22-50.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010), Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü, http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293ea2369dc32358ee2b25/kutuphane_59_sosyal_yardim_algisi_ve_yoksulluk_kulturu.pdf, (05.12.2016).

BATUR, B., (2011), “Sosyal Devlet Bağlamında Sosyal Politika ve Projelerin Sosyolojik Bir İncelemesi”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

BAYRAKTAR, C., (2012), “Keynes ve Refah Devleti”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, S.2, ss.247-261.

BAYRİ, O., (2013), “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Kurum ve Kapsam Olarak Gelişimi ve Sosyal Güvenlik Adaleti”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, C. 3, S. 2, ss.18-60.

BERKAY, F., (2013), “1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, C.4, S.9. s.1-20

BORATAV, K., (2003), Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002, İmge Kitapevi, Ankara.

BUĞRA, A., (2016), “Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika”, http://www.obarsiv.com/pdf/ayse_bugra2.pdf, (09.12.2016).

ÇAĞLAR, T., (2015), “Refah Devleti Bağlamında Almanya’da Yaşlılara İlişkin Temel Haklar”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 39, S. 2, ss.225-243.

ÇAM, E., (1987), “Devlet Sistemleri”, DER Yayınları, İstanbul.

ÇAPAR S.- YILDIRIM, Ş., “Hobbes ve Lock’un Devlet Düşüncesine Katkıları”, <http://www.bingol.edu.tr/media/205127/HobbesLocke-Capar-Yildirim-.pdf>, (24.12.2016).

ÇELİK, A., “AB Sürecinin En Uyumsuz Alanı: Sosyal Haklar”, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4761/ab-surecinin-en-uyumsuz-alani-sosyal-haklar>, (08.01.2017).

ÇELİK, A., “Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Gelişimi, Kapsamı ve Türkiye’nin Uyum Süreci-1”, http://www.kristalis.org.tr/aa_dokuman/absosyalpolitikasi1.pdf S.1. (07.12.2016).

ÇETİN, H., (2001), “Liberalizmin Temel İlkeleri”, *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi* Doç. Dr. Feramuz Aydoğan’ın Anısına, C. 2, S. 1, ss.219-237.

ÇETİN, H., (2002), “Liberalizmin Tarihsel Kökenleri”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.3, S.1, ss.79-96.

ÇIMRIN, F., K., (2009), “Küreselleşme, Neo-Liberalizm Ve Refah Devleti İlişkisi Üzerine”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke)*, S. 23, ss.195-203.

DAĞ, A., “Osmanlı Devletinde Sivil Toplum ve Sosyal Hizmetlerin Temel Unsurları”, <http://insamer.com/wp-content/uploads/2014/03/osmanl%C4%B1da-stk-ve-sosyal-hizmetlerin...pdf>, (30.12.2016).

DELDAL, Y. B., “Ülkemizde yeşil kart gerçeği ve güncel uygulamalarla değerlendirmesi”, <https://www.medikalakademi.com.tr/ulkemizde-yesl-kart-gerceg-ve-guncel-uygulamalarla-degerlendirme/>, (11.12.2016).

DİLİK, S., (1980), “Sosyal Güvenlik Ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.35, S.1, ss.73-84

DODURKA, B., Z., “Türkiye’de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar - Çalışma Raporu”, http://www.spf.boun.edu.tr/_img/1439808702_sosyal_yardim_raporu_aralik_2014.pdf, (11.12.2016).

DURDU, Z., (2009), “Moden Devletin Dönüşümünden Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke)*, S.22, ss.37-50

ELMA, F., “Liberal Düşünce Geleneğinin Oluşumu ve John Locke”, http://journal.qu.edu.az/article_pdf/1028_437.pdf, (15.10.2016).

ERBAŞ, H., (2005), “Sosyal Devlet Nereye? Neden Sosyal Devlet ?”, *Türk Harb-İş Dergisi*, S.214, ss.31-38.

ERDAL, S., (2012), “Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Maliye Programı Doktora Tezi*, İzmir.

ERDOĞAN M., “Liberalizme Yeniden Bakış: Tarihi ve Felsefi Temelleri”, <http://www.liberal.org.tr/uploads/yuklemeler/Liberalizme-Yeniden-Bak%C4%B1s-Tarihi-ve-Felsefi-Temelleri-Mustafa-Erdogan.pdf>, Erişim Tarihi: 25.11.2016.

ERSÖZ, H., Y., (2011), *Sosyal Politikada Yerelleşme*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.

GÖKBUNAR, R.- KOVANCILAR, B., (1998), “Sosyal Refah Devleti ve Değişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S.3, ss.251-266.

GÖKBUNAR, R. vd., (2008), “Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, C.9, S.2, ss. 158-173.

GÖZE, A., (1995), “Liberal, Marxiste, Faşist ve Sosyal Devlet”, İstanbul: Beta Yayınevi, İstanbul.

GÖZLER, K.,(2012), *Devletin Genel Teorisi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

GÜLEÇ, S., “1945 - 1980 Yılları Arasında Türkiye’de Refah Devleti”, <http://kadirgurbetci.com.tr/yonet/yuklemeler/76ae5206f1hmk.pdf>, (18.10.2016).

GÜNAL, P., (2009), “Avrupa Birliği’nin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli ve Türkiye”, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.

GÜNEŞ, F., “Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika”, <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf> , (08.01.2017) .

GÜRHAN, F., (2007), “Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımların Sosyal Politika Araçları İçerisindeki Yeri (“Genel’i” “Yerel’e” İndirmek)”, (Haz.) Berrin Ceylan-Ataman, Cahit Talas Anısına: Güncel Sosyal Politika Tartışmaları, Yayın No: 595, Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, ss. 334-350

GÜRSES, D., (2007), “Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.17, S.1, ss.59-74.

GÜVEN, H. S., (1997), *Sosyal Politikanın Temelleri*, Ezgi Kitabevi, 2. Baskı, Bursa.

GÜZELSARI, S., “ Neo-Liberal Politikalar ve Yönetişim Modeli”, *Amme İdaresi Dergisi*, 2003, C.36, S.2, ss. 17-34.

HAYEK, F., A., V., (2009), “Liberalizm”, (Çev. Ünsal Çetin), *Liberal Düşünce Dergisi*, C.14, S.55, ss. 197-224.

HEYWOOD, A., (2006), *Siyaset*, (çev. Bekir Ö., Bican Ş., Mete Y.), Liberte Yayınları, Ankara.

IŞIK, A.,(2013), “Sosyalist Ekonomik Sistemden Piyasa Ekonomisine Geçişin Nedenleri”,*Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C.11, S.20, ss.105-118.

İNCE, M., (2015), “Piyasa Ekonomisi ve Özgürlük”, *Sayıştay Dergisi*, S.98, ss.75-96.

KABOĞLU, İ., Ö., “Anayasa’da Sosyal Haklar: Alanı ve Sınırları”, <http://www.sosyalhaklar.net/2010/bildiri/kaboglu.pdf>, (08.12.2016).

KANTARCI, H., B., (2004) “Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiyede Zorunlu Askerlik Hizmeti”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 6, ss.75-85.

KARA,U., (2013), “*Sosyal Devletin Yükselişi ve Düşüşü*”, Karahan Kitabevi, Adana.

KARAGÖL, E.,T.- DAMA, N., “Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar”, http://file.setav.org/Files/Pdf/20151216161419_139_web.pdf, (27.10.2016).

KARAKIŞ, E., (2009), “Küreselleşen Dünya Yönetiminde Yerel Yönetimler Bağlamında Sosyal Politika”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

KAYA M., V., - BOZKURT, İ.,(2011), “İşsizlik, Kişi Başına Milli Gelir (Yoksulluk), Suç Oranı ve Yeşil Kart: 1993 – 2009 Türkiye Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.30, ss.133-140.

KAYALI, Ş., “Sosyal Politika”, http://www.sukrukayali.com/FileUpload/ks447296/File/sosyal_politika_konu_ozeti.pdf, Erişim Tarihi: 10.12.2016.

KAYALIDERE G.-ŞAHİN, H., (2014), “Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.2, ss.57-75

KOÇ M., (2006), “Sosyal Güvenlik ve Beveridge Raporu”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.76, ss.90-100.

KOÇ, M., (2004), “Sosyal Güvenliğin Kökeni” <http://www.isgucdergi.org/?p=article&id=217&cilt=6&sayi=2&yil=2004>,(10.12.2016).

KOL, E., (2014), “Refah Rejimleri Açısından Sağlık Sistemlerinin Değerlendirilmesi: Güney Avrupa Refah Modeli Ve Türkiye”, *Küresel İktisat Ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, C.3 S.5, s.15-31.

KORAY, M., (2005a), “Avrupa Toplum Modeli”, İkinci Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

KORAY, M., (2005b), “Sosyal Politika”, İmge Kitabevi, Ankara.

KORAY, M.,(2007), “Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, ss.9-55.

KORAY, M.- TOPÇUOĞLU, A., (1995), “Sosyal Politika”, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.

KOYUNCU, N., “İslam- Osmanlı Hukukunda Devlet Kavramı”, http://www.universite-toplum.org/pdf/pdf_UT_325.pdf , Erişim Tarihi:06.11.2016.

MARC, R.,D., D., S., (2009), Devlet, Çeviri: İsmail Yerguz, Temmuz, Dost Kitabevi, Ankara.

MARX, K-ENGELS F., (1976), *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, Sol Yayınları.

NAKİBOĞLU A. - ÇETİNKAYA, N., (2016), “Sosyal Devlet (Refah Devleti) Anlayışında Türkiye’de Eğitim Harcamaları (2000-2015)”, *RouteEducationalandSocialScienceJournal*, C.3, S.2, ss.78-112.

NEGİZ, N., (2011), “Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.16, S.2, ss.323-34.

Osmanlıdan Günümüze Türkiye’de Sosyal Devlet, <http://www.tarihsiyaset.com/2002/01/01/osmanlıdan-gunumuze-turkiyede-sosyal-devlet/>, (21.10.2016).

ÖZAYDIN, M., M., (2008), “Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 10, S.1,. Ss.163 -180.

ÖZBEK, N., “Osmanlıdan Günümüze Türkiye ‘de Sosyal Devlet”, <http://nadirozbek.com/academic/publications/16.pdf> , (10.12.2016).

ÖZBEK, N., (2006), “Cumhuriyet Türkiye’sinde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar”, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÖZCAN, G., (2009), “Türkiye’de Kamu Harcamalarının Sosyal Refah Devleti Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Maliye Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

ÖZDAMAR M.,- ÇAKAR, E., (2013), “Kimler 2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Aylık Hakkından Yararlanabilir, Aylığın Hesaplanması, Muhtaçlığın Tespiti ve Sağlık Yardımlarından Yararlanma Usulleri Nelerdir?”, *Mali Çözüm Dergisi*, ss.311-326.

ÖZDEMİR, İ.M., (2008), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet Ve Sosyal Hizmetler” , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya.

ÖZER, E. E.-BALSEVEN, H., “Son Dönem Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Harcamaların Eleştirel Bir Analizi”, <http://www.sosyalhaklar.net/2015/bildiriler/ozer.pdf>, (01.12.2016).

ÖZKAZANÇ, A., <http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/tartisma/2005/neo-liberal.pdf>, Erişim Tarihi: 26.05.2017

PEHLİVAN, O., (2007), “Kamu Maliyesi”, Derya Kitabevi, Trabzon.

PEKTAŞ, E., K., (2010), “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C.5, S.1, ss.4-22.

SALLAN GÜL, S., (2000), “Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.40, S.3-4,. ss.51-66.

SAVRAN, S., (1997), “Devlet Mülkiyeti: Toplumsal Mülkiyete Giden Yol” Dünyada ve Türkiye’de Kamu Girişimciliğinin Geçmişi Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, 6-8 Ekim, TMMOB, İstanbul, ss. 23-35.

SELÇUK, H., “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Devlet Anlayışının Etkisi: Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği”, Süleyman Demirel

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

“Sosyal Devlet Kavramı”, <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/kavram.htm> , (15.10.2016).

“Sosyal Devletin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi” <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/dogusu-gelisim.htm>, (03.12.2016).

“Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Raporu”, http://plan9.dpt.gov.tr/oik11_sosyalguvenlik/sosyalgu.pdf, (11.12.2016).

“Sosyal Politika Çalışmaları”, <http://www.tepav.org.tr/tr/calismalarimiz/s/358>, (10.12.2016).

SUNAL, O., (2011), “Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.66, S.3, s.283-305.

ŞAHİN, H., (2002), “İktisada Giriş”, Altıncı Baskı, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa.

ŞAYLAN, G., (1994), Değişim, “Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi”, Ankara: İmge Kitabevi, Ankara.

ŞENKAL, A.vd.,(2007), “Avrupa Birliği’nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.14, s.146-175.

ŞENOCAK, H., (2009). “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S.56 ss.410-468.

TAŞÇI, F., (2010), “Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

TAYYAR, A.- ÇETİN, B.,(2013), “Liberal İktisadi Düşünce ve Devlet”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.14, S.1, ss.107-120.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, <http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/sydvlerin-yapisi>, Erişim Tarihi: 30.04.2017

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (2009), <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk29.pdf> , Erişim Tarihi:10.12.2016, (10.12.2016).

T.C. Kemalpaşa Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, <http://www.kemalpasa.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakfi-islemleri>, Erişim Tarihi: 30.04.2017

Türkiye’de Sosyal Politika: İlkeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri [http://www.spf.boun.edu.tr/img/1439808653 sosyal politika ilkeler durum tespiti v e cozumler - aralik 2014.pdf](http://www.spf.boun.edu.tr/img/1439808653_sosyal_politika_ilkeler_durum_tespiti_ve_cozumler-aralik_2014.pdf) , (10.12.2016).

TOKOL, A., (1997), Sosyal Politika, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın, Bursa.

TOPRAK, D., (2015), “Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.21, s.151- 175.

TOPUZ, S., K., (2009), “Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Genel Eğilimi: 2001–2009 Yılları Arasında Yapılan Eğitim, Sağlık ve Sosyal Koruma Harcamaları”, *Alternatif Politika Dergisi*, C. 1, S. 1, ss.115-136.

TROTSKY, L., (1998) “İhanete Uğrayan Devrim”, (çev: Ayla Ortaç), YazınYayıncılık.

TUZ, A., N., (2010), “Küreselleşme Sürecinde Refah Devletinin Dönüşümü Ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

TÜRKÖĞLU, İ. (2013), “Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C.8, S.3, ss.275-305.

TOPKAYA, Ö., (2016) , “Sosyal Politika Bağlamında Dünyada Sağlık Politikalarının Tarihsel Gelişim”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.21, S.2, ss.707-722.

YAVUZ, B., (2009), “Çoğulcu Demokrasi Anlayışı Ve İnsan Hakları”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.13, S.1-2, s.283-302.

YAY, S., (2014), “Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet”, *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Dergisi*, C.3, S.9, ss. 147-161.

YAYLI, H - ÇINAR, E., (2012), “Klasik Liberalizmde “Özgürlük” ve J.S.Mill’in Yerel Yönetimlere Bakışı”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 32 ,Eylül – Ekim, ss. 1-19.

YAZICI, H. Işık, “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının etkileri Köprübaşı İlçesi Örneği”, *Avrasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Trabzon, 2017.

YAZICI, E.,“Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, C.9, S.18, ss. 499-525.

YILDIZ, N., “ Neoliberal Küreselleşme ve Eğitim”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2008, S.11, ss.13-32

YILMAZ, A., “ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Mücadeleye Etkisi: Hilvan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği ”, *Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Kırıkkale, 2009, s.144.

YOLCUOĞLU, İ. Galip, (2012), “Türkiye’de Sosyal Politika Ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi, Toplum ve Sosyal Hizmet”, C.23, S.2, s.145-158.

YÜKSEL, H., (2014), “Küreselleşme Sürecinin Sosyal Politika Dinamikleri Üzerinde Neden Olduğu Değişimin Analizi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.19, ss.127-151.

ZENGİN, E., vd., (2012), “Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları”, *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, C.19, S.2, ss.134-142.

EKLER

EK-1 ANKET FORMU

Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışı Kapsamında Uygulanan Sosyal Politikalar Işığında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ‘nın Gerçekleştirdiği Sürekli Yardımların Etkinliği: Isparta İli Örneği

Asağıdaki anket, 1430225079 numaralı Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı öğrencisi Fulya ÇINAR’ın “Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışı Kapsamında Uygulanan Sosyal Politikalar Işığında SYDV Tarafından Yapılan Sürekli Yardımların Etkinliği: Isparta İli Örneği” konulu yüksek lisans tezi için hazırlanan bir çalışmadır. Anketteki sorulara vereceğiniz cevaplar sadece bu çalışmada ve bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Fulya ÇINAR

Danışman: Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Süleyman Demirel Üniversitesi

SBE- Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri A.B.D.

1- Yaşınız ?

() 30 Yaş ve Altı () 31-45 () 46-60 () 61-75 () 76 Yaş ve Üzeri

2- Cinsiyetiniz ?

() Erkek () Kadın

3- Medeni Durumunuz ?

() Bekâr () Evli

4- Eğitim Düzeyiniz ?

- ☐ Okula Gitmemiş ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ve Dengi Okul
☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans/Doktora

5- İşiniz/Mesleğiniz?

- ☐ İşsiz ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Çiftçi ☐ Esnaf
☐ Emekli ☐ Ev Hanımı ☐ Öğrenci ☐ Diğer...

6- Eşinizin İşi/Mesleği?

- ☐ İşsiz ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Çiftçi
☐ Esnaf ☐ Emekli ☐ Ev Hanımı ☐ Eşi Yok ☐ Diğer...

7-Ailenizde sizden başka kaç kişi yaşıyor?

- ☐ 1 Kisi ☐ 2 Kisi ☐ 3 Kisi ☐ 4 Kisi ☐ 5 Kisi ☐ 6 ve üzeri

8- Hanede sizden başka gelir getiren kaç kişi bulunmaktadır?

- ☐ 1 Kisi ☐ 2 Kisi ☐ 3 ve üzeri ☐ Yok

9- Ailenizin yaklaşık aylık geliri kaç TL'dir?

- ☐ 0-450 TL ☐ 451 -900 TL ☐ 901-1300 TL ☐ 1301 TL +

10- Ne tür bir gelir elde ediyorsunuz? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Şehit ve/veya Gazi Maaşı ☐ Dul/Yetim Maaşı ☐ İhtiyarlık Maaşı
☐ Emekli Maaşı ☐ Mevsimlik İşçi ☐ Geçici İşler
☐ Nafaka() Asgari Ücret ☐ Çiftçi (zirai) gelir
☐ Eş-Baba-Anne Geliri ☐ Burs ☐ Hiçbir Gelirim Yok
☐ Aceze Maaşı ☐ Diğer...

11- Oturduğunuz ev size mi ait, kira mı?

- ☐ Kira ☐ Kendisine ait ☐ Diğer...

12-Kira ise ne kadar ödüyorsunuz?

☐ 0-500 TL ☐ 501 -1000 TL ☐ 1001-1500 TL ☐ 1501 TL ve üzeri

13- Ailenizde bakıma muhtaç biri/birileri var mı?

☐ Var ☐ Yok

14- Ailenizde bakıma muhtaç birileri varsa muhtaçlık türü aşağıdakilerden hangisidir ?

☐ Yatağa Bağımlı ☐ Sürekli İlaç Gerektiren ☐ Engelli ☐ Yaşlı ☐ Diğer...

15- Ailenizde okuyan kaç öğrenci bulunmaktadır?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ve üstü ☐ Yok

16- Faydalandığınız sosyal yardım faaliyetleri nelerdir? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

☐ Yakacak ☐ Giyim ☐ Barınma ☐ Gıda ☐ Engelli Yardımı

☐ Sağlık Yardımı ☐ Kitap, Kırtasiye ve Önlük vb. eğitim yardımı

☐ Öksüz ve yetim yardımı ☐ Şartlı sağlık/eğitim yardımı

☐ Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Nakdi Yardımlar

☐ Muhtaç asker ailelerine yönelik nakdi yardımlar ☐ Diğer...

17- Bu yardımı kaç aydır/yıldır alıyorsunuz?

☐ 0-6 ay ☐ 6-12 ay ☐ 1-3 yıl ☐ 3 yıl ve üzeri

18- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın yardım programlarından nasıl haberdar oldunuz?

☐ Yetkililer beni buldu ☐ Yakınlarım vasıtasıyla ☐ İnternet ☐ Diğer...

19- Sosyal yardımlardan faydalanmanızın nedenleri nelerdir? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz).

() Ekonomik yoksunluk () Engellilik durumu

() Aileden kaynaklanan sorunlar () Diğer...

20- Sosyal yardım faaliyetlerinden düzenli olarak (her ay, her yıl, her kış) yararlanabiliyor musunuz?

() Evet () Hayır

21- Yardıma başvurma sürecinde kurumla ilgili herhangi bir problemle karşılaştıysanız en rahatsız olduğunuz konu hangisidir?

() Yardım organizasyonunun onur incitici şekilde olması

() Bürokratik işlemler/ engeller

() Yardımın düzensiz olması

() Yardımdan ihtiyacı olmayanlarında faydalanması

() Yardımın nakdi olmaması

() Görevli memurların davranışları

() Aile/Akraba ve Komşularımdan Çekinmem

() Diğer...

22- Sizce vakfın yardım faaliyetleri yalnızca nakdi olsa yukarıdaki rahatsızlıklar ortadan kalkar mı?

() Evet () Hayır

23- Sosyal yardıma ihtiyaç duyduğunuzda ilk başvurduğunuz kurum ve kuruluş hangisidir?

() Belediye () SYDV (Valilik/Kaymakamlık) () Vakıflar/Dernekler

() Muhtarlık () Diğer...

24- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın sosyal yardım hizmetlerinden gerçekten ihtiyacı olanların yararlandığına inanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

25- Yaşadığınız şehirde/ilçede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın en fazla takdir ettiğiniz sosyal yardım faaliyetleri nelerdir? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

☐ Yakacak

☐ Giyim

☐ Barınma

☐ Gıda

☐ Engelli Yardımı

☐ Sağlık Yardımı

☐ Kitap, Kırtasiye, Önlük vb. eğitim yardımı

☐ Öksüz ve yetim yardımı

☐ Şartlı sağlık/eğitim yardımı ☐ Muhtaç asker ailelerine yönelik nakdi yardımlar

☐ Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Nakdi Yardımlar ☐ Diğer ☐ Yok

	Hayır Katılmıyorum	Kararsızım	Evet Katılıyorum
	1	2	3
Yardım aldığım Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın yaptığı sosyal yardım faaliyetlerini yararlıdır.			
Yardım aldığım Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın sosyal yardım faaliyetleri ile bu konulardaki ihtiyaçlarım giderildi.			
Yardım aldığım- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın yürüttüğü sosyal yardım hizmetlerinden memnunum.			
Yardım aldığım- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın sosyal yardım hizmetleri diğer kurumların (belediye, dernekler, hayır kurumları vs) yardım hizmetlerine göre daha düzenlidir.			
Yardım aldığım- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın yardım faaliyetlerini niteliksiz ve özensiz buluyorum.			
Yardım aldığım- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın yürüttüğü birçok sosyal yardım faaliyetinden haberim vardır.			
Yardım aldığım Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yardıma muhtaç kişilerin “muhtaçlık kriterlerinin belirlenmesinde” tarafsız davranmaktadır.			
Yardım aldığım - Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olmaktadır.			
Yardımdan faydalananırken yetkililerin tutum ve davranışlarını olumludur.			

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Fulya ÇINAR

Doğum Yeri ve Yılı : Isparta / 01.01.1992

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu :

Lise : Isparta Anadolu Lisesi (2006-2010)

Lisans : Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri (2010-2014)

Yüksek Lisans : Süleyman Demirel Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı (2014-...)

Yabancı Diller ve Düzeyi :

İngilizce(YDS : 36,25)

İş Deneyimi :

1. Süleyman Demirel Üniversitesi-Kariyer Planlama ve Mezunlarla İletişim Uygulama ve Araştırma Merkezi- Büro Personeli
2. Vakıflar Bankası T.A.O.-Isparta Merkez Şube- Memur